Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

MAJER FOLKSBLAT | פרייז 35 גראשען | היינט 16 זייטען.

נייער פאלקסבלאט

אונפארטייאישע פאליטיש-געזעלשאפטליכע טאג-צייטונג

Nr. 289 | Łódź, Piątek 13 grudnia 1929 | ציבעטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, י"א כסלו תר"צ | № 289

Adres Redakcji i Administracji Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71 | אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פיעטריקאווער 21, טעל. 224-71

ראטעוועט 3 קינדער פון שמד

די מאמע איז אויסגעגאנגען פאר נויט; דער טאטע, דער טלית-מאכער, איז פאר צרות אנטלאפען און מ'ווייסט נישט וואו ער איז; קריסטליכע שכנים זענען זיך מרחם; פיר יודישע קינדערלעך ווערען געשוואלען פון הונגער; היינט זאל מען זיי אפ'שמד'ן

און די יודישע געזעלשאפטליכע קרייזען געהט אן זייט לאנגע יאהרען א קאמף: וואס איינענטליך דארף מיט זיך פארשטעלען די קהלה? וואס דארף זי זיין: א קערפערשאפט פאר סאציאלער הילף, אדער זי דארף אין דער ערשטער רייה זיין א יודישע רעליגיעזע אינסטיטוציע?

און אט דערוויסט זיך אונזער מיטארבייטער וועגען א פאל, וואס איז זעהר כאראקטעריסטיש פאר דער טעטיגקייט פון דער לאדזער קהלה אויף ביידע דערמאהנטע געביטען.

מא לאמיר דערצעהלען די זאך כסדר, און די אויספיהרונגען וועלען זיך שוין אליין אנביטען:

אויף נאוואק-נאס 6, אין באלוט, אינ'ם כאמטע בענטער פון יודישער ארימקייט האט געוואוינט א פאמיליע זיסמאן. דער מאן גרשון-חנעך איז געווען אן ארבייטער אין א טליתים-פאבריק. די פאמיליע האט געהאט 4 קינדער — 2 מערלעך פון 3 און 5 יאהר, און 2 יונגלעך פון 7 און 10 יאהר, פאראיאהרען האבען זיך די שכנים פונ'ם הויז דערוואוסט, אז פרוי זיסמאן איז געשטארבען. יעצט מ'האט זיך אנגעהויבען אינטערעסירען, וואס מיט איהר איז געווען, האבען זיך די שכנים דערוואוסט, אז זי איז פשוט אויסגעגאנגען פאר נויט. א טליתים-ארבייטער פערדינט, ווען ער האט ארבייט 20 זל. א וואך: אבער ארבייט האט ער נאר אין דער גוטער צייט, האבען טאקע די משפחה זיסמאן'ס אונטערגעהונגערט, און ווען די פרוי איז נאך דערצו קראנק געווארען, איז שוין אלץ אוועק מיט דער פוטער אראפ. אויף צו היילען זיך איז נישט געווען קיין מיטלען. אנצוקומען צו יעמען ס'איז נאך הילף האט מען נישט געוואלט, איז די פרוי אויסגעגאנגען, ווי א ליכט, און האט איבערגעלאזט דעם מאן מיט די 4 קינדער אויף די הענד.

געשטארבען — באגראבען, און ברוך דיין אמת...

דער עלטערער יונגעל האט אפגעזאגט קדיש און איז געווארען דעם פאטערס געהילף אין דער שטוב-ווירטשאפט, פלעגט ער אויפשטיין אינדערפריה העלפען „אנטון" מ'שטיינסגעזאגט די קינדער א.יסוואשען די פארלאגע, און לויפען אפזאגען קדיש נאך דער מוטער, כדי צו בעוויזען נאך קומען אין דער שולע צו דער צייט, אהן א פערשפעטינונג, אינ'ם הויז וואוינען 53 לאקאטארען, פון יועל-כע 10 זענען — יודישע. דער פרוי זיסמאן האט פונ-דעסטוועגען ארויסגערופען זייער אויפמערקזאמקייט אוזוי פלעגען פון צייט צו צייט קומען זיי צו הילף, ווער מיט א קליידעל אדער אנצוגעל, ווער מיט א ביסעל געקעכץ פאר די קינדער. אבער די קינדער זענען געווען אזוי מארנע שעמעוודיג, אז ווי הונגעריג זיי זאלען נישט זיין, פלעגען זיי קיינמאל נישט וועלען נעמען, וואס מ'פלעגט זיי געבען. די קלענערע פלעגען נאך עפעס בעקומען, אדער די עלטערע צוויי פלעגען זיך שטענדיג ארויסדרעהען.

אזוי איז אדורך איבער א האלב יאהר צייט. די לאנגע ביי זיסמאן איז געווארען אלץ ערגער. קיין ארבייט האט ער נישט געהאט, האט ער אנגע-הויבען פערקויפען אלץ פון שטוב ארויס, כדי צו קויפען פאר די קינדער א שטיקעל טרוקען ברויט אדער א ביסעל קארטאפעל. די שכנים האבען זיך דאן געווענדעט אין דער אפטיילונג פון סאצ-יאלער הילף ביים מאגיסטראט, האט געדויערט עט-ליכע וואכען, ס'איז געקומען א קאנטראל-קאמיסיע

(ווייטער זעה 14-טע זייט)

Electrolux

וואס פארע נוצען ברענגט אונז דער

עלעקטראלוקס=פילטער

וועלכער מאכט אויף א נאטירליכען אופן ווייך דאס וואסער פון דער וואסער-לייטונג אויף אזוי פיל, אז עס ווערט אזוי ווייך, ווי רעגענוואסער?

מיר שפארען ביים וואשען 75% וואש-מיטלען. דאס וואשען פאדערט נור א העלפט ארבייט ווי א מאל. די וועש ווערט וויס און ווייך, און די דויערהאפטיגקייט פערגרעסערט זיך פילפאך.

מיר שפארען דאס קוכען-געשיר, פערמיידענדיג גענצליך דאס שאפען זיך אין זיי קאלך און זאמד-שטיין, דורך וואס מיר פערקירצען בעדייטענד די צייט פון קאכען און דער רעזולטאט איז דער, אז

מיר שפארען אויף בעהייצונגס-מאטעריאלען.

מיר שפארען אויף די ווירטשאפט-אויסגאבען, ווייל קאכענדיג די מאכלים אין ווייך און דיסטילירט וואסער זענען זיי נאהרהאפטער און געשמאקער.

מיר שפארען דאס אייגענע געזונד, ווי אויך דאס געזונד פון דער גאנצער פאמיליע, פערשאפענדיג זיך אנ'עלעקטראלוקס=פילטער. דאס צאהלט זיך אונז אפ אין א קורצער צייט, ווייל די אויסהאלטונגס-קאסטען פונ'ם פילטער זענען מינימאלע.

פאדערט פראספעקטען אוז בחנם'דיגע דעמאנסטראציעס איז אייערע וואוינונגען.

ODKURZACZE | ELECTROLUX | FROTERKI

CENTRALA WARSZAWA, WYDZIAŁ FILTRÓW

Łódź, ul. Piotrkowska 53, Tel. 149-49, 144-66

Oddziały: CENTRALA: Warszawa Krak. Przedmieście L. 4 Telefon 25-34. | Katowice ul. Dyrekcyjna L. 10 Telefon 10-69. | Poznań ul. Fr. Ratajczyka L. 39 Telefon 28-93. | Kraków Rynek Główny L. 33 Telefon 37-95. | Bydgoszcz Plac Teatralny L. 3 Telefon 12-33. | Lwów ulica 3-go maja L. 19 Telefon 13-12. | Wilno ul. Zamkowa L. 2 Telefon 3-35.

אונזערע חשוב'ע מיטגלידער און פריינד פון אונזערע אינסטיטוציעס

ה' שלמה שפייזהענדלער און פרוי

צו דער בר-מצוה-פייערונג פון זייער בן יחיד עזריאל יעקב ווינשען מיר מזל טוב

פערוואלטונגען פון

א) „אינטערנאט און פערמע אין העלענובעק"

ב) אינטערנאט פאר מעדכען „פאמאץ" (עזרה)

ג) בורסע פאר יוגענד, פאמארסקא 41 A

13131

בוכהאלטעריע

מי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס גרונדליך פאר 30 זל. בלויז מאשין-שרייבען 10 זל. צע-נעלג. 55 (פריהער זאחאדו-קא 44) רעכטע אפיציגע ח. 15 ערשטער אריינגאנג. בע-מערקונג: מיר ערטיילען אויך קארעספאנדענץ, האנדעלס-ערזמטעטיק און סטענאגראפיע

א שענקעל-פאטעפאן

פירמע „ספארענס" ביליג צו פערקויפען גרינער מארק 2 זילבערשטיין

אויסערגעוועהנליכע טעלעגראמע!

נעכטען, דעם 12-טען דעצעמבער ד. י. איז דאס

גרויסע געווינס

II קלאס פון דער איצטיגער 20 מלוכה-לאטעריע

40,000 זל.

אויף נומער 69252

ווידער געפאלען אין אונזער גליקליכסטער קאלעקטור.

דאס גליק שמייכעלט שטענדיג צו אונזערע שפילער

מיר עמפפעהלען לאסען צו דער 15-טער מלוכה-לאטעריע אויף גאוילטעטיגע צוועקען.

ציהונג דעם 23-טען ד. ח. 6 א זייגער אין אווענד

פרייז פון א לאס 8 זל., ½ לאס 4 זל.

די אלגעמיינע סומע געווינסן 188000 זל.

צענטראלע פון דער קאלעקטור

E. LICHTENSTEIN i S-ka

אין ווארשא, מארשאלקאווסקא 146

לאדז פיעטריקאווער 72, טעל. 156-68

פיעטריקאווער 11, טעל. 182-99

צו דער האכצייט פון חבר

יענקל אירלענדער

מיט פרל. פריידע אקסענבערג

וואס איז פארגעקומען דעם 7 דעצעמב.

ווינשען מיר א גליקליך צוזאמענלעבען

די פערוואלטונג

פון צייטונג-פערקויפער-פעראיין.

צו דער חתונה פון

פרל. פריידע אקסענבערג

מיט ה' יענקל אירלענדער

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען א גליקליך צוזאמענלעבען.

פאמיליע גאלדבלום.

צו דער חתונה פון אונזער ליבען זוהן, ברודער און איינינקעל

הערשל פעדערמאן

מיט פרל. רוזשא זעלמאן

ווינשען מיר א הארצליכען מזל-טוב און א גליקליך צוזאמענלעבען.

עלטערן, ברודער און שוועסטער, ווי אויך די גאנצע פאמיליע

פעדערמאן.

Dr. W. ŁAGUNOWSKI

Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych

przeprowadził

się na ul.

Piotrkowskiej 70

róg Traugutta).

Przyjmuje od 8[30] do 10[30] rano, od 1-ej do 2[30] pp., od 6 do 8[30] wiecz. w niedziele i święta od 10 do 1-ej.

Lódzki Bank Depozytowy S. A.

לאדזשער דעפאזיטען-באנק

אקצ. געז.

לאדז, פיעטריקאווער 5

נעהמט אן פערצינזטע פקדונות (ווקלאדען) אויף ביכלעך אין זלאטעס און אין פרעמ-דע וואלוטען פון 10 זלאטעס אן.

דאס אויסצאהלען קומט פאר אויפ'ן ערש-טען פערלאנג ביים פארשטעלען דאס פקדונות-ביכעל.

Łódź, Piotrkowska 5

בעקאנטמאכונג.

דער פעראיין „עזרת אחים" אין לאדז, זאוואדזקא 28, מאכט בעקאנט איהרע מיטגלידער, אז שבת, דעם 28 דעצעמבער ד. י. 7 א זייגער אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל

די אלגעמיינע יעהרליכע גענעראל-פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) ערעפנונג פון דער פערזאמלונג; 2) וואה-לען פון א פארזיצענדען; 3) קאסע בעריכט; 4) בעריכטס-טעטיגקייט פון דער פערוואלטונג און רעוויזיאנס-קאמיסיע; 5) פרייע פארשלאגע; 6) וואהלען פון א נייער פערוואלטונג און רעוויזיאנס-קאמיסיע.

בעמערקונג: די פערזאמלונג קומט פאר אין אויבען-אנגעוויזענעם טערמין און איז גילטיג ביי יעדער צאהל מיטגלידער.

לויט דעם פעראיינס-סטאטוט מוז יעדער מיטגליד רעגולירען זיין מיטגלידס ביישטייער, כדי צו האבען שטים-רעכט. די פערוואלטונג.

אכטונג! = אכטונג!

טישלער, שניצער און דרעקסלער - מייסטער!

מיר מאכען בעקאנט, אז זונטאג, דעם 29 דעצעמבער ד. י. פינקט-ליך 5 א זייגער נאכמ. קומט פאר אין אייגענעם לאקאל אויף פאלודניאווע 4, ביי דער אנוועזענהייט פון פארשטעהער פון וואָ-עוואודזטווע און מאגיסטראט און אויך פון האנדווערקער-קאמער

די עפנונג פון צעך

אין צוזאמענהאנג דערמיט ווערען אלע אויפגעפאדערט, מיטגלידער און נישט-מיטגלידער צו דעקלארירען זיך צום צעך בעפאר דער עפענונג. עס ליגט אין אייער אינטערעס, קומט מאסענווייז. די קאמיסיע.

אכטונג, צום גאנצן מיטעלשטאנד!

האנדווערקער, קליינהענדלער

א מיטינג וועגען שטייערן!

אין צוזאמענהאנג מיט דעם איינפיהרען פון דער „עגלה" דורכ'ן מאגיסטראט, רופען מיר דעם גאנצען מיטעלשטאנד פון לאדז אויף

א מיטינג

זונטאג, ד. 15. ד. ח. 7 א זייגער אווענד אין לאקאל פון מאגאזין-שניידער (אל. 1. מאי 2)

עס וועלען רעפערירען: ראטמאן אדוו. י. ווייצמאן, פיאטר כארי, ראטמאן פון דער האנדעלס-קאמער, מאיר גאלדבערג און לייב כארמאץ, ראטמענער פון דער האנדווערקער-קאמער א. א.

האנדווערקער און קליינהענדלער-צענטראלע, זאוואדזקא 5

3172

צו דער פערלאבונג פון פרל.

לובא ליכטענשטיין

מיט ה' גוטמאן גאלדבערג

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען א גליקליכע צוקונפט.

פאמיליע וולאך, שמואל מארקאוויטש און כלה.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען איינציגע זוהן, ברודער און קוזין

פרל. פראניא ברייזבלאט

מיט ה' ראמאן ווייסבערג

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט.

פאמיליע ווייסבערג, און קוזינע ווייסבערג.

צו דער האכצייט פון אונזער ווערטען פריינד

ה' יעקב אירלענדער

מיט פרל. פריידע אקסענבערג

ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב און גליקליך צוזאמענלעבען.

מנחם אסט און פרוי

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבע שוועסטער

פרל. חנה זיסער

מיט ה' הערש געלרובין

ווינשען מיר א הארציגען מז"ט און א גליקליכע צוקונפט. רויזע און גרשון זיסער.

בעקאנטמאכונג

דער קאלצער רבי הרב הצדיק

ר' ניסן יהודה ליין טווערסקי

שליט"א בן הרב הצדיק ר' דוד זצ"ל מ'מקא אב"ד בעיר זאמאשק איז יעצט געקומען קיין לאדז און שטעהט איין ביי יצחק גאלדמאן צמענטארנא 1. דער הרב איז געקומען זעהר וויכטיגע ארטאדאקסישע אנגעלעגענהייט

אויפפאדערונג.

איך פאדער אויף ה'

מרדכי ווינבלום, גרינעםמארק

ער זאל מיר צוריקגעבען די טובה-וועקסלען משך פון 8 טאג, וואס איך האב איהם געגעבען געגענזייטיג וועל איך דעם גאנצען ענין איבערגעבען אין געריכט.

בעריש בירנצווייג, קאמיענא

מזל טוב!

בברכת מז"ט הננו מברכים את חברנו מר משה דוב פעלדמאן לאירוסיו עב"ג הצלמה פריידא קאמאכער ותזכה לבנות ביתך על הרי ציון וירושלים

אפרים ראזענבערג

העניך פרידעל יעקב ראזענבערג

מיר ווינשען גליק אונזער פריינד

אברהם חיים פעלדמאן

מיט זיין פרוי חיהשע צו דער פערלאבונג פון זייער זוהן

משה בער פעלדמאן

מיט פרל. פריידא קאמאכער

און דעם יונגען פאר גראטולירען מיר הערצליך און מיר ווינשען זיי א גליקליכע צוקונפט. אין נאמען פון דער חברה

תפארת בחורים

יוסף ראזען, יחיאל מאיר מינץ.

Z intencji zaręczyn p. **Frani Kamacherówny** z p. **Moszkiem Feldmanem** życzą wiele, wiele szczęścia

Koledzy:

L. i D. Bornsztajnowie,

צו די תנאים פון אונזער ליבע קוזינקע

פרל. מלכה עפשטיין (לאדז)

מיט ה' מאיר באטשאן (אלעקסאנדער)

ווינשען א הארציגען מז"ט און גליקליכע צוקונפט

קוזין מאנעס שווארץ און פרוי.

א הערצליכען מזל טוב ווינשען מיר אונזער פריינדין

פרל. סאלטשא עלינגער (לאדז)

מיט ה' אברהם צודקעוויטש (אלעקסאנדער)

גראטולירען מיר הערצליך און ווינשען גליק. מ. ה. מארקאוויטש און כלה

צו דער פערלאבונג פון אונזער פריינדין

פרל. סאלטשע עלינגער (לאדז)

מיט ה' אבראם צודקאוויטש (אלעקסאנדער) גראטולירען מיר הערצ-ליך און ווינשען, אז זייער לעבענס-וועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין.

אבראם גאלדבערג און פרוי

צו דער פערלאבונג פון אונזער פריינדין

פרל. סאלטשע עלינגער (לאדז)

מיט ה' אבראם צודקאוויטש (אלעקסאנדער) גראטולירען מיר הערצ-ליך און ווינשען זיי א גליקליכע צוקונפט.

מאניע און העניע מארקעוויטש

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט-ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע.

נאווראט 2 טעל. 79-89.

נעמט אן פון 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

געלעגענהייטלעך

איבערצוגעבען אהנע אפטרעט געלד אמן איינגעפיהרטע זמט 20 יאהר גאלאנטעריע און מאנופאקטור געשעפט 20 סינגע רייזע פון לאדז צו ערפאהרען ביי מיכאלאוויטש נאוואטיעסקא 6

א לאנג עקזיסטירענד אייזען-געשעפט

מיט איינגעפיהרטער קונד-שאפט איז פון זאפארט איבערצוגעבען. צו ערפא-רען פיעטרקאווער 309 אין אייזען-געשעפט

א געוועלב

מיט א שטוב און א קיך באלד איבערצוגעבען אלעקסאנדראווסקא 76 ביים טראמוואי-פשיסטא-נעק זעלעווסקי

א צימער

(אפילו א קליינס און א לעצטעס) אויפ'ן חודש זוכען א יונג אינטעליגענט פאר פאלק ערקונדיגען פון 4—10, פאטאגראפיע „סטודיא" פולנאצנא 29

אכטונג! = אכטונג!

שטעפער = מייסטער!

מיר מאכען בעקאנט אלע לאדזער שטעפער-מייסטער, דאס מארגען, שבת, דעם 14 דעצעמבער ד. י. פינקטליך 5 א זייגער נאכ-מיטאג, קומט פאר

די פייערליכע ערעפנונג

פון שטעפער-צעך

צו וועלכע אלע לאדזער שטעפער-מייסטער ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען. די פערוואלטונג.

דער ענגלישער דיקטאטאר אליווער קראמוועל אלס א גרויסער יודען־פריינד

א זעהר אינטערעסאנט קאפיטעל געשיכטע פון די יודען אין ענגלאנד

פון צ. ה. מאסליאנסקי

נאך די שרעקליכע אומגליקליכע יאהרען ת״ח ות״ט אין פוילען, האט א שיין געטון א ליכטיגער שטראהל פון ענגלאנד, וועלכע האט מיט צוויי הונדערט און פופציג יאהר פריהער ארויסגעטריבען די יודען פון איהר לאנד.

די מאכט פון דער ענגלישער רעגירונג איז אין דער צייט פון דער קעניגין עליזאבעט געשטיגען אלץ העכער און העכער ביז זי איז געווארען די מאן־געבערין פון גאנץ אייראפא. נאך עליזאבעט האט דער מעכטיגער פראטעקטאר, דער גרויסער העלד אליווער קראמוועל נאך מעהר בעפעסטיגט דאס לאנד. די האלענדישע יודען האבען זעהר געוואלט זיך בעזעצען אין דעם בריטישען אינזעל. אבער די ענגלישע קירכע, די טאכטער פון דער קאטוילישער, האט געהאסט די יודען, און דאס ענגלישע פאלק האט זיי נישט געקענט און נישט געזעהען שוין פאר הונדערטער יאהרען, און האט אין דער פאנטאזיע זיך פארגעשטעלט יעדען יודען אלס א געלד־גייציגען שיילאק, וועלכער דורשט נאך קריסטליך בלוט, ווי שעקספיר האט איהם פארגעשטעלט.

עס האט זיך געפאדערט א גרויסער מוטיגער [illegible], וועלכער זאל קענען אויסווארצלען די פאר־אורטיילען וועגען יודען פון דער ענגלישער נאציע, און אזא יוד האט די השגחה צוגעשיקט אין דער געשטאלט פון איינעם פון די אמסטערדאמער יודען, מנשה בן ישראל.

ער איז געווען א זוהן פון די אנוסים, וועמען זיין פאטער רבי יוסף האט אלס קינד פון שפאניען קיין אמסטערדאם געבראכט. ער איז געווען גרויס אין זיינע פעהיגקייטען, א גרויסער אראטאר, א שעהנער ליטעראט און א פלאמענדער יוד, אזוי ווי דאן יצחק אברבנאל אין זיין צייט. ער האט פיל שפראכען פערשטאנען, ער איז אויך געווען א מיסטיקער און האט פיל קבלה געלערענט, און האט געגלויבט אין שדים, רוחות, גלגולים, ווי אלע געלעהרטע פרומער אין יענער עפאכע. ער האט קארעספאנדירט מיט אלע גרויסע מענשען פון פערשידענע לענדער, און צווישען זיי אויך מיט דער קעניגין קריסטינא פון שוועדען, וועלכע האט זעהר געליבט און געשעצט די העברעאישע שפראך און ליטעראטור. אלע געלעהרטע האבען איהם געשעצט, און פאעטען האבען איהם בעזונגען.

אין יענער צייט האט זיך אין ענגלאנד שטארק ענטוויקעלט די בעוועגונג פון די פוריטאנער. דאס זענען געווען די פארטגעשריטענע קריסטען, וועלכע האבען רעוואלטירט געגען דער קאטוילישער קירכע. זיי האבען געלייקענט אין דעם פאפסט און האבען נישט אנערקענט זיינע קארדינאלען און בישאפען. זיי האבען פעראכטעט די „הייליגע" בילדער און צלמים און האבען געשטרעבט אומצוקעהרען דאס קריסטענטום צו זיין ערשטען הייליגען קוואל, צום תנ״ך, וועלכען זיי האבען ערנסט שטודירט. זיי האבען זייערע קינדער געגעבען ביבלישע נעמען, זיי האבען בעשלאסען צו גרינדען א „פריסטער קעניגרייך און א הייליגע פאלק" אין ענגלאנד, און צו בעשטימען זיבעציג פיהרער אין לאנד, ווי די צאהל פון די זקנים אין משה׳ס צייט, און „תורת משה" זאל זיין דער בזיס אין לאנד. זיי האבען געגלויבט אין דניאל׳ס חזיון, אז יעצט וועט זיך ענדיגען די הערשאפט פון די פיר שלעכטע רעגירונגען: בבל, פרס, גריכענלאנד און רוים, וועט דערמאלט ארויסשיינען די ריינע געטליכע קעניגרייך, און דאן וועלען זיך אויפזאמלען אלע פערשטויסענע יודען אין ארץ־ישראל, און נאכדעם הערליכקייט וועט געוועלטיגען אויף אייביג.

אזוי ווי אמאליגע יודישע מאקאבעער זענען געווען די ענגלישע פוריטאנער. זיי, ווי די ערשטע, האבען געקעמפט געגען פאלשקייט און בעטרוג: קראמוועל מיט זיין מיליטער האבען די ביבעל שטודירט און האבען געזונגען קאפיטלעך תהלים; שאול, דוד און יהוא, וועלכע האבען פערניכטעט די געצענדינער זענען געווען זייערע ביישפילען: אין די ביכער „יהושע", „שופטים", „שמואל" און „מלכים" האבען זיי זייערע גייסטיגע בילדער און זייערע כאראקטערען געפונען; אליווער קראמוועל האבען זיי פערגליכען צו גדעון בן יהואש, וועלכער האט מיט דריי הונדערט מאן בעזיגט די מדינים, און אויך אזוי האט קראמוועל בעזיגט די קאטויליקען.

קראמוועל מיט זיין פערגעטערונג פון דער ביבעל האט אויך ליב בעקומען דאס יודישע פאלק און ער האט זיין מיינונג אויסגעדריקט מיט די ווערטער: „איך האב גרויס מיטלייד מיט דעם ארימען יודישען פאלק, וועלכען גאט האט אויסגעקליבען פון אלע פעלקער, און האט איהם זיין הייליגע תורה געגעבען און מיט אייביגען לעבען בעשאנקען, נישט קוקענדיג, וואס זיי אנערקענען נישט אונזער ערלייזער פאר משיח׳ן". ער האט אזוי פיל געווירקט אויף זיינע געגנערא׳ן און די געזעצגעבער, אז איינער פון זיי האט פראיעקטירט צו מאכען דעם רוה־טאג שבת אנשטאט זונטאג. איינער פון זיינע גייסטליכע, נתנאל הולמיס, האט געשטרעבט צו דינען דאס יודישע פאלק. זיין וואונש האט ער אויסגעדריקט אין זיין בריף צו מנשה בן ישראל, צו מקיים זיין די נבואה פון ישעיה: „אפים ארץ ישתחוו לך ועפר רגליך ילחכו". „מיט דעם פנים צו דער ערד וועלען זיי זיך בוקען פאר דיר, און די שטויב פון דיינע פיס וועלען זיי לעקען". מיט א בעזונדערע גבורה האבען זיי געקעמפט מיט דעם קיסר קארל דעם ערשטען, ביז זיי האבען איהם געפאנגען און געטויטעט און קראמוועל איז זייער פרעזידענט געווארען, אין דעם יאהר 1649.

רבי מנשה בן ישראל האט זיך צונויפגעשריבען מיט די פוריטאנער, וועגען אנ׳ערלויבניש פאר יודען אומצוקעהרען זיך קיין ענגלאנד, און האט פון זיי בעקומען פריינדליכע ענטפערס. בעזונדערס האט איהם צוגעשטעלט דער סעקרעטאר פון פארלאמענט, עדווארד ניקעלס, מיט זיין בריף:

„אלע צרות און אומגליקען, וואס בריטאניע האט געליטען, זענען געווען די געטליכע שטראף פאר דעם, וואס זיי האבען די יודען ארויסגעטריבען פון זייער לאנד, און זייער זינד וועט נישט פערגעבען ווערען, ביז זיי וועלען זיי אומקעהרען צוריק אין לאנד און לעבען מיט זיי ברידערלעך, ווייל גאט האט נאך מיט טויזענדער יאהר פריהער אנגעזאגט צו אלע פעלקער: אל תגעו במשיחי ולנביאי אל תרעו — ריהרט נישט אן מיינע געזאלבטע און צו מיינע נביאים זאלט איהר קיין שלעכטעס טון. אלדאס גוטע און שלעכטע, וואס קומט אויף די פערשידענע פעלקער איז דאס נאר א דאנק זייערע אויפפיהרונגען מיט די יודען. וועמען גאט האט בעשטימט אלס אייביג פאלק. מיר מוזען זיי בעצאהלען מיט גוטעס פאר דאס שלעכטעס, וואס דער פאפסט האט זיי געטון פאר זייער נישט־גלויבען אין איהם מיט זיינע געצען בילדער".

אין דעם יאהר 1655 האט קראמוועל איינגעלאדען מנשה בן ישראל׳ן קיין לאנדאן און האט איהם זעהר שעהן מקבל פנים געווען. ער האט איהם א פראכטפולע וואוינונג געגעבען, אין וועלכער ער האט געוואוינט די גאנצע צייט, וואס ער האט פערבראכט אין לאנדאן. בן ישראל האט קראמוועל׳ן איבערגעגעבען א בריף אין נאמען פון זיין פאלק, וועלכער האט זיך געלייענט ווי פאלגט:

„מיינע ברידער, די קינדער פון דעם פאלק ישראל, האבען מיר געשיקט צו דיר עקסעלענץ, דער פראטעקטאר פון ענגלאנד, מיט דער ביטע, אז דו זאלסט אונז געבען די ערלויבעניש אומצוקעהרען זיך צו דיין לאנד ראט. צו לעבען און צו בויען שוהלען פאר גאטעס־דינסט אהן שטערונג. די היסטאריע ציינט אונז, אז ווא׳אר א קעניג, א געצענדינער, אין עגיפטען, האט ערלויבט דעם כהן גדול חוני צו בויען א בית המקדש אין אלעקסאנדריע. דאס גיט אונז דאס רעכט צו פערלאנגען פון דעם ליבעראלען ענגלישען פאלק, וואס רעספעקטירט גלייך מיט אונז דעם אלמעכטיגען גאט פון ישראל, אז ער זאל אונז ערלויבען דינען אונזער גאט, ליכטיגער פירשט! דערווייטער פון דיר די פאראורטיילען, וועלכע אונזערע שונאים האבען אויף אונז אויסגעקלערט, ווייל זיי זענען פאלש. דאס וואס מיר בעשעפטיגען זיך נאר מיט מסחר, זעה איך אין דעם די השגחה פון גאט. ווייל מיר ווערען געטריבען פון לאנד צו לאנד, קאנען מיר נישט בעזיצען קיין גיטער און נחלאות; מיט אונזער מסחר בערייכערען מיר די לענדער אין וועלכע מיר זיצען, און מיר פערבינדען די פעלקער איינע מיט די אנדערע. די שטאט ליווארנא אין איטאליען, האבען מיר יודען געמאכט פאר א גרויסע בליהענדע האנדעלס־שטאט. און אזוי איז מיט פיל שטעט, אין וועלכע מען האט אונז ערלויבט זיך צו בעזעצען. אין געגענטייל, די שטעט פון וועלכע מען האט אונז ארויסגעטריבען, זענען פערארימט געווארען און צו גרונד געגאנגען! אויך די בעשולדיגונגען וועגען פראצענט, וועלכע יודען נעהמען פאר זייערע פערליהענע געלד, האט קיין לאגישע בערעכטיגונג, ווייל אזוי ווי דער געשעפטסמאן האט זיין רעכט צו פראפיטירען פון זיין סחורה, אזוי האט דער פערלייהער פון געלד דאס רעכט צו פערדינען פון זיין געלד, ווייל דאס איז זיין סחורה. א בעווייז איז, אז די שפאנישע יודען, וועלכע האבען זיך בעזעצט אין האלאנד, האבען זיך ענטזאגט פון געלד־פערלייהונג, ווייל עס איז זיי ערלויבט צו בעשעפטיגען זיך מיט עטוואס אנדערש. אונזערע שונאים בעשולדיגען אונז, אז מיר רעדען אפ די קריסטען פון זייער גלויבען און אנצונעהמען אונזער גלויבען, — דאס איז א העסליכער בלבול, ווייל אונזער רעליגיע לערנט אונז, אז אויב איינער פון א פרעמדע אמונה פערלאנגט פון אונז, מיר זאלען איהם מגייר זיין, מוזען מיר איהם פון דעם אפרעדען מיט אלע מיטלען. איך בין זיכער, אז זיין עקסעלענץ וועט ערפיהלען דעם וואונש פון מיין פאלק, און זיין איבערגעגעבענעם

מנשה בן ישראל".

די יודישע שונאים האבען נישט גערוהט, זיי האבען גלייך ארויסגעגעבען פאמפלעטען פול מיט גיפטיגע בלבולים אויף די יודען, און דער פאנאטישער גלח ווילליאם פריין האט פראפאגאנדירט געגען יודען, אבער דער גוטער פראטעקטאר קראמוועל האט בעפוילען זיין סעקרעטאר טהאמאס קארליער צו ענטפערען אויף די שמוציגע פאמפלעטען און ער האט אפען ערקלערט אין קראמוועלס [illegible] די פאלגענדע ווערטער:

„פון די יודען האט ארויסגעשיינט ליכט פאר דער גאנצער וועלט און א הייליגע פליכט ליגט אויף אונז צו העלפען. זעהר פיל האבען מיר פון זיי גענומען, און אלע גייסטיגע ווערטען, וועלכע מיר קריסטען פארמעגען זענען זייערע".

און רבי מנשה בן ישראל האט אט די הייליגע שבועה פראקלאמירט פאר דעם ענגלישען פאלק אין דעם נאמען פון דעם יודענטום וועגען די עלילת דם:

„איך שווער אין נאמען פון דעם אלמעכטיגען גאט פון ישראל, דעם בעשעפער פון דעם גאנצען בעשאף, אז ביי אונז איז נישטא און קיינמאל נישט געווען דער מנהג צו בענוצען זיך מיט מענשליכען בלוט, און אויב איך זאג נישט דעם אמת זאלען אויף מיין קאפ פאלען אלע קללות פון די צוויי „תוכחות" פון אונזער הייליגער תורה. און איהר, בריטאניער, דערווייטערט פון אייך אלע פאראורטיילען פון אונז. זייט אונז מקרב מיט ליבע און ווארחייט, דאן וועט איהר ערפילען די נבואה פון דעם נביא צפניה, אז אלע פעלקער וועלען דינען דעם איינציגען גאט און מיר אלע וועלען דערלעבען צו זעהן די טרייסט פון ציון און ירושלים".

מיט זיין לעצטען בוך „תשועת ישראל" האט ער געבראכט הילף צום פאלק ישראל. קראמוועל האט ארויסגעגעבען די ערלויבעניש צו די יודען אז זיי זאלען זיך ביסלעכווייז אומקעהרען קיין ענגלאנד ביז מיט דער צייט וועלען זיי גרינדען גרויסע קהלות אין לאנד. רבי מנשה׳ן האט ער אפגעגעבען גרויס כבוד און האט אין יאהר 1657 בעשטימט צו געבען איהם פון דער רעגירונג א יעהרליכען געהאלט, הונדערט פונט שטערלינג, אבער רבי מנשה האט בעדאנקט און האט קיין געלד נישט גענומען. און אין דעם זעלבען יאהר איז ער נפטר געווארען אין דער שטאט מידעלבערג. אויף זיין מצבה זענען אויסגעקריצט די ווערטער: „לא מת הרב עוד לא כבה נרו, ובעד עמו גם עדן מדברו, הנה עודנו חי במרומי ארץ, נצח יהיה זכרו פוסי הארץ".

רבי מנשה איז געווען דער אמת׳ער נאציאנאלער יוד, און ווען ער האט געבעטען מען זאל די יודען אין ענגלאנד אריינלאזען, האט ער די ענגלענדער נישט פערשפראכען, אז די יודען ווערען „ענגלענדער בני דת משה", נאר זיי וועלען בלייבען יודען, מיט זייערע נאציאנאלע האפנונגען צו אומקעהרען זיך קיין ארץ־ישראל. און דערום ווערט זיין נאמען געעהרט און געבענשט ביי אלע נאציאנאלע יודען עד היום הזה.

דער מאלפע-מענש

(75) (סענסאציאנעלער ראמאן)

— איך האב אייער זיידען תיכף דערקענט, ווי נאר איך האב דערזעהען דעם דאזיגען פארטרעט, און איך האב מורא געהאט, אז איך האב זיך פערראטען, הגם איהר האט, דאכט זיך, גארנישט בעמערקט! אייער זיידע, — מאריס האט גערעדט פאמעליך און רוהיג — אייער זיידע האט געהייסען סאנסאן, אדער לאנגוואל, און ער איז געווען דער פרושה׳דיגע תליין פון פראנקרייך!

אין צימער איז געווארען אזוי שטיל, אז מ׳האט בולט געהערט, ווי דער זייגער האט געקלאפט אויפ׳ן אויבערשטען שטאק.

— אייער זיידע האט געהאט א סך פערדינסטען. אויף וויפיל איך געדענק האט ער אנגעהויבען זיין קאריערע דערפון, וואס ער האט ארויפגעצויגען דריי מאן אויף א הויך געכציג פוס פון דער ערד... זיין האנד האט ארונטערגעהאקט די קעפ פון דעם קעניג לודוויק און פון מאריא־אנטואנעטא...

דער אלטער האט שטאלץ פערווארפען דעם קאפ.

די אויגען זיינע האבען אויפגעגלאנצט.

די זכרונות זיינע האבען איהם מגדל געווען אין זיין אייגענער מיינונג.

— אבער פארוואס איך איז איינגעפאלען אריבערצוציהען זיך קיין ענגלאנד און פארטזעצען דא אין געהיים די פראפעסיע פון אייער זיידען, אומבארעכענענדיג קליינינקע, פערייאוש׳טע מענשעלעך, פערשטעה איך, בנאמנות נישט.

מאריס האט גערעדט, נישט אויפהויבענדיג דעם קול.

רוהיג, גוטמוטיג האט ער גערעדט, ווי שמועסענדיג וועגען טאג־טעגליכע געוועהנליכע ענינים.

לאנגוואל האט איהם געענטפערט אין דעם זעלבען טאן:

— ש׳ין זשע, זעגט איהר נישט מספים, אז ס׳איז גלייכער צו העלפען דעם מענשען אוועקצוגעהן אין א בעסערער וועלט, אידער דערלויבען איהם צו בעגעהן זעלבסטמארד?... פון איך רעד נישט געווען קיין וואוילטעטיגער פאר די מענשען, ביי וועלכע ס׳האט נישט געסטייעט קיין מוט צו נעהמען זיך דאס לעבען?

— לעמעל פאס, צו ביישפיל? — האט מאריס אונטערגעזאגט, נישט אראפנעהמענדיג א׳אויג פון דעם אלטען.

— דאס איז געווען א פערברעכער, א שמוציגער שאנטאזשיסט, א מנובל; וועלכער האט זיך געפרובט אויסצונוצען דעם צופעליג ענטדעקטען אמת, כדי ארויסצופרעסען ביי מיר, וואס מעהר געלד...

— וואו איז גרענארי פען? — האט מאריס שטרענג איבערגע׳חזר׳ט.

דעם אלטענס פנים האט אויפגעשיינט מיט א ליבען שמייכעלע:

— איהר גלויבט מיר נישט?... ס׳איז בנאמנות, נישט פיין פון אייער זייט, מיסטער!... איך זאג דאך אייך — כ׳האב נישט געזעהען דעם מיסטער גרענארי....

מאריס האט אנגעוויזען אויף דער פארלאנגע וואס עס האט זיך אליין פון זיך געריוכערט א שטיקעל פאפירעס, וואס לאנגוואל האט אוועקגעווארפען.

— אויף דער פארלאנגע פון דעם דאזיגען צימער זעה איך שפורען... חוץ מזה האב איך געהערט שרייען.... וואו האט איהר איהם אהינגעטון?...

זיין רעכטע האנד איז געלעגען אויפ׳ן רעוואלווער אין דער טאש.

ווען לאנגוואל מאכט די קלענסטע בעוועגונג — מאכט ער איהם גלייך קאלט.

מאריס האט דא געהאט צו טון מיט א געפעהרליכען מאניאק, און ער וואלט אהן שום טענות ומענות איהם דער׳הרג׳עט.

דער אלטער אבער האט נישט ארויסגעוויזען קיין שום בייזע כוונות.

זיין שטים האט געקלונגען רוהיג און ליבעסווירדיג, ווי שטענדיג.

דער פנים זיינער האט געאטעמט מיט שטאלץ ביים דערמאהנען זיך אין די פערברעכענס, וועלכע זענען, לויט זיין שטאנדפונקט, געווען — מעשים טובים... גוטע, הייליגע טאטען.

— אויב איהר ווילט דווקא איך זאל מיט אייך מיטפאהרען קיין טשיטשעסטער, וועל איך, זעלבסטפערשטענדליך, פאהרען, — האט ער אנגעהויבען — לויט אייער שטאנדפונקט, און לויט דעם שטאנדפונקט פון אייערע מאכט־ארגאנען, וועט איהר זיך, אזוי, ארויסווייזען פאר גערעכט. אבער.... איבעררייסענדיג מיין טעטיגקייט, וועט איהר טון א בערישע טובה דער מענשהייט, אויפ׳ן וואויל פון וועלכען איך האב אויסגעגעבען טויזענדער פונטען.... איך בין אויף אייך נישט אין כעס... אויף אייער זייט איז דאס געזעץ און די קראפט.... מיר בלייבט איבער נאר זיך אונטערצוגעבען.

פון א גרויסען רעמבענעם קרערענץ, וואס איז געשטאנען ביי דער וואנד האט ער ארויסגענומען א פלאש מיט צוויי גלעזער און זיי פארזיכטיג בעטראכט.

— בינו לביני, לאמיר אויסטרינקען פאר אונזער געזונד, — האט ער א זאג געטון, מאכענדיג אנ׳אלטפרענקישען רעווערענס, אנגיסענדיג דעם ווין אין די גלעזער, און מיט א פריינדליכען זשעסט, צוטראגענדיג זיין גלאז צום מויל...

— איהר טרינקט נישט? — האט ער פערוואונדערט א פרעג געטון.

— עמיצער האט שוין טועם געווען אייער ווין!

מאריס האט אנגעוויזען אויף א האלב־אויסגעליידיגטען גלאז אויפ׳ן קרערענץ, און צוגעגעבען: — און ווייזט אויס דער ווין האט יענעם נישט געשמעקט.

— עך, ווער, מ׳שטיינסגעזאגט, פערשטעהט זיך היינטיגע צייטען אויף ווין! — האט לאנגוואל געענטפערט מיט א זיפץ און, ארויסנעהמענדיג א זיידען נאז־טיכעל, האט ער פאמעליך אפגעווישט די טראפענס ווין אויף די קליאפעס פונ׳ם כאלאט.

מאריס איז געשטאנען מיט׳ן רוקען צום קאמין, האלטענדיג די האנד אויפ׳ן רעוואלווער, און זייענדיג גרייט יעדע מינוט אפצוווערען אנ׳אומגעריכטען אנפאל.

פונוואנען די סכנה וועט קומען, און אין וואס פאר א פארם, האט ער זיך נישט געקאנט אנשטויסען.

ער האט אבער געוואוסט אויף זיכער, אז די געפאהר לויערט אויף איהם.

מיט׳ן גאנצען וועזען זיינעם האט ער געוואוסט, אז א רגע נישט־קאנצענטרירטקייט קאן איהם קאסטען דאס גאנצע לעבען!

(פארטזעצונג קומט).

הומאר — דער קונדס — סאטירע

צוזאמענגעשטעלט זהד א. שארפצינגעל

פאליטיק פון דער וואך

היינט האבען מיר געהאט א וואך פון „סיים און רעגירונג" און „רעגירונג און סיים".

א נייער מין פאליטיקע איז אויף אונז אנגעפאהרען — רעגירונג און סיים!

וואס ווילען זיי פון אונז האבען? וואס פייניגען זיי אונז, רוהיגע פאליטיקער?

אבער אויב מיר הויבען אן פערשטעהן וועגען וואס עס געהט דארט די מחלוקת. דאשינסקי'ן געפעהלט נישט שוויטאלסקי און פילסודסקי'ן געפעהלט נישט דאשינסקי, מאכט מען דאס אן אזא רעש?

די וועלט האט זיך דאך דערשראקען, מיינענדיג, וועד ווייסט, וואסערער אומגליק עס געהט ארויס אויף דער וועלט פון דער וויעסקא גאס.

מיר פאליטיקער, האלטען נישט פון אזא מין פאליטיקע.

אזא שטורם, אזא טאראראם מאכט מען דאס צוליב דעם, אז עס זאל ארויסקומען דערפון, א דימיסיע פון א שוויטאלסקי?

פאליטיק, זאל זיין פאליטיק! עס זאל זיין אויף וואס צו קוקען!

אהז סענטימענטען

פאליטיק קען נישט סענטימענט, —
אויב איך רוף דיך נעכטען אן פיינד,
איבער נאכט דרעהט זיך דאס רעדעל
און מארגען ביזטו מיינס א פריינד.
דער סיים איצטער שטעהט א ווילע,
דאס פערד שטעהט אינמיטען שלעפען,
ס'מוז פערקייען היי און האבער,
און אביסעל כוחות שעפען.
אט אביסעל וואסער טרונקען,
און אביסעל טאקע רוהען —
דאס פערדעל איז א גוטע פערד,
עס וועט שפעטער בעסער ציהען.

— — — — —

א רעגירונג נאנץ א נייע,
אוודאי היינט שוין אדער מארגען,
יורעל איהר מענט רוהיג שלאפען,
איהר האט גארנישט, וואס צו זארגען.

פישקע.

רויט און שווארץ

די אפאזיציע אין פוילען איז איצט ענהליך צו דער קאסינע אין מאנאקא, עס ווערט געשפילט אויסשליסליך אויף רויט און שווארץ.

— דהיינו?

— סאציאליסטען און ענדעקעס.

האסט וויי'ניג — נאדיר נאך
(וואך-געקלימפער)

ווייניג האבען מיר פערדרוסען,
ווייניג צרות, ווייניג שלעק,
קומען אן נאך פרישע, נייע —
דז אנ'אימה, אז א שרעק!...

אומעטום איז „ניע ח' פאזשאנדקוי",
עפּיס פעהלט דאך אומעטום —
עלק איז צוקאליעטשעט שרעקליך,
יעדער ענין האט א מום...

אומעטום פעהלט אוים אנ'עפּיס,
און דערהויפט עס פעהלט די רוח —
קומט מען איצטער צו דעם בלאטער
ליינט מען נאך א מכה צו...

ס'פעהלט דאך קריזיסען, א שטיינער,
שלעכטע צייטען פעהלט אין לאנד —
קומט מען נאך פון ראש, פון אויבען,
און מען לייגט נאך צו א האנד...

אין א קריזים פון רעגירונג —
יענטען דארף מען טוישען גלייך,
איבערשלייערען א ביסעל —
זיין די זעלבע זאל זי אייך...

בלייבען זאל דיזעלבע יענטע,
כמה שנאמר — אויף דער האר:
זי זאל צ...ען די עצמות
אונז נאך לאנגע, לאנגע יאהר...

בלויז נאר ענדערן די מאדע
פאפעליאטע, גרין און געל...
ס'הייסט: די בלויזע קאנסטיטוציע,
קאנסטי... קאנסטיטוציאנעל...

פונקט אזוי-ווי איצט די קליידער,
לויט דעם מאדישען פערלאנג —
פארענט קען זיין קורץ... וואס קורצער,
און פון הינטען — זעהר לאנג...

יאקעל בן פלעקעל

היינטיגער אויסקוקער

אפשר וועט ער אזוי ארום אויסקוקען א שטיקעל פרנסה!

אויף א אודיענץ אין שלאס

דער „קונדס" איז איינגעלאדענט געווארען אויף אנ'אודיענץ אין שלאס. עס האט דאך אנדערש לאזען זיצען אין דער היים?

נישט געקאנט זיין. מ'האט פערבעטען אהין אזוי פיל לצים און חוזק-מאכער, זאל מען דעם „קונדס"

בקיצור דער „קונדס" איז פערבעטען געווא־רען און האט זיך טאקע נישט געלאזען לאנג בעטען און איז אהין אוועק אויסגעפּיצט אין עסיג און אין האניג, כדי נישט צו קאמפראמיטירען זיינע וועהלער, די לעזער מיין איך.

אין שלאס האט דער „קונדס" בעקומען א פייערליכע אויפנאהמע, מען האט זיך מיט איהם געפרעהט, נאך מעהר, ווי מיט אנ'איינעם, געבעטען זיצען, דערלאנגט כיבוד, צו טרינקען און צו פערבייסען און געשמועסט וועגען גאר הויכע ענינים.

ווילט איהר דאך וויסען, וואס מען האט דארט געשמועסט? וועל איך אייך זאגען אט וואס:

אויב דאשינסקי וועט אויסזאגען וועלען מיר אויך אויסזאגען...

אין ביורא

שעף: ווי לעבט איהר מיט'ן ווייב?

אנגעשטעלטער: זעהר שלעכט.

שעף: קריגט איהר דעם פאסטען, ווייל די מענער, וואס לעבען שלעכט מיט די ווייבער זע־נען די פינקטליכסטע אנגעשטעלטע און זיצען אמלענגסטען אין דער ביורא ביי דער ארבייט.

נאר האלב

— איך האב מיך אין דעם מיידעל אזוי פער־ליבט, אז איך בין שוין האלב משוגע.

— נו, האב חתונה מיט איהר.

— איך האב דאך דיר געזאגט, אז איך בין האלב משוגע.

א מעשה מיט פארפעל

א ישובניק האט אמאל גענומען אנ'איידעם אויף קעסט אין, ווי עס האט זיך אמאל געפיהרט אויפ'ן דארף, פלעגען אלע עסען פון איין שיסעל.

איינמאל האט דער איידעם א בלאז געטון די זופ און ארויסגעבלאזען אויפ'ן שווערס באק א פארפעל. דער שווער איז אריין אין גרימצארן און האט דעם איידעם דערלאנגט צוויי פייערדיגע פעטש. דער איידעם האט אפגעענטפערט און נאכ־דעם, ווי מען האט זיך גוט אנגעבראכען די ביינער איינער דעם אנדערען איז מען געפאהרען אין שטאט אריין צום רב אויף א דין תורה.

דער איידעם האט גע'טענה'ט, אז די זופ איז געווען שטארק הייס, און ער האט געמוזט בלאזען און דער שווער ווידער האט גע'טענה'ט, אז דער איידעם איז א להכעיס'ניק, אז די זופ איז געווען קאלטע, נאר וואס דען, ער האט אומזיס טען נעבלאזען, כדי איהם אפצובריהען.

וואס די ערד דעקט צו...

א גאליציאנער „הקפה'ניק", האט גענומען א פעקעל ביי א היגען סוחר, ווען מ'האט איהם דערלאנגט דעם אויסגעשטעלטען וועקסעל אונטער־צושרייבען, האט ער זיך גע'חתמ'עט דערנאך זיך ארומגעצויגען, צוזאמענגעשארט אביסעל זאמד פונ'ם פוס־באדען, און ארויפגעלעגט אויף זיין אונטער־שריפט, אז מ'האט איהם אויפמערקזאם געמאכט, אז ס'איז פערהאן דערצו א לעשער, צו וואס בעדארף ער האבען זאמד?.. האט ער מניה־וביה גע־ענטפערט, אז עס איז שוין ביי איהם אזא געוואוינ־הייט, ווייל די וועלט זאגט א שפריכווארט: „דאס וואס די ערד דעקט צו, אין דעם טוט מען פער־געסען"...

א נאש ב־אט.

אפפוויליגקייט

ביזט מיר ליב
און זעהר טייער,
איך'ל געהן פאר
דיר אין פייער;

איך'ל געהן פאר
דיר אין קריג און
פאלען טויט מיט
פערגעניגען;

איך'ל געהן, אויב
דו ווענסט וועלען,
מיט א מארבע
איבער שוועלען;

איך'ל געהן פאר
דיר אין פלאטען,
אבי נישט זיין מיט
דיר צוזאמען!

אזא אונגליק!

טילי האט חתונה געהאט.

אין א וואך קומט זי צו די עלטערען אין הויז א פערוויינטע.

— מאמע, איך בין אומגליקליך!

פרעגט די מאמע:

— וואס איז, טאכטער, האסט נישט ליב דיין מאן?

— ניין מאמע!

— האט ער דיך בעליידיגט?

— ניין, מאמע!

— וואס זשע דען, טאכטער?

— הער נאר, מאמע, היינט אין דער פרי האט צו מיר מיין מאן, אז פון הונגערט פראנק קען מען קוים קריגען איינע, וואס זאל זיין שעהן ווי איך!

— נו, איז דאס א גרונד צו וויינען?

— יא, מאמע! פאר דער חתונה אבער האט ער געזאגט — אז פון טויזענד!...

שפאס פון פאמיליען־ווינקעל

„האניג"-חודש

אין 30 יאהר פון זייער חתונה זאגט די פרוי צום מאן:

— ביז איצט קאן איך נאך נישט פערגעסען אונזער „האניג"-חודש.

— איך אויך דאס זעלבע, אוי, געדענק איך איהם! — ענטפערט דער מאן מיט א זיפץ.

פארזיכטיג:

יונגע פרוי: — מיין ליבער מאן, א מאן ווארט אויף דיר, ער וויל מיט דיר רעדען.

מאן: — וואס וויל ער?

פרוי: — דו מוזט מיר ענטשולדיגען, דער הוסט האט מיר בעאונרוהיגט. א מענש מוז תמיד פארזיכטיג זיין, וואס וועט פון מיר ווערען, ווען איך זאל דיך פערלירען?

מאן: — מאך דיר נישט פון דעם, מען שטארבט נישט אפ אזוי שנעל ווען מען הוסט אביסעל, וואס איז דער מאן, א דאקטאר?

פרוי: — ניין ער איז נישט קיין דאקטאר, ער איז אנ'אגענט פון לעבענס-פערזיכערונג.

ווי ראד א

— איך האב א ניחום אין שטוב, פון פרי ביז נאכט ווער איך געבראטען און געבראטען פון מיין ווייב.

— איך וועל דיר געבען א פראקטישע עצה, טראקטיר דיין ווייב ווי א ראדיא.

— למשל?

— הער, און רוף דיך נישט אן.

פון אויסלענדישען מארק

וואס ער איז

— דאס, וואס איהר זעהט איצט, בין איך שוין לאנג געווען.

— וואס בין איך?

— דער לעצטער אויסוואורף!

אין סוד

— וואס ביזטו טאכטער אזוי דורשטיג? די טרונקסט דאך שוין דאס זעקסטע גלאז וואסער:

— שהסט, מאמע, דא איז היינט פריה געווען דער מייסטער פון די קויהלען-גרובען, האט ער מיר געקאפּט און צוויי מאל געקושט אין סאמע מויל.

אויסגעלערנט

— מיין בעקאנטער איז געפאהרען מיט זיינס אנ'אויטא 70 קילאמעטער אין א שעה, האט ער זיך איבערגעקעהרט און גע'הרג'עט געווארען אויפ'ן ארט.

— גוט אזוי! וועט ער האבען אנ'אנלערן פאר דער צוקונפט, נישט צו פאהרען אזוי משוגע־דיוואטע.

גוט אזוי

— דיין עלטער-זיידע איז געוועזען אביסעל נעריהרט פון זינען?

— ניין, נאר מיין זיידן איז א רעפּוטאט.

אין שולע

— אז דיין פאטער האט 20 זל. און גיט דער מאמען 15 זל. טא וויפיל בלייבט איהם?

— גאר נישט, די רעשט פערשכור'ט ער.

דער קריזיס
ביי פערמאכטע טירען

פון אלע מעגליכקייטען, וואס זענען געשטאנען פאר דער רעגירונג צו לייזען די פאליטישע סיטואציע אין פאל, וואו דער סיים יעגט איהר אויסדריקען אונצופרידענהייט, האט די רעגירונג [illegible] אויסגעקליבען די רעכט פארלאמענטארישע: עס איז געשאפען געווארען א צושטאנד פון רעגירונגס־קריזיס, וועלכער וואלט ביי נארמאלע געמיינע בעדינגונגען נישט ענטהאלטען אין זיך קיין שום אומנארמאלעס. באלד ווי ס'איז געפאלען דער אונצוטרויאנס אין סיים האט זיך די רעגירונג, אין הסכם מיט די פארלאמענטארישע כללים אנגעגעבען אין רעזיגנאציע, דער מלוכה־פרעזידענט האט די דימיסיע אנגענומען און איצט ווערט אלץ געפיהרט אזוי, ווי דער מלוכה־פרעזידענט וואלט פאקטיש געהאט אין זיינע הענד דעם שליסעל צו דער סיטואציע און זיין בעשלוס דארף זיין ענטשיידענד ביים לייזען דעם רעגירונגס־קריזיס.

דאס איז אנ'ערפאלג פון דער אפאזיציע. רעגירונגס־קריזיסען זענען פאר דער צייט פון נאך דער מאי־איבערקעהרעניש שוין פארגעקומען עטליכע מאל. אבער יעדעסמאל זענען זיי בעהאנדעלט געווארען אלס אינערליכע אנגעלעגענהייטען פון דעם לאגער, וואס שטעהט ביי דער מאכט און זענען אויך ערלעדיגט געווארען לויט אנ'אינערליכער פערשטענדיגונג. דער סיים איז געשטאנען, ריכטיגער געזעסען, געשטעלט געווארען אין א זייט, זיין מיינונג, זיין ווילען האט נישט געהאט די מינדעסטע השפעה ביים געשטאלטען פון די נייע רעגירונגען, וועלכע האבען יעדעסמאל מיט זיך פארגעשטעלט א געוויסע איבערגרופירונג פון די כוחות און פערזאנען אינ'ם רעגירונגס־לאגער גופא.

דער אופן, ווי אזוי עס ווערען געמאכט די פרובען צו לייזען דעם איצטיגען קריזיס איז א נייעס פאר די נאכמאיגע בעדינגונגען, און עצם גענומען — אנ'ערשיינונג, צו וועלכער מ'איז געוואוינט געווען פאר מאי 1926 און וועלכע האט דעם לאגער — גאנץ גוט זיך געהאט דערעסען. עס קומען פאר קאנפערענצען און אונטערהאנדלונגען. צוערשט מיט די מארשאלקעס פון סיים און סענאט, דאן מיט די פערטרעטער פון די גרויסע קלובען, מעגליך, אז עס וועלען נישט איגנארירט ווערען אויך די קליינע סיים־קלובען, ד. ה., אז דער קריזיס וועט זיך — אין פארלאמענטארישען זין — ענטוויקלען פונקטענדיג נארמאל.

וואס עס איז גערעדט געווארען ביי פערמאכטע טירען אויף די דאזיגע קאנפערענצען — דאס ווערט געהאלטען בסוד. עס איז דעריבער שווער צו אורטיילען, וואסער ציל עס האבען די אלע קאנפערענצען. ווערען אויף זיי געמאכט פארשלאגען פון די צדדים? ווערט אויף זיי געשאפען א באדען פאר א קאמפראמיס? ווערט בעהאנדעלט די מעגליכקייט פון א קאמבינירטען קאבינעט? און אויב יא — אין פון וואסערע גרופירונגען?

ס'איז שווער זיך פארצושטעלען, אז אויף די קאנפערענצען איז ערנסט בעהאנדעלט געווארען די מעגליכקייט פון א רעגירונג, וואס זאל בעשטעהן פון די אפאזיציע־פארטייען. ערשטענס, האבען דאך נישט אומזיסט די פארשטעהער פון דער רעגירונג מיט דער גאנצער אויסדריקליכקייט בעטאנט, אז דער מאי־לאגער האט גארנישט בדעה צו רעזיגנירען פון דער מאכט, נישט קוקענדיג אויף אלע פאפירענע בעשלוסען פון סיים. צווייטענס, איז אפילו לעכערליך צו דענקען וועגען א קאאליציע פון פ.פ.ס., פיאסט און די ענדעקעס. זיי זענען צוזאמען שטארק אין דער נעגאציע, אין דער קריטיק פון דער איצטיגער רעגירונג, זיי פאלען אבער תיכף, ווען זיי וואלטען פרובען זיך נעהמען צו וועלכער ס'זאל נישט אין געמיינזאמער פאזיטיווער ארבייט.

ס'איז שווער זיך אויך פארצושטעלען די קאנסעפציע פון א געמיינזאמער רעגירונג פון דער קאאליציע מיט דער לינקע פון סיים. די פ.פ.ס. פארמולירען זייער שטאנדפונקט אין פאלגענדע פונקטען: „צוריקשטעלען די פולע קראפט פון דער קאנסטיטוציע, אויסשליסען וועלכע עס איז מלוכה־איבערקעהרעניש, נישט ערלויבען אויסצונוצען דאס מיליטער, די אדמיניסטראציע און דעם מלוכה־אוצר פאר פארטייאיש־פאליטישע צוועקען, די סאציאל־ווירטשאפטליכע פאליטיק צופאסען צו די בעדערפעניסען פון דער גאנצער געזעלשאפט". די סאנאציע קאן זיך פארמעל צייכענען אונטער אזא פראגראם, פונקט ווי די פ.פ.ס., ווען אבער קומען צום פאקטישען אינהאלט פון דאזיגען פראגראם, דאן וועלען זיך ענטפלעקען די געוואלדיגע אונטערשידען צווישען די צוויי צדדים, וועלכע זענען דערצו נאך ביז איצט געשטאנען אין א פערביטערסטען, קאמפראמיסלאזען קאמף.

און מעגליך, אז די אונטערהאנדלונגען מיט די גרופירונגען, דער פערצויגענער קריזיס, — איז נאר א טאקטישער קאמפס־אופן: קאמפראמיטירען די אפאזיציע, אויסווייזען, אז זי איז נישט פעהיג צו בילדען א רעגירונג, צו טון שעפערישע מלוכה־ארבייט. ס'איז א קלוגע טאקטיק, וועלכע קאן זיך דער רעגירונג אנגעבען, נאר דאן קומען מיר צום אלטען מצב, צום פריהערדיגען פערביסענעם, אונ־[illegible] קאמף.

— ען.

דער פאליטישער מאמענט
דער נייער מעמאריאל פון ד"ר שאכט, — די געענדערטע עסטרייכישע קאנסטיטוציע

אין אפריל פון לויפענדען יאהר, בעת אין פאריז איז פארגעקומען די לאנגע און פערשלעפטע רעפאראציע־קאנפערענץ פון די פינאנציעלע עקספערטען, איז דער פרעזידענט פון דער דייטשער רייכסבאנק ד"ר שאכט פלוצים ארויס מיט א מעמאריאל, אין וועלכען ער האט אויפגעוויזען, אז אהן דער רעוויזיע פון די מזרח־גרעניצען וועט דייטשלאנד נישט זיין אימשטאנד צו צאהלען איהרע ענטשעדיגונגען. דער מעמאריאל האט געמאכט אזא איינדרוק, אז די קאנפערענץ איז שיער נישט אויפגעריסען געווארען, און די דייטשע רעגירונג האט געמוזט ארויסטרעטען קעגען דעם ד"ר שאכט: אין דער האגער קאנפערענץ, וועלכע האט אנגענומען דעם יאנג־פלאן פון די דייטשע ענטשעדיגונגען, האט זיך ד"ר שאכט שוין נישט בעטייליגט.

און אט איצט, ערב דער צווייטער האגער קאנפערענץ, וועלכע דארף ענטגילטיג ערלעדיגען א רייה ענטשעדיגונגס־פראגען, איז ד"ר שאכט ווידער ארויסגעטראטען מיט א מעמאריאל, אין וועלכען ער ווארפט שווערע בעשולדיגונגען אויף דער דייטשער רעגירונג פאר די הנחות, אויף וועלכע זי איז איינגעגאנגען אין האג און שפעטער. לויט שאכטס מיינונג האבען די הנחות אזוי שווער געמאכט די ענטשעדיגונגען, אז דייטשלאנד איז זיי נישט בכוח צו ערפילען. ד"ר שאכט טרעט אויך שארף ארויס קעגען ליקווידאציע־אפמאך מיט פוילען, אויף וועמענס סמך דייטשלאנד האט זיך אפגעזאגט פון הויכע אייגענטום־פרעטענזיעס. ד"ר שאכט זאגט זיך אפ פון וועלכער ס'איז פעראנטווארטליכקייט פאר דעם יאנג־פלאן.

די דייטשע נאציאנאליסטען, וועלכע זענען געווען נידערשלאגען פון זייער מפלה מיט'ן געזעץ וועגען יאנג־פלאן אין רייכסטאג, האבען בעקומען פלוצים א שטארקע אונטערשטיצונג. דער מעמאריאל האט געמאכט א גרויסען רושם, אזוי אז די רעגירונג טרעט ארויס אין רייכסטאג מיט א דעקלאראציע און שטעלט די פראגע וועגען צוטרוי.

אין די אויסלענדישע קרייזען האלט מען דעם מעמאריאל פון ד"ר שאכט פאר א מאנעוור: אויף דעם אופן, פארשטעלענדיג פעסימיסטיש די עקאנאמישע און פינאנציעלע לאגע פון לאנד, ווילען עס די דייטשען דערגרייכען הנחות אויף דער פארשטעהענדיגער צווייטער האגער קאנפערענץ.

*

זייט א לענגערע צייט געפינט זיך עסטרייך אויף א ווולקאן. עס קעמפען צוויי שטארקע און גוט ארגאניזירטע לאגערן: פון איין זייט די נאציאנאליסטען מיט זייער קאמפס־ארגאניזאציע, דער היימוועהר בראש, פון דער צווייטער זייט — די סאציאלדעמאקראטען מיט זייער שוצבונד. נישט איינמאל האט עס געהאלטען, אז דער קאמף זאל אננעהמען דעם כאראקטער פון אנ'אפענעם בלוטיגען בירגער־קריג. די היימוועהר האט פיל מאל געדראהט מיט א „מארש אויף ווין", כדי אויף א געוואלטזאמען אופן אנצווארפען דעם לאנד א נייע קאנסטיטוציע. מ'האט געמוזט געפונען עפעס א מיטעל־וועג, כדי אויסצומיידען געוואלדטאטען און מלוכה־איבערייסונגען, און ס'איז ארויסגערוקט געווארען דער לאזונג פון ענדערען די קאנסטיטוציע.

די נאציאנאליסטען האבען געוואלט פערוואנדלען די רעוויזיע פון דער קאנסטיטוציע אין אנ'אטענטאט אויף דער דעמאקראטיע אויפ'ן גאנצען פראנט. די רעגירונג האט געוואלט בעקומען אזא מאכט, אז דער פארלאמענט וואלט איינגאנצען פערלירען יעטוועדע בעדייטונג. ווען דער רעאקציאנערער פראיעקט וואלט דורכגעגאנגען, וואלט זיכער געקומען צו א בירגער־קריג, נאר אזוי ווי פאר א בירגער־קריג האבען מורא געהאט ביידע צדדים, האט מען געמוזט געפינען א קאמפראמיס־אויסוועג, און דער קאמפראמיס האט געבראכט צום נצחון פון דער דעמאקראטיע.

די עסטרייכישע רעאקציאנערען האבען צוריק געוואלט איינפיהרען די ארעליגע טיטולען און ארדערס, וועלכע זענען אפגעשאפט געווארען נאכ'ן פאלען פון די האבסבורגער. דאס איז זיי נישט געלונגען, זיי האבען אויך געוואלט ענדערען, צו להכעיס די סאציאליסטען, דעם מלוכה־הערב, אויך דאס איז נישט אדורך.

דער רעאקציע איז נישט געלונגען אדורכצופיהרען די איינפיהרונג פון א פרעווענטיווער צענזור אונטער'ן מאנטעל פון שיצען די מאראל פון דער יוגענד. ס'איז נישט צוגעלאזט געווארען די איינפיהרונג פון „אויסנאהם צושטאנד", און אפשאפען די געריכטען פון געשווארענע.

נאך לאנגע דעבאטען איז אנגענומען געווארען א פראיעקט, אויף וועלכען ביידע צדדים זענען איינגעגאנגען, די מאכט פון פרעזידענט איז געשטארקט געווארען, ער ווערט שוין נישט אויסגעוועהלט דורך דער נאציאנאל־פערזאמלונג, נאר דירעקט דורכ'ן פאלק גופא. די מאכט פון פרעזידענט דויערט נישט 4 נאר 6 יאהר, דער פרעזידענט האט דאס רעכט ארויסצוגעבען דעקרעטען אין דער צייט, ווען דער פארלאמענט איז נישט טעטיג, אבער דאס קאן געשעהן מיט דער הסכמה פון א ספעציעלער שטענדיגער פארלאמענט־קאמיסיע, אין וועלכער אלע פארטייען זענען פארטראטען. פאר די פעראורדנונגען פון פרעזידענט זענען איינגעפיהרט געווארען נאך א רייה בעגרענצונגען.

די סאציאליסטען האבען דורכגעפיהרט, אז יעדע ענדערונג פון דער קאנסטיטוציע קאן געשעהן ביי א מעהרהייט פון צוויי דריטעל שטימען אין פארלאמענט.

די סאציאליסטישע אפאזיציע איז אויך געגאנגען אויף הנחות און איז מסכים געווען אויך צו פערשטארקען די ארגאנען פון דער צענטראל מאכט. ווין איז אפילו אפגעראטעוועט געווארען אלס בעזונדערער בעשטאנדטייל פון'ם עסטרייכישען מלוכה בונד. אבער אויך די ווירטשאפט פון ווין איז אונטערליגט דער קאנטראלע פון צענטראלען רעגירונגס טריבונאל.

פ. ב.

דעם לעצטען יוד וועט זיין שלעכט,
אויב מ'וועט אויף איהם קוקען ווי אויף א פאראזיט
פרץ הירשביין וועגען דער לאגע פון די יודען אין פוילען

מיר האבען שוין געבראכט א יט"א־דעפעשע וועגען דעם, וואס פרץ הירשביין האט געזאגט וועגען דער יודישער לאגע אין פוילען. איצט גיבען מיר דא אויסצוגען פון פרץ הירשביינס אינטערוויו פאר'ן ניו־יארקער „טאג".

אויף דער פראגע, — ווי איז די עקאנאמישע לאגע פון די יודען אין פוילען, — האט פרץ הירשביין געענטפערט, — איך מוז מודה זיין, אז אין קיין שום לאנד האט זיך אזוי מיין געמיט נישט געפייניגט, ווי אין פוילען. ווי אזוי קען מען זיך אפשטעלען בלויז אויף דער עקאנאמישער לאגע און זאגען, אז זי איז שלעכט? עס איז מיטעלאלטער אין פוילען אין דעם זין פון פערשפארען אונז ערגעץ אין א ווינקעל. וואס קענען מיר דערגרייכען פאליטיש, ווען טאג־טעגליך ווערט ביי יודען אונטערגעגראבען פולשטענדיג דער עקאנאמישער באדען זייערע. שטייערן, וואס ווערען ארויפגעלייגט אויפ'ן שטאטישען מענשען, אויף דעם הענדלער, ווערען אויפגעמאהנט אומפראפארציאנעל פון יודען. עס קלינגט דאך אומגלויבליך, ווען מען דערצעהלט איך, צום ביישפיל, ווי מען קומט אריין אין א שטעטעל אויפמאהנען שטייערן פון א פרוי, אנ'אלמנה, וואס שעפט איהר הכנסה פון מאכען וויער־מילך. נעהמט מען ביי איהר צו פיר קריגלעך אויפגעשטעלטע מילך. בשעת מעשה, קאכט זיך אויפ'ן פליטע קארטאפעל, פערנעהמט מען דאס פעגדעל, ארויסווארפענדיג דורכ'ן פענסטער די קארטאפעל. ווי אזוי קען מען זיי העלפען, שטיצען, אפילו פון דרויסען, ווען מען וויל? מיר ווילען אמאל העלפען אונזערע קרובים אין פוילען, מיר גיבען זיי די מעגליכקייטען צו קויפען וועלכע עס איז מאשינען וא. ד. גל. קומט מען און מען נעהמט צו די מאשינען פאר שטייערן. דאס איז א גאנץ געוועהנליכע ערשיינונג.

— איך האב געקלערט — האט הירשביין פארטגעזעצט — וואו ליגט די עיקר־סיבה? ווער איז דער שולדיגער אין דעם, וואס פאליטיש זענען מיר אין פוילען אזוי דערנידעריקט און די אויסערליכע וועלט ווייס נישט? און איך בין געקומען צום שלוס, אז ביי אונז איז דא א מאס פון צרות־פאגראמען. ווען ביי אונז גיסט זיך בלוט, איז א סימן, אז עס איז שלעכט און מען ליארעמט. אבער דארט, וואו עס זענען קיין פאגראמען נישטא, הערט מען אויף צו בעטראכטען יענעם ווינקעל פאר דעם יודישען טרויער־טאל. פוילען איז אין דער הינזיכט מול'דיג. פארשטעהער האבען מיר דארטען, וואס שטעהען מיט דער פליצע צו דער יודישער ווירקליכקייט און פוילען און מיט'ן פנים שטעהען זיי צום מזרח. היינטיגע צייטען בעמערקט מען נאר א מין פאליטישע הכנעה, א מין אונטערלעקען זיך מצד פון אונזערע איגענע פיהרער. אפילו אין דער צייט, ווען עס זענען פארגעקומען די לעמבערגער עקסצעסען דא נישט לאנג, און יודישע סטודענטען, וואס האלטערן זיך ארום אין אויסלאנד דערפאר, ווייל אין פוילען איז פאר זיי קיין ארט נישטא, האבען פראטעסטירט, האבען זיך געפונען אונזערע פאליטישע חכמים, וואס האבען פראטעסטירט אנקעגען די דאזיגע פראטעסטען, אנווייזענדיג, אז בכלל דער יודישער לאגע איז אין פוילען אלץ אין ארדענונג. אזוי גלויבט מען.

ווען איך האב געפרעגט דעם דעפוטאט גרינבוים, צי זעהט ער א פערבעסערונג אין דעם יודישען מצב אין דער נאהענטער צוקונפט, האט ער זיך גאנץ רוהיג בעמערקט, אז ער זעהט נאר איין אויסוועג: כאטש א מיליאן יודען זאלען אויסוואנדערען פון פוילען. אזוי מיינט מען ביי אונז. יודען דארפען ארויסוואנדערען פון פוילען. און ווען צוויי מיליאן וועט בלייבען, וועט די לאגע ווערען בעסער? בשום אופן נישט! דעם לעצטען יודען וועט זיין שלעכט, ווען מען קוקט אויף דעם יודען, ווי אויף א שטיק פאראזיט. מען וועט פאר דעם לעצטען יודען געפינען נגישות.

— ווי, רעכענט איהר, קאן מען העלפען דעם יודישען כלל אין פוילען?

— איך פערזענליך טראכט, — האט פרץ הירשביין געענטפערט, — אז עס איז נאך אלץ צייט און עס איז די פליכט פון אמעריקאנער יודענטום, אויף וויפיל מען קאן פאליטיש ווירקען, אז פוילען זאל בעטראכטען די דריי מיליאן יודען איהרע פאר בערעכטיגטע בירגער, און אז די וואס צאהלען איין און איין יאהר דריי הונדערט מיליאן גילדען אין שטייערן זאלען זיין בערעכטיגט עפעס צו געניסען פון דעם. מיר פערמאגען פיר קאנדוקטארען אין די טראמוואיען אין דער פוילישער מדינה. דאס איז אונזער פערטרעטערשאפט אין דער מלוכה'שער ווירטשאפט.

געשטארבען פראנץ ראזענצווייג, דער איבערזעצער פון יהודה הלוי

פראנקפורט, (יט"א) דא איז געשטארבען אין עלטער פון 43 יאהר דער בעקאנטער יודישער פילאזאף, פראנץ ראזענצווייג.

דער פערשטארבענער האט זיך בערימט געמאכט מיט א רייה איבערזעצונגען. צווישען אנדערע האט ער איבערזעצט אויף דייטש יהודה־הלוי'ס שירים און האט צוזאמען מיט פר. בובער צונויפגעשטעלט די בעקאנטע מאדערנע איבערזעצונג פון תנ"ך.

ישראל!
די נייע וואך
הויבט אן שפילן דער
„ארט"
אין דעם נייעם בנין
אויף אלעע 1 מאי 2
פרטים קומען.

יצחק גרינבוים

צו זיין 50-יעהריגען יובילעאום

יצחק גרינבוים איז נישט אזוי א פיהרער, ווי א מאהנער און הערמאהנער. ער איז כמעט אומעטום און דער אפאזיציע און אפילו רעם פארזיץ אין דער קאלא האט ער אויך בעקומען צוליב זיין שארפער אפאזיציע צום איצטיגען רעזשים. ביי די גרויסע ציוניסטישע אקטען פון די לעצטע יאהרען, איז גרינבוים געשטאנען אין א זייט, ער האט נישט גורם געווען די פירסטע עליה. ער האט געקעמפט געגען דער פערברייטערטער א.ע.נ., אויף די לעצטע קאנגרעסען איז ער מיט זיינע אנהענגערס געבליבען אין דער מינדערהייט. אינ'ם ציוניסטישען ע. ק. איז ער אין דער אפאזיציע.

און דאך איז ער דער גרויל צווישען די פוילישע ציוניסטען, און ס'איז טאקע קיין צווייטער צו איהם נישטא.

ער איז ביי די פוילישע ציוניסטען דער גוט-פאטענטירטער אויטאריטעט, דער מאראלישער ריקטאטאר!

ער ווירקט נישט אזוי מיט'ן שכל הישר, ווי מיט'ן גרויסען מיטרייסענדיגען פאטאס, מיט זיין טיפער אמונה, מיט זיין שטארקער ענערגיע און עקשנות. וואו ער איבערצייגט נישט, בעצווינגט ער. אויב די אומשטענדען שטימען נישט מיט זיין טעאריע, דארף מען די אומשטענדען בעזייטיגען, צו-טרעטען. ער איז ווי א צערע"ך, וואס קען זיך ניכער ברעכען ווי בויגען. אויב ער בלייבט אין דער אפאזיציע, איז דארט דער צענטר, דער אויבענאן, און ווען די מאסע געהט נישט נאך איהם, קוקט זי אבער צו איהם מיט בענקעניש, מיט תכנעה, מיט מורא. ער איז דער געוויסען, וואס זעקט, וואס שטורעמט, וואס ווערט אבער קיינמאל נישט בעפריעדיגט.

אין מאמענט פון גרויסען פאליטישען שטורם, ווען די יודען אין פוילען זענען געשטאנען אויפ'ן שוועל צווישען שכל הישר און קידוש השם, צווישען רעאל-פאליטיק און עקסטרעמער אפאזיציע, האט גרינבוים ווי מיט כישוף-שטעקעל געצויגען נאך זיך די יודישע מאסען אין דער ריכטונג פון עקסטרעמקייט און קרבנות. ס'איז געווען א העראאישער שוואונג, וואס האט געמאכט גרינבוים'ען שיערמיט פאר'ן בחיר העם.

אבער פונ'ם ראזיגען גראנדיעזען נצחון האט נישט דאס פאלק און נישט אפילו דער איסראער-ווילטער נישט ארויסגעטראגען קיין שום טראפען. די רעאליזירונג פונ'ם נצחון אין דער יודישער קאלא איז פערוואנדעלט געווארען אין א רייעניש פון קליין-פאליטיקער און אין א נורגער טאפטשעניש אויף איין ארט.

און אויף די ציוניסטישע פאזיציעס איז גרינבוים ווידער פערבליבען דער מאהנער און וועקער, אהן פאקטישער דירעקטער השפעה אויף די מאסען. דאס איז נישט אהן א סיבה.

גרינבוים האט געשעפט זיין נאציאנאלע יניקה נישט דירעקט פון די טיפעגישען פון יודישען פאלקסום, נאר אומדירעקט פון די ווארשעווער אינטעליגענטען, וועלכע האבען שוין אליין זיך נעראנגעלט מיט'ן צופרעסענדיגען אסימילאטארישען ניהום. ביים גרעסטען טייל פון זיי איז דער ציוניזם געווען א רעוואלט פון זייער שנאה און פעראכטונג צום גלות. גרינבוים געפינט ער היום נישט קיין פאזיטיווע אין גלות. ער האט אפילו ליב אין זיינע רעדעס צו קאקעטירען מיט זיין כלומר-שטען „אנטיסעמיטיזם".

ס'טרעפט זעהר אפט, או טאטע-מאמעס האבען פיינד זייערע קינדער פון גרויס ליבשאפט. דאס איז דערפאר, ווייל זיי פערשטעהען נישט זייערע נשמות.

גרינבוים גלויבט נישט אין דעם פאלק ישראל, נאר אין א פאלק, וואס דארף ערשט איבערגעשאפען ווערען אין „ארץ". דער גאנצער גלות מיט זיין עקאנאמיק, מיט זיין קולטור, מיט זיינע פאליטישע ראנגלענישען דארף בלויז דינען פאר א שטאף, פון וועלכען ס'זאל אויסגעקנאטען ווערען דער קומענדער געזונדער יוד אין זיין אלט-נייעם לאנד.

געווען ביי יודען אנ'אדם גדול, אחד-העם, וואס איז געווען ארורכגעזאפט מיט דער יודישער תורה און חכמת ישראל. האט ער פאנטאזירט ארויבערצוטראגען אט דעם גרויסען יודישען אוצר אין ארץ-ישראל, וועלכער זאל זיין דער מרכז רוחני פאר'ן גאנצען פאלק, און דערין האט ער געזעהן די יודישע גאולה.

גרינבוים האלט נישט פון אט דער שיטה. ער איז דער גרויסער רעוואלוציאנער, וואס וויל דעם גאנצען בנין איבערבויען פון פונדאמענט אן. ער איז אינגאנצען פאליטישער ציוניסט, און זיין פאליטיק איז ראדיקאל, איבערקערענדיג, צושטערענדיג.

צווישען די ציוניסטען איז פערהאן נאך איין נישט-געקרוינטע שטארקע פערזענליכקייט, וואס קען זיך פערמעסטען אנטקעגען גרינבוים'ען, דאס איז זשאבאטינסקי, דער נביא פון ציוניסטישען מאקסימאליזם. האט אבער גרינבוים די אמביציע צו זיין א פאלק-פיהרער, און קען די אמביציע נישט בעפרידיגען, ווייל ער האט נישט דעם שליסעל צום הארצען פון פאלק.

אבער דאך וועט גרינבוים'ס יובל צוזיהען צעהן מאל מעהר ציוניסטען, ווי די צאהל פון זיינע פאליטישע אנהענגערס, ווייל גרינבוים איז דער ליבלינג פון אלע ציוניסטען און פאר זיין עהרליכקייט און מוטיגקייט פערדינט ער דעם גרעסטען דרך ארץ, אפילו צווישען די, וואס שטעהן אין א זייט פון ציוניזם.

גרינבוים'ס נאמען וועט אלענפאלס פערשריבען ווערען אין די אנאלען פון אונזער געשיכטע צווישען די, וואס האבען אין דער איצטיגער שטורמישער צייט געקעמפט די יודישע קאמפען און געזוכט וועגען פאר דער יודישער גאולה.

פסח קאפלאן

שניעגאלאשעס, קאלאשען

די מאדערנסטע זענען אנגעקומען אין גרויסע קוואנטומס פון די פאלגענדע פאבריקען:

PEPEGE — Sp. Akc. Grudziądz

SCHWEIKERT — Łódź

TRETORN — Szwecja

KWADRAT — Ryga

צו די ביליגסטע פאר-סעזאן-פרייזען הורט און דעטייל-לאגער

M. FANTULIS w ŁODZI

OGRODOWA 2 (róg Nowomiejskiej), Tel. 161-96

„אדיע — און דאס איז אלץ"

דאס בוך פון ענגלישען רעמארק

דער בעקאנטער ענגלישער דיכטער עדווארד גרעווס, א געוועזענער אפיציר פון דער ענגלישער ארמעי, וועלכער האט פאר זיין אנטייל אין די קאמפען אויפ'ן מערב-פראנט בעקומען פיל אויס-צייכנונגען, האט דערצעהלט זיינע קריגס-איבערלע-בונגען אין א בוך א. נ. „אדיע — און דאס איז אלץ". דאס בוך האט געמאכט א געוואלדיגען איינ-דרוק און איז אין משך פון עטליכע טאג זיך פונ-אנדערגעגאנגען אין עטליכע צעהנדליג טויזענד עקזעמפלארען.

פונקט ווי דער בעריהמטער רעמארק אין זיין „אין וועסטען ניכטס נויעס", דערצעהלט גרעווס מיט פשטות, ווי אזוי דער קריג זעהט אויס, וואס ער איז געווען פאר די אלע, וועלכע האבען חדשים און יאהרען פערבראכט אין די אקאפעס, אויפ'ן פראנט.

דער בעריהמטער דיכטער האט אין דעם בוך איינגעהאלטען זיין שרייבערישען טעמפעראמענט. ער האט אנגעשריבען א טרוקענע כראניק, אבער וויפיל אויסדרוק און וויפיל גרויזאמקייט ליגט אין אט דער כראניק.

גאך דרייסטער, גאך אפענער ווי רעמארק רעדט דער ענגלישער דיכטער וועגען די אכזריות פון קריג; נישט נאר ער בעשרייבט פאקטען, נאר ער ברענגט די ריכטיגע נעמען פון די פערזאנען, וועגען וועלכע ער שרייבט. ער פערהוילט גאר-נישט, ער האט נישט קיין פאלשע בושה, ער האט נישט קיין סענטימענטען פאר „סודות" און זאכען, וועגען וועלכע „מ'רעדט נישט".

אין דער גאנצער גרויזאמקייט און בולט'קייט טרעט ארויס אין גרעווס בוך דער פראצעס פון סיסטעמאטישער, אונאויפהערליכער, מורא'דיגער פיזישער און גייסטיגער פערניכטונג, פון וועלכער עס פאלען אלס קרבנות די סאלדאטען און אפיצי-רען. ער דערצעהלט: „איך האב געקענט אפיצי-רען, וועלכע זענען דערגאנגען ביז דריי פלאש בראנפען א טאג. עס וואַרטענדיג די גליקליכע מי-נוט, ווען זיי וועלען פערוואונדעט ווערען, אדער מ'וועט זיי אפשיקען אהיים צוליב קראנקהיים".

דער ערשטער און דער לעצטער סוימער, וועלכע גרעווס האט געזעהן אין קריג — זענען געווען זעלבסטמערדער, וועלכע האבען ליבער גע-וואלט זיך נעהמען דאס לעבען, איידער צו קעמ-פען. איינער פון זיי האט זיך אריינגעלעגט די לו-פע פון דער ביקס אין מויל אריין און האט מיט דעם פוס א ציה געטאן ביים צינגעל; די לעצטע טעג פאר'ן טויט איז ער שוין נישט געווען נאר-מאל און זיינע נערוועו האבען עס נישט געקאנט אויסהאלטען; דערצו איז ער נאך געוואויר געווא-רען, אז זיין כלה פערראט איהם.

קיין טויטע האט אויפ'ן פראנט נישט גע-פעהלט, און דאס טויטע פון כל המינים. גרעווס דערצעהלט, ווי איינמאל, בעת אן אנגריף, האט דער אפיציר בעמערקט, אז אן אפטיילונג אויפ'ן לינקען פליגעל איז געבליבען שטעהן אין אקאפ, ווי איינגעגראבען דער אפיציר איז צוגעשפרונגען צו די סאלדאטען מיט'ן געשריי „פאראויס".

ס'האט נישט געהאלפען. דער אפיציר האט אויס-געשריען: „פערשאלטענע פחדנים, דארף איך געהן פאראויס איינער אליין?" דערויף האט ער בעקומען אן ענטפער פון אונטער-אפיציר:

„דאס זענען נישט קיין פחדנים, זיי זענען אלע טויט"... א קילענווארפער האט אויסגע-שאסען אלע אהן אויסנאהם באלד, ווי זיי האבען ארויסגעשטעקט דעם קאפ פון די אקאפעס.

איינמאל זענען צוויי סאלדאטען געשטאנען צום ראפארט: זיי האבען דערשאסען דעם סער-זשאנט.

„ביי גאט, ווי אזוי האט דאס פאסירט?" פרעגט דער אפיציר.

„א צופאל, הער לייטענאנט, מיר האבען איהם אנגענומען פאר אונזער קאפראל". די סאלדאטען האבען געוואלט דערשיסען זייער קאפ-ראל, וועלכער איז זיך מיט זיי זעהר שלעכט בעגאנגען, מ'האט זיי געשטעלט צו דער וואנד, און זיי זענען אומגעקומען פון דער האנד פון זייערע אייגענע חברים, וועלכע האבען אויסגע-פיהרט דעם אורטייל פון פעלד-געריכט.

אין די אקאפעס האט מען זיך מיט פער-אכטונג בעצויגען צו די, וועלכע האבען געהאט א מויל פול מיט פאטריאטישע פראזען. א נייעם סאלדאט, וועלכער האט גערעדט וועגען פאטריא-טיזם, האט מען תיכף געגעבען צו פערשטעהן, אז דאס איז נישט קיין טעמע צו רעדען אין די אקאפעס.

א שרעקליך בוך, א שרעקליכער אמת. „צו שרייבען אזעלכע זאכען דארף מען האבען מעהר מוט, איידער זיך געפינען אין פעלד צווישען קוי-לען", — האט וועגען דעם בוך געזאגט קאלאנעל לינטש, אן אלטער סאלדאט, וועלכער האט אנטייל גענומען אין קריג מיט די בורען און אין וועלט-קריג.

ס.

אויסערארדענטליכע קאנפערענץ פון די עסטרייכישע ציוניסטען געגען א פארלאמענט אין א"י

וויען, (יט"א) דא איז אפגעהאלטען געווארען אנ'איבעראָרדענטליכע לאנדעס - קאנפערענץ פון די עסטרייכישע ציוניסטען. די קאנפערענץ איז געווען געווידמעט אויסשליסליך אינערליכע רעאר-גאניזאציע-פראגען פון דער פארטיי. עס איז גע-וועהלט געווארען א נייע לייטונג אויפ'ן ארט פון דער פיהרערזיגער, וועלכע האט געהאט רעזיגני-רט. אלס פרעזעס פון דער ציוניסטישער פארטיי אין עסטרייך איז געוועהלט געווארען ד"ר עהרליך. עס איז אויך געוועהלט געווארען א ספעציעלע פי-נאנץ-קאמיסיע מיט'ן צוועק צו סאנירען די עסטרייכישע ציוניסטישע פארטיי. די ראדיקאלע ציוניס-טען מיט ב'ראבערט שטריקער בראש האבען זיך אין דער קאנפערענץ נישט בעטייליגט.

די קאנפערענץ האט איינשטימיג אנגענומען א רעזאלוציע, וואס איז אריינגעטראגען געווארען דורך די רעוויזיאניסטען, וועלכע זאגט זיך קאטעגאריש אויס געגען דעם פלאן צו שאפען אין ארץ-ישראל א פארלאמענט, ווי אויך געגען די פערהאנדלונגען, וואס געוויסע ציוניסטישע פיהרער פיהרען מיט די אראבער.

דער פארזיצער פון דער קאנפערענץ ד"ר פרידמאן האט געהאלטען א טרויער-רעדע צום אנדענקען פון פערשטארבענעם ד"ר רייך.

3.173 פונט פאר'ן אראבישען הילפס-פאנד

ירושלים, (יט"א) די אראבישע עקזעקו-טיווע האט פערעפענטליכט א בעריכט פון דער זאמעל אקציע פאר דעם אראבישען הילפס-פאנד. ווי עס איז צו זעהען פון בעריכט איז אין אלע לענדער ביז איצט צונויפגעזאמעלט געווארען פאר'ן פאנד 3.173 פונט.

ברודער פון ד"ר ווייצמאן אויפגענומען דורך קעניג פייסאל

ירושלים, (יט"א) ה' ווייצמאן פון חיפה, דער פארשטעהער פון דער געזעלשאפט „אימפעריעל טשעמיקאל לימיטעד" אין ארץ-ישראל, א ברודער פון ד"ר חיים ווייצמאן, איז אויפגענומען געווארען אויף אנ'אודיענץ דורכ'ן קעניג פייסאל.

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן.

גאסטראלען פון אונזערע געסט און אמעריקאנער קינסטלערין

בערטא זאסלאווסקא שלמה הערשקאוויטש און לעאן געטליכערמאן

פרייטאג, דעם 13-טען, שבת, דעם 14-טען, 9 אין אווענד

פרעמיערע! צום 1-טען מאל אין לאדז! פרעמיערע!

גרעסטער שלאגער פון אמעריקאנער טעאטערס / גרויסער ערפאלג

ווי אזוי מיידלעך ווערען פערפיהרט

אין 3 אקטען מיט פראלאג און געזאנג מיט טענץ פון קאלמאנאוויטש.

הויפט-ראלען: עמא-זאסלאווסקא; בערגער-געטליכערמאן; אייזיק כאמוט-הערשקאוויטש. הערליכע אויספיהרונג / נייע געזאנגס-נומערן / שעהנע טענץ

שבת, 4 נאכמיטאג צו ביליגע פרייזען-די בעליבטע פיעסע „היים, זיסע היים"

אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון ראזענבערג. טענץ פון ליבאוויטש.

ראלען: לענא-זאסלאווסקא; מישא-געטליכערמאן; מלך זען-הערשקאוויטש

זונטאג, דעם 15-טען, 9 א זייגער אווענד צום לעצטען מאל:

„היים, זיסע היים"

אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון ראזענבערג. טענץ פון ליבאוויטש.

הויפט-ראלען: „לענא" — זאסלאווסקא; „מישא" — געטליכערמאן; „מלך זען" — הערשקאוויטש.

צום שלוס: א גרויסער קאנצערט.

די הכנסה געהט לטובת דעם הילפס-פעראיין „תומכי אורחים"

מאנטאג, דעם 16-טען, 9 אין אווענד

גרויסע פאפול. פארשטעלונג פון 1 ביז 2.50

הונדערטער מענשען זענען אוועק אהן בילעטען

5.000 מענשען האבען בעוואונ-דערט דאס הערליכע שפילען

„די פרוי פון גאס"

אין 4 אקטען פון האנס מילער.

הויפט-ראלען: „אנא" — זאסלאווסקא; „פערדינאנד" — געטליכערמאן; „פראנץ" — הערשקאוויטש.

ס'נעמט אנטייל (לויט א.ב.) פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, גוטמאן, האמבורגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פאלאנסקי, ראקאוו. אדמיניסטראטאר: מ. ארנוואלד. מוזיקאלישער לייטער: ל. זעלמאן.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פון דער האנדווערקער-קאמער

מעמאריאל צום בילדונגס-און האנדעלס-מיניסטארען.—פראגען וועגען געזעלען, לערן-יונגלעך און מייסטער.—זונטאג פלענאר-זיצונג פון דער קאמער

(—) מיר האבען שוין בשעתו מיטגעטיילט אז אויף דער לעצטער זיצונג פון דער האנדעלס-קאמער איז אויסגעוועהלט געווארען א קולטור-קאמיסיע. אין דער קאמיסיע זענען געוועהלט געווארען די ה״ה יאר־קוביעץ (פארזיצער), קארטשאק (וויצע-פארזיצער), מארמאך, קאליסקי, גוגנאצקי, גלאזער, יארמיצקי, מאליק, פשינורסקי, שפעטער זענען צו דער קאמיסיע צוקאאפטירט געווארען: אינזש. הארטגלאס, ד״ר אינגער, פיאסקאווסקי, מאמאשעווסקי קש. דר. ראש־קאווסקי און יעמבאזסקי. די קאמיסיע האט שוין אפ־געהאלטען 2 זיצונגען און האט אנגעצייכענט דעם פלאן פון איהר ארבייט.

אין צוזאמענהאנג מיט דער נויטיגקייט פון אויסבילדען די האנדווערקער-יוגענד האט זיך די קאמיסיע אפגעשטעלט אויף דער איניציאטיווע צו פער־שפרייטען די נעץ פון די פראפעסיאנעלע שולען און שאפען אנ׳אויפזיכט איבער די לערן-יונגלעך דורך שאפען פאר זיי בורסעס.

די האנדווערקער-קאמער האט ארויסגעשיקט א מעמאריאל צום בילדונגס-מיניסטער און צום האנדעלס-מיניסטער. אין דעם דאזיגען מעמאריאל ווערט פארלאנגט: 1) פערגרעסערען די צאהל פראפעסיאנעלע דערגענצונגס-שולען; 2) די לערן-יונגלעך, וועלכע דארפען אפגעבען א געוויסע עקזאמען און האבען אין די שולען נישט געלערנט, ווייל אזעלכע שולען זענען פערהאן דארט, וואו זיי האבען געלערנט זייער פאך — זאלען פון די דאזיגע עקזאמענס באפרייט ווערען; 3) שאפען פערקירצטע קורסען, וואס זאלען דויערען עטליכע וואכען. די לערן-יונגלעך, וועלכע וועלען די דאזיגע קורסען דורכגעהן, זאלען קענען אפגעבען א פערקירצטען עקזאמען פאר א ספעציעל-בעשטימטער קאמיסיע; 4) ביי דער האנדווערקער-קאמער זאל געשאפען ווערען אנ׳עקזאמינאציאנס-קאמיסיע, וואס זאל זיין בערעכטיגט ארויסצוגעבען צייגנישען עקסטערנען וואס וועלען אויסהאלטען דעם עקזאמען.

די בילדונגס-קאמיסיע האט בעשלאסען נישט אפווארטענדיג ביז צו א דעציזיע פון דער מאכט, צו בעאיינפלוסען די צעכען, האנדווערקער-ארגאניזא־ציעס און גמינעס, זיי זאלען זיך בעמיהען צו שאפען די דערמאהנטע אינסטיטוציעס.

ס׳איז בעשלאסען געווארען איבערצושיקען צו די צעכען און האנדווערקער-ארגאניזאציעס די נויטיגע אינסטרוקציעס אויף צו שאפען די שולען.

ס׳איז אויך בעשלאסען געווארען צו שאפען קורסען פאר דער האנדווערקער-יוגענד, איינארד־נען פארלעזונגען, פארזאמלונגען פון דער יוגענד, ביבליאטעקען א.א.וו. כדי אויף אזא אופן אפ־ציהען די יוגענד פון דער גאס, וועלכע ווירקט אויף דער יוגענד דעמאראליזירענד.

(—) דאס ביורא פון דער האנדווערקער-קא־מער האט זיך ביז־איצט געפונען אין לאקאל פון דער חנ״ך טליכער רעסורסע אויף קילינסקא 123. פון זונטאג דעם 15. ד. ח. ווערט דאס ביורא אריבערגעטראגען אין אייגענעם לאקאל אויף עוואנ־געליצקא 18.

זונטאג 10 אינדערפריה וועט אין זאל פון שטאט־ראט פארקומען א פלענאר-זיצונג פון דער האנדווערקער-קאמער. צו. אנר. וועלען בעהאנדעלט ווערען די פראגען וועגען לערן-יונגלעך און געזעלען וויפיל עס קען האלטען א מייסטער פון פערשידענע פאכען, ווי לאנג דארף דויערען דאס לערנען דורכן לערן־יונגעל אין פערשידענע פאכען, ביז ער קען צוגעלאזט ווערען צום עקזאמען אויף א געזעל.

(ל.יט׳ן געזעץ דארף דאס לערנען דויערען פון 3 ביז 4 יאהר).

ווייטער וועט בעשטעטיגט ווערען דער בודזשעט אויפ׳ן יאהר 1930. ס׳וועלען ערגענצט ווערען די פאר געזעלען און פאר מייסטער עקזאמינאציאנס־קאמיסיעס; אויף דער טאג-ארדנונג שטעהען אויך די פארשלאגען פון די יידישע ראט-מיטגלידער וועגען האנדווערקער וואס בעזיצען נישט די נעטיגע קוואליפיקאציעס זאל פערלענגערט ווערען דאס רעכט צו האלטען לערן-יונגלעך און אז עס זאל נאוועליזירט ווערען דאס געזעץ וועגען די עק־זאמענס אויף מייסטער.

דער דאזיגער פארשלאג איז אויף דער לעצ־טער זיצונג פון דער האנדווערקער-קאמער אויפ־געהויבען געווארען דורך ה׳ שווארצבערג. ווי עס שטעלט זיך ארויס איז פערהאן א יורידישער גרונט אז די פראצעדור פון די עקזאמענס פאר די האנד־ווערקער, וואס פיהרען ווארשטאטען זאל געענדערט ווערען, ל.יט׳ן אינדוסטריע-געזעץ איז דער האנ־דעלס-מיניסטער בערעכטיגט ארויסצוגעבען אזעל־כע פעראָרדנונגען. דער פארשלאג פון ה׳ שווארצ־בערג ל.יטעט, אז די האנדווערקער-קאמער זאל זיך ווענדען צום מיניסטער מיט׳ן פארשלאג אז ער זאל אויסנוצענדיג זיין רעכט ארויסגעבען די ענטשפרע־כענדע פעראָרדנונגען.

שריט אנצוקניפען האנדעלס-בעציהונגען צווישען לאדז, פארטוגאל און שפאניען

(—) אין צוזאמענהאנג מיט די שריט וואס ווע־רען לעצטענס אנגענומען כדי אנצושטעלען האנ־דעלס-בעציהונגען מיט פארטוגאל און שליסען מיט איהר א האנדעלס-אפמאך וועלען אין דער נאר־הענטסטער צייט פארקומען די ערשטע אונטער־האנדלונגען. ווי מיר דערוויסען זיך האט דער היגער אינדוסטריעלער ראואר י. בושעזשינסקי, וועל־כער אינטערעסירט זיך שוין מיט׳ן דאזיגען ענין זייט א פאר יאהר, בעקומען אנ׳איינלאדונג ער זאל קו־מען קיין ליסאבאן אין פארטוגאל, כדי דארט אנטייל נעהמען אין די ערשטע פאר־אונטערהאנדלונגען וועגן שליסען א פויליש-פארטוגעזישען האנדעלס-אפ־מאך. ווי מיר דערוויסען זיך, [illegible] וועט ה׳ בושע־זשינסקי שוין די נאהענטסטע וואך ארויספאהרען קיין פארטוגאל וואו ער וועט פערברענגען א פאר וואכען. אין דערזעלבער אנגעלעגענהייט וועט ה׳ בושעזשינ־סקי אויך בעזוכען שפאניען.

א נייע וואיעוואדישע לוסטראציע אין מאגיסטראט

(ה) די וואיעוואדזשטווע האט זיך געווענדעט אין מיניסטעריום וועגען בעשטימען א נייע לוסטראציע אין מאגיסטראט. נאך דעם ווי ס׳איז אנגעקומען א בעפרייענדע תשובה, האט די וואיעוואדזשטווע געמאן פעראָרדענט דעם זעלבסטפערוואלטונגס-אינס־פעקטאר ביי דער וואיעוואדזשטווע ה׳ קאזלאווסקי, אז ער זאל נאכקאנטראלירען דעם שטעטישען ביודזשעט וועלכען דער מאגיסטראט זאל האבען איבער־געשטיגען.

מ׳גיט איבער זאל נאכמאל קאנטראלירט ווערען די פראגע וועגען די עטאטען פון די שטעט־טישע בעאמטע. די וואיעוואדזשטווע איז נישט מסכים אז דער מאגיסטראט זאל שאפען נייע 500 עטאט־טען צוליב די נייע אפטיילונגען, וואס זענען איהם צו־געטיילט געווארען (ארבעס-ביורא, ראד-פערקעהר, אינדוסטריע-אפטיילונג א.א.וו.) די לוסטראציע דארף בפרט קאנטראלירען די צאהל נייע עטאטען, קוואליפיקאציעס פון די נייע אנגעשטעלטע א.א.וו.

די לוסטראציע וועט זיך אויך פערנעהמען מיט דער קאנטראלע פון די בוי-ארבייטען אויף דער פאלעביע א. ז. ווייטער וועט די לוסטראציע קאנ־טראלירען די פערשידענע סובסידיעס פאר ספארט־ און קולטור-געזעלשאפטען און די סובסידיעס פאר די שטעטישע טעאטערן.

א מיידעל-מערדער פאר׳ן געריכט

מחמת זי וויל נישט זיין זיין כלה, דערשיסט ער זי

(2) בשעתו, אין חודש אויגוסט היי־יאהר האט זיך אויף וואפיענגא גאס אפגעשפילט א בלוד־טיגע טראגעדיע: א יונגער בחור האט דערשאסען א מיידעל.

די פארגעשיכטע איז געוועזען אזא: א געוויסע מאטינא אלעיניקובנא (20 יאהר אלט), פון דלו־גאש-גאס 39 זעהר א שיין און לייטיש מיידעל און פערמעגליכע האבען פאר איהר געקליבען א פאר־געשטאנען אין שידוכים, און איהרע עלטערען גאנץ סינען זיוג. ביני לבינו האט זיך אבער צו מאטי־נא׳ן צוגעטשעפעט מיט זיין „אהראציע״ א גע־וויסער יונגערמאן וועלכער האט זיך אנגעגעבען אז ער הייסט מיעטשיסלאוו יאווארסקי, און נעהאלטען אין א״ן טענה׳, אז ער איז אין איהר פערליבט, און זי מוז מיט איהם חתונה האבען. מיט זיך איז ער יאקאש ארורגעקומען, אבער... נישט דאס מיידעל און נישט די עלטערען איהרע האבען געוואלט איינגעהן אויף דעם שידוך, און מחמת מען האט דעם יונגענמאן עטליכע מאל געוויזען די טיר, האט ער דאס מיידעל דערשאסען אינמיטען גאס. ער האט זיך אפילו אויך געפרובט נעהמען זיין אייגען לעבען, אבער מ׳האט איהם דערפון אפגע־האלטען און ארייגעזעצט אין טורמע. דארט האט זיך ארויסגעוויזען, אז ער הייסט נישט מיעטשיסלאוו יאווארסקי, נאר דווקא מיכאל קודריאווצעוו, אז ער איז געווען אמאל א פאליציי-פונקציאנער, וועלכען מ׳האט אפגעזאגט פון זיין אמט פאר גנבות, און שפעטער, אלס ארבייטסלאזער איז ער אויסגע־האלטען געווארען פון זיין כלה לעאקאדיא אראמטשיק (ציגעל גאס 28).

נעכטען איז אין קרייז-געריכט פארגעקומען זיין פראצעס, און הגם ער האט דערקלערט, אז מאטינא׳ן האט ער אויף אנ׳אמת „געקאכט״, און דערשאסען האט ער זי מחמת „זרענערוואניע״, האט איהם דאך דאס געריכט פערמשפט אויף 12 יאהר שווערע טורמע.

ער וועט זיצען ווי א טאטע...

Dr. med.

B. Robinzon

אינערליכע און קינדער-קראנקהייטען

פעטריקאווער 10, טעל. 131-86

נעמט אן פון 8—9½ פריה און פון 3½—4½ נאכם.

CASINO

היינט און פאלגענדע טעג

פילם, וואס דערוועקט די העכסטע בעוואונדערונג מיט רעאלקייט פון דער זאך, קינסטלעריש שפילען און רעזשי לויט דעם בעריהמטען ווערק פון

ARTUR SCHNITZLER

„פרייליין עלזא״

אין די הויפטראלען:

Elżbieta Bergner,

Albert Basserman, Albert Steinrück, Jack Trevor.

אויסערן פראגראם: פילם-אקטואליטעטען.

מוזיקאלישע אילוסטראציע אונטער דער לייטונג פון ה׳ לעאן קאנטאר.

אנהויב פון די סעאנסען: 4.30, 6, 8 און 10 אווענד.

13 פרייטאג

י״א כסלו תר״צ

דעצעמבער

זון-אויפגאנג 7.37

זון-אונטערגאנג 3.24

ליכט-צינדען: 3.13

עגזאמענס פאר די, וואס ווילען געניסען פון אנדערטהאלבען-יעהריגען מיליטער-דינסט

(ב) דאס לאדזשער שול-קוראטאריום האט בע־קומען אנווייזונגען בנוגע עקזאמענס פאר די, וואס ווילען געניסען פון אנדערטהאלבען יאהריגען מיליטער־דינסט. אזעלכע עקזאמענס וועלען פארקומען אין מערץ און אקטאבער, בעטען וועגען די ספעציעלע עקזאמענס דארפען אנגעגעבען ווערען ביז׳ן 30-טען יאנואר אין שול-קוראטאריום.

דירעקטאר פון פערזיכערונגס-אנשטאלט פאר גייסטיגע ארבייטער אין לאדז

(2) נעכטען האט אין לאדז געוויילט דער די־רעקטאר פון פערזיכערונגס-אנשטאלט פאר גייסטי־גע ארבייטער אין ווארשא ה׳ סיזיק. געקומען איז ער צוזאמען מיט׳ן ליטער פון דער אלגעמיינער אפ־טיילונג, ה׳ דאבזשעוויטש.

ה׳ סיזיק האט פעסטגעשטעלט וועלכע קאטע־גאריעס פון פאבריק-מייסטער דארפען פערעכ־נעט ווערען פאר גייסטיגע ארבייטער. נאכדעם האבען ה׳ סיזיק און דאבזשעוויטש בעזוכט די מא־גיסטראט-הייזער אויף פאלעסיע. אין צוזאמענהאנג דערמיט ווערט בעהויפטעט, אז דער פערזיכערונגס־אנשטאלט פאר די גייסטיגע ארבייטער וועט ער־טיילען א הלואה דעם מאגיסטראט אויף אויסצובוי־ען די איבעריגע הייזער-בלאקען.

אבלאוועס און ארעסטען

(2) אין צוזאמענהאנג דערמיט, דאס לעצטענס קומען אפט פאר אין לאדז גנבות און אנדערע פער־ברעכענס, האט די זיכערהייטס-מאכט ארורגעגע־פיהרט נעכטען בייטאכט א רייה „אבלאוועס״ אין פערשידענע „קנייפעס״ און „מלינות״ אויפ׳ן שטח פון 1. 2. 3. 4. און 5. קאמיסאריאט. פון די 11 פערזאן וואס זענען דערביי ארעסטירט געווארען האט מען 7 שפעטער בעפרייט. די פיער וואס זענען געבליבען אין ארעסט זענען: בראניסלאוו וואיטשע־כאווסקי (20 יאהר), עוגעניוש נורעצקי (19 יאהר), סטאניסלאוו בורניצקי (21 יאהר) און יאן מאיעווסקי (22 יאהר).

הכנסה-דעקלאראציעס

(2) די הויז-בעזיצער האבען בעקומען פון מאגיסטראט דעקלאראציעס אויף צו פערטיילען די לאקאטארען, כדי אין זיי זאלען אפגעגעבען ווערען ערקלערונגען וועגען זייערע הכנסות. די דעקלארא־ציעס דארפען אויסגעפילט ווערען און אפגעגעבען ווערען די הויז-ווירטען ביז׳ן 31. דעצעמבער.

דריי שרפות

(2) אויף וואלטשאנסקא 50 איז נעכטען פארמיטאג אויסגעבראכען א שרפה אין דער גרעמ־פעל אפטיילונג פון דער אקציען-געזעלשאפט ווילד־העלם לירקענס.

די אנגעקומענע פייערלעשער האבען די שרפה איינגעלאשען.

(—) אויף וואלטשאנסקא 27, וואו ס׳איז ערשט מיט א פאר טעג צוריק פארגעקומען די גרויסע שרפה איז ווידער אויסגעבראכען א שרפה אין דער וואוינונג פון הויז-בעזיצער ה׳ אונגער. די אנגעקומענע פייערלעשער האבען די שרפה איינ־געלאשען.

(—) אויף פיעטריקאווער 40, ביי יעקב מאר־גענשטערן האט זיך פון א פונק וואס איז ארויס פון א אויוון, זיך אנגעצונדען א סמאלע. די פייערלע־שער האבען די שרפה איינגעלאשען.

די לעצטע אויטאמאביל-פארפאלען

ווייזען דערויף אן, אז מ׳דארף זיך פערזיכערן פון אומגליקס-פאלן און פערקריפלונג. דער אבצאהל פאר 10 000 זל. פערזיכערונגס סומע בעטרעפט אויף א יאהר נור 12.50 זל.

JEN. REPR. TOW. UBEZP.

„VITA" Łódź, Narutowicza 40

tel. 213-98.

!!! נור נאך אייניגע טעג !!!

איז מיר געלונגען צו פערלענגערן דעם

גרויסען אויספערקויף פון קאסמעטיק

שפּאט ביליג!

50 פראצענט ארטיקלען פון 15 ביז 30% ביליגער!

בעמערקונג: יעדער קויפער בעקומט GRATIS פערשידענע איבערראשונגען

Perfumerja S.BUCHWAJC Piotrkowska 22

TELEFON 131-43

פרעכטיגע פוילישע קינדער- און יוגענד-ביכער

ארויסגעגעבען דורך דער בעקאנטער פוילישער פערלאגס-געזעלשאפט „מ. ארצט" אין ווארשא

אין צוזאמענהאנג מיט די אנקומענדע חנוכה האט די בעקאנטע ווארשאווער פערלאגס-געזעלשאפט מ. ארצט ארויסגעגעבען א גרויסע צאהל קינדער- און יוגענד-ביכער — א גאנצע ביבליאטעק כמעט — פרעכטיג געדרוקט און זעהר רייך אילוסטרירט.

עס איז ממש צו בעוואונדערען און מקנא צו זיין די בעזונדערע זארגפעלטיגקייט, מיט וועלכער דאס ראזיגע ביבליאטעקעל איז ארויסגעגעבען געווארען.

די ביכער — ארינגעל-פוילישע און איבערגעזעצטע — זענען בעשטימט פאר קליינקינדער און פאר שול-קינדער פון פערשידענעם עלטער, און וועלען פון זיי, פון די קינדער הייסט עס, נעמען געלייענט ווערען מיט אומגעהייערער שפאנונג.

ווי געזאגט, איז די טעמאטישקייט און די פארם פון די ביכער א פערשידענארטיגע; קינדער-שפיל-ביכלעך פלעכטען זיך ארורך מיט אינטערעסאנטע רייזע-שילדערונגען און קלאסישע ווערק.

אזוי האבען מיר דארט וואונדערבאר-אילוס-טרירטע קינדער-פערזלעך (אייזמאנד א. א.) וועלט רייזעס און שפאנענדע שילדערונגען פון פעלקער און לענדער (ווערק פון זאנע גריי, ב. ארצט, נאלאָר פען א. א.) און קראשעווסקי'ס ווערק.

די רשימה איז מעהר ווענינער פאלגענדע: 1) „דער דרייסטער פליה" פון גאזאפען און דעלאוואַ מיט 186 פארביגע בילדער, 2) היסטארישער ראמאן „די רעדוטע פון וואליע" פון וואלערי פשיבאראווסקי, 3) „דאס גליקליכע דארף" פון מאריא בלינאַר-ארצטאווא, 4) „די זון פון עפיאפיע" פון זשאן דיעם, 5) דריי ראמאנען וועגען שפאנענדע רייזע-פאסירונגען פון זאנע גריי: „נעווארא", „ביי ברעג פון רעגענבויגען", „דער פערלאָזענער טייך". 6) א גרויס בוך פון מאריא בוינא-ארצטאווא „דעת חכמים-אינזעל" — רייך אילוסטרירט, 7) „מיטן אויטאמאביל און אויף דער ארבע" פון האסטאַר-פינסקי, 8) „אנגאלא" פון כמיעלעווסקי, 9) א רייה היסטארישע ראמאנען פון'ם קראשעווסקי'ן, ווי „בריהל", „קוניקאס", „דאס לעבען פון פעלקאַ" „קשיוואצי", „מיכטש טווארדאווסקי" א. א. 10) א רייה קינדער-ביכלעך: „טשאר באבא", „רייזע אהן נעלר", „וואלד-קעניג", „ראמינא", „דער קאצם מאמע" א. א.

א זיצונג פון דער קאמיסיע

פאר אלגעמיינע ענינים ביי'ם לאדזער שטאט-ראט

א „בית עולם" פאר דער „עגלה"...

(מ) מיטוואך אין אווענד איז פארגעקומען א זיצונג פון דער קאמיסיע פאר אלגעמיינע ענינים ביים לאדזער שטאט-ראט. די קאמיסיע האט אנגענומען בעשלוסען וועגען צוריקנעהמען ביי דער מלוכה די ווידזעווער פאלעביע, וועלכע דער מאגיסטראט האט בשעתו איבערגעגעבען, כדי דארט אויסצובויען א משאית-סטאציע. איינצוארדנען א שטערטישען לאַ-גער, וואו די „עגלה" זאל אפלעגען די סעקוועסטרירטע זאכען; אינסטרוקציעס פאר די נייע שטעטי-שע „אפיעקונעס", וועגען קאנאליזירען די הייזער און פערבינדען זיי מיט דער שטעטישער קאנאליזאציע.

אלע ענינים וועלען בעהאנדעלט ווערען אויף דער שטאט-ראט-זיצונג וואס וועט פארקומען דעם 19-טען ה. ה.

Theaterverein „THALIA"

Saal des Männergesangvereins, Petrikauer 243.

SONNTAG, d. 15. Dezember

$7\frac{1}{2}$ Uhr abends

„DIE BAJADERE"

Operette in 3 Akten

von EMMERICH KALMAN.

Preise der Plätze von zł. 2.— bis zł. 6.—

KARTENVORVERKAUF:

Drogerie Arno Dietel, Petrikauer 157. Tuchhandlung G. E. Restel, Petrikauer 84. Theaterkasse 1 Stunde vor Beginn geöffnet.

בריף אין רעדאקציע

חשובע רעדאקציע, מיר בעטען אייך צו געבען ארט אין אייער ג' צייטונג פאר פאלגענדע ערקלע-רונג פאר וועלכע מיר דאנקען אייך פאראויס:

ווי בעקאנט עקזיסטירט ביי אונז אין שטאט א חברה „שומרי שבת" פון באלאבאטישע יודען זייט תרמ"ב און פיהרט די טעטיגקייט די גאנצע צייט אונערמידליך. די חברה איז פריי אפען פאר יעדען יוד, וואס וויל מיטארבייטען.

זייט א קורצער צייט האבען זיך ביי אונז פער-שריבען אייניגע פערזאן, וועלכע מען האט ווארעם אויפגענומען און ווי נאר די זעלבע זענען אריינגע-קומען האבען זיי גענומען פיהרען מחלוקת און אונז געפיהרט אין פערשידענע געריכטליכע אינסטיטוצ-יעס אין אזוי ווייטער אהן אויפהער. מיר שטעהן אבער נישט אפ פון אונזער אלטער פערבאט, פון שמירת שבת.

יעצט זעהען זיי דאס זיי קאנען אונז פון אונזער לאקאל נישט דערווייטערען האבען זיי זיך אפגענומען אין זעלבען הויז (געגען איבער אונזערע פענסטער) א פריוואט וואינונג, כדי אונז צו שטערען, האל-טען זייערע אנפיהרער בענוצט נים-פראשעק, און ארום אונז צו בעשמוצען אין דער עפענטליכקייט.

מיר ערקלערען אבער, אז אין אונזער חברה איז נישט פעראהן קיין ארט פאר פארטייאישער קאנקורענץ, אונזער ארבייט און מיה קאן נאר פער-וועגערט ווערען אויף אויסצופיהרען אונזער ציל פון שמירת שבת.

פערוואלטונג פון חברה

„שומרי שבת", אלעקסאנדריבסקא 19.

וואו איז דאס פישעל?

פונ'ם זילבערוואסער לאזט זיך אוים א טייך וואסער...

(—) היינטיגען זומער האט די געזעלשאפט צו קאנטראלירען די פרעמיען-הלוואות צוגענומען אלס אינקאסענט א געוויסען פישעל זילבערוואסער פון טאמאשאוו (קאשטשושקי פלאץ 3).

זילבערוואסער האט איינקאסירט אין טאמא שאוו 600 זל. און איז פערשוואונדען. די לאדזער געזעלשאפט האט וועגען דעם געמאלדען דער פאליי-ציי. וועלכע זוכט איצט דעם פיפיגען „אינקאסענט".

פערשוואונדען געווארען א 14-יאהריג מיידעל

איהר מוטער איז חושד, אז פרויען-הענדלער האבען זי פערפיהרט

(—) אנטאנינא אכאווסקא פון טאבאשאוו (קארפאט, 33) האט געמאלדען אין פאליציי, אז איהר 14 יאהריגע טאכטער פונ'ם ערשטען מאן, העלענא שטעלענבערג איז פערשוואונדען געווארען אויף א געהיימנישפולען אופן זינט דעם 8. דעצעמב.

העלענקא איז געווען א שעהן מיידעל, פיזיש גוט ענטוויקעלט. די לעצטע צייט האט זי עפעס א פערשוין בעלעסטיגט מיט זיינע פארשלאגען, פלעגט זי פערבעטען אין צוקערניעס א. א. וו. ביי דער מוטער איז ענטשטאנען א חשד, אז העלענקא איז נעפאלען א קרבן פון פרויען-הענדלער. די פאליציי פיהרט אנ'אויספארשונג.

Dr. med. H. Lubicz

צעגעלניאנא 43, טעל. 41-32

ספעציאליסט פאר הויט, ווענעריטע און מענער-שוואכע קראנקהייטען. היילונג מיט קווארץ-לאמפען (הימער-זונען)

נעמט אן פון 8—12 און פון 5—8 אווענט.

„SPLENDID" טעאטער — ערשטער קלאנג-פילם-טעאטער אין לאדז

נארוטאוויטש 20

היינט און פאלג. טעג

קאנצערט-שפיל פון די צוויי בעקאנטע זינגערס

AL JOLSON

אלס „זינגענדער ליץ"

און Benjamino GIGLI

אין דער אפערע „Cavalerja Rusticana"

די פילמען דעמאנסטרירען מיר אויף די אפאראטען פון דער וועלט בערימטער פירמע Western Electric Company

אנהויב פון די סעאנסען: 3.30, 5.30, 7.45 און 10 א זייגער אין אווענד.

ראטעוועט 3 קינדער פון שמד

ענדע פון דער 1-טע זייט.

וועלכע האט פעסטגעשטעלט, אז זיסמאנען קומט נישט קיין שטיצע...

האבען די שכנים נישט אפגעלאזט און זיך אנ-געהויבען וועגדען אין יודישע אינסטיטוציעס. מ'איז געגאנגען אין אלע יודישע יתומים-הייזער אין לאדז, אז מ'זאל זיך פעראינטערעסירען מיט די קינדער, אבער איבעראל האט מען בעקומען די זעלבע סטע-רעאטיפע תשובה — נישטא קיין פלאץ!

דערווייל זענען די קינדער קראנק געווארען — איינע אויף קאקלוש, דאס צווייטע אויף מאזלען, און די קינדער האבען זיך שוין אנגעהויבען אינ-טערעסירען אלע לאקאטארען, אפילו אויף די קריס-טען, און מ'פלעגט זיי פון צייט צו צייט צושיקען עפעס צו עסען.

איינער פון די יודישע שכנים האט ארויסבעקו-מען די מעטריקעס פון אלע דריי יונגערע קינדער און האט אנגעשריבען א ביטע צו דער קאמיסיע פאר סאציאלער הילף ביי דער קהלה, כדי אבער צו זיין זיכער, אז די ביטע וועט באלד בעטראכט ווערען, האט ער די ביטע אפגעטראגען צו אדוו. ווייצמאן אין זיין פריוואט וואוינונג. האט זיך אנגע-הויבען א סדרה געהן אין גמינע. אין א 6 וואכען ארום נאכ'ן אפגעבען די ביטע האט מען דעם יונגענמאן, וועלכער האט זיך בעשעפטיגט מיט דער ביטע ענדליך געזאגט אין דער קהלה, אז די ביטע איז שוין אנגעקומען און אז זי „וועט בעטראכט ווערען". זי איז אבער נאך ביז היינט נישט בעטראכט געווארען.

דערווייל האבען די שכנים זיך נאך אמאל גע-ווענדעט אין דער שטעטישער סאציאלער הילפס-קאמיסיע, דארט איז די בעטראכט געווארען שנעלער אבער אויך צום צווייטען מאל, איז אנגעקומען אנ-[illegible]

דער קריסטליכער הויז-ווירט האט נישט גע-קענט צוזעהען דעם צער פון פאטער, און האט איהם געטרייסט, אז ס'וועט ווערען בעסער; אפשר וועלען זיך געפונען גוטע מענשען, אפשר וועט זיך געפינען א ביסעל ארבייט דערווייל האט ער איהם געשענקט א יאהר דירה-געלד.

זיסמאן אבער האט נישט אויסגעהאלטען. ער האט לעצטענס אנגעהויבען דערצעהלען די שכנים, אז ער קען שוין מעהר נישט צוזעהן דעם צער פון די הונגעריגע קינדער, און אז ער וועט זיך דאס לעבען נעמען. מיט א צייט צוריק איז ער פערשוואונדען געווארען, און מ'ווייסט נישט וואוהין ער איז אהינגעקומען.

די קריסטליכע שכנים האבען ווייטער, צוגלייך מיט די יודישע, זיך אינטערעסירט מיט די קינדער, זיי ארויסגעהאלפען. אבער לעצטענס האבען זיי אנגעהויבען מורא צו האבען, אז די קינדער זאלען נישט אנמאכען א שרפה ביים אויווען, אדער ביים לאמפ. קיין עלעקטריש-ליכט איז אין דער „דירה", נאטירליך נישטא. האבען זיי זיך אנגעהויבען בע-מיהען, אז מ'זאל די קינדער אריינגעמען אין קריסט-ליכען „זשלאבעק", און זייערע בעמיהונגען האבען

דווקא געהאט ערפאלג. עפעס אין א „זשלאבעק" הינטער קאלי האט מען צוגעזאגט די 3 יונגערע קינדער אריינגעמען, נאר מיט'ן תנאי, אז די קינדער זאלען אפגעשמד'ט ווערען. צווישען די קריסטליכע לאקאטארען גופא איז אבער ענטשטאנען א מיינונגס פערשידענקייט, צי מעג מען עס טון, און א טייל פון זיי האבען פערטרויט דעם סוד די יודישע לאקאטארען.

צווישען די יודישע לאקאטארען האט, פער-שטעהט זיך, די ידיעה וועגען דעם ארויסגערופען א געוואלדיגען רושם, און זיי האבען אנגעהויבען אר-רומלויפען איבער די יודישע אינסטיטוציעס, אז מ'זאל כל זמן ס'איז דא צייט ראטעווען 3 יודישע קינדער פון הונגער טויט און פון שמד. אבער אויך דאס מאל האבען זיי דערווייל נישט בעקומען קיין גאל. קיינער ענטפערט זיי נישט. זיי זענען אנגב אויך געווען ביים באלוטער רב און אויך פון דארט אוועק מיט גארנישט. זענען זיי נעכטען געגאנגען אין דער יודישער קהלה. ספעציעל האט זיך מיט'ן ענין פערנומען א פרוי, וואס וואוינט אויפ'ן זעל-בען הויף, די פרוי קליין. איז זי נעכטען 8 א זייגער אינדערפריה אוועק אין דער קהלה און זיך דארט דערוואַרט אויפ'ן ראזאר זאמערפעלד. ער האט זי אויסגעהערט און אפגעשיקט צום ראבינאט. דער ראבינאט פארשטעהער האט זי אויפגענומען ערשט ארום 12 א זייגער און איהר געענטפערט, אז ער קען גארנישט העלפען, נאר געראטען איהר געהן צו א ראזאר פון דער אפאזיציע... איז די פרוי קליין אוועק אהין, האט זי אבער יענעם נישט געטראפען אין דער היים. און אווענד אנ'אויסגעמאטערטע איז זי קוים געקומען אהיים. צווישען די יודישע לאקא-טארען הערשט א יאוש. היינט פריטאג דארפען די קינדער אפגעפיהרט ווערען אינ'ם קריסטליכען יתומים-הויז. דער נאנצער „אפיעקון" דאס על-טערע 10 יאהריגע יונגעל מיינט, ס'איז נישטא וועמען ס'זאל זיך אקעגענשטעלען און וואוהין די קינדער אהינצוטון. דער עלטערען יונגעל וויל צוגעמען צו זיך די פרוי קליין, פאר די איבריגע מוז די יודישע קהלה געפונען אנ'ארט.

צי דאס וועט געהן אויפ'ן חשבון פון איהר סאציאלער טעטיגקייט, צי לשם רעליגיעזער מצוה — די יודישע קהלה מוז נאך היינט בעזארגען די קינדער, וואס געהען אויס פאר הונגער און קעלט.

אין אפשר איז נישט די קהלה, וועלען זיך מיט די קינדער פעראינטערעסירען פריוואטע געזעל-שאפטליכע אינסטיטוציעס?!

Dr. Z. Rakowski

ספעצ. פאר אויערן-, נאז-, האלז- און לונגען-קראנקהייטען.

קאנסטאנטינער 9, טעלעפאן 27-81

נעמט אן פון 12—2 און פון 6—7. שבת און יום טוב פון 10—11 און פון 6—8.

דעפ. ראזמארין אין שלאס

גרויסער אינטערעס פון מלוכה-פרעזידענט צו די יודישע פאסטולאטען

היינט נייע קאנפערענצען ביים מלוכה-פרעזידענט

דעפ. ראזמארין קאנפערירט מיט'ן דעפ. גרינבוים

וארשא, 12. (טעלעפאניש פון אונזער סייםרעספאנדענט) דעפ. ראזמארין איז אויף דער איינלאדונג פון מלוכה-פרעזידענט נעכטען געווען אין שלאס אויף דער קאנפערענץ.

איידער דעפ. ראזמארין איז אוועק פון סיים אויף דער קאנפערענץ, האט ער אפגעהאלטען א בעראטונג מיט'ן פרעזעס פון יודישען קאלא דעפ. גרינבוים.

אויף דער דאזיגער בעראטונג איז בעשלאסען געווארען צו פערזענליכען א קאמוניקאט אין וועלכע עס ווערט איבערגעגעבען וועגען דער איינלאדונג, וואס דעפ. ראזמארין האט בעקומען פון מלוכה-פרעזידענט און צוזאמענהאנג מיט'ן הערשענדען רעגירונגס-קריזיס.

ווייטער ווערט אין קאמוניקאט געזאגט, אז עס איז בעשטימט געווארען, אז דעפ. ראזמארין זאל ערקלערען דעם מלוכה-פרעזידענט, אז ער רעפרעזענטירט נישט דאס יודישע קאלא, ווייל ער ארבייט שוין נישט א לענגערע צייט אין דער קאלא. נאר אויב עס איז ווערט זיך צו בעקענען מיט דער מיינונג פון דער יודישער פארשטעהערשאפט אין סיים מיט זייער שטעלונג צו דער איצטיגער לאגע, דארף מען זיך ווענדען צום יודישען קאלא, וועלכע רעפרעזענטירט די יודישע פארשטעהערשאפט אין סיים.

קאנפערענץ צווישען דעפ. גרינבוים און דעפ. ניעדזשאלקאווסקי

וארשא, 12. (טעלעפאניש פון אונזער סייםקארעספאנדענט) דעפ. גרינבוים האט נעכטען קאנפערירט מיט'ן דעפ. ניעדזשאלקאווסקי איבער דער פאליטישער סיטואציע און גלייכצייטיג אויך בעריהרט די פראגע וועגען דעפ. ראזמארינס קאנפערענץ מיט'ן מלוכה-פרעזידענט.

אויף דער פראגע פון דעפ. ניעדזשאלקאווסקי האט דעפ. גרינבוים ערקלערט, אז דעפ. ראזמארין קען אין שלאס אויסדריקען די זעלבע מיינונג, ווי די אפאזיציע, איבער דער געשאפענער פאליטישער סיטואציע.

די קאנפערענץ צווישען מלוכה-פרעזידענט און דעפ. ראזמארין

וארשא, 12. (טעלעפאניש פון אונזער סיים-קארעספאנדענט) אין דער בעשטימטער שעה איז דעפ. ראזמארין נעקומען אין שלאס און איז פריינדליך אויפגענומען געווארען דורכ'ן מלוכה-פרעזידענט.

די קאנפערענץ האט באלד אנגענומען א פאליטישען כאראקטער דורכדעם, וואס דער שמועס איז ארויפגעפיהרט געווארען אויף פאליטישע ענינים.

דעפ. ראזמארין האט טאקע אפגעגעבען אן ערקלערונג, אז ער קאנפערירט אין זיין אייגענעם נאמען און ער רעפרעזענטירט נישט דאס יודישע קאלא, וועלכע דריקט אויס די יודישע פארשטעהערשאפט אין סיים.

ווייטער האט דעפ. ראזמארין זיך ברייט אפגעשטעלט אויף דער יודען-פראגע און דעם מלוכה-פרעזידענט בעקענט מיט אלע עוולות, וואס ווערען בעגאנגען לגבי די יודישע בירגער און האט אויך ארויסגערוקט א רייה יודישע פאסטולאטען.

דער מלוכה-פרעזידענט האט ארויסגעוויזען א גאר גרויסען אינטערעס צו די רייד פון דעפ. ראזמארין. א רייה בערעכטע יודישע ענינים האט דער מלוכה-פרעזידענט פערצייכענט אין זיין נאטיץ-ביכעל און האט א הויך דעם פערלאנגט פון דעפ. ראזמארין ער זאל איהם צושטעלען א געגויען מעמאריאל וועגען די אלע בערעכטע יודישע פראגען.

נאך דער קאנפערענץ האט דער מלוכה-פרעזידענט בעגלייט דעם דעפ. ראזמארין בית דער טיר און זיך מיט איהם פריינדליך געזעגענט.

היינט נייע קאנפערענצען אין שלאס

וארשא, 12 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט. ווי מען גיט איבער וועלען היינט, פרייטאג פארקומען נייע קאנפערענצען אין שלאס. וועד עס וועט איינגעלאדענט מצד די יודישע דעפוטאטען, איז נעכטען ביז שפעט אין אוועגד נישט געווען בעקאנט. מען האט נאר געוואוסט, אז דעפ. ווישליצקי וועט איינגעלאדענט ווערען.

אפיציעלע קאמוניקאטן

וארשא, 12 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) די קאנפערענצען אין שלאס רעכענט מען וועלען ערשט פערעפענטליכט ווערען שבת, אדער מאנטאג.

פראפ. בארטעל ארויסגערופען קיין ווארשא

וארשא, 12 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט). נעכטען אין אוועגד איז פון לעמבערג ארויסגערופען געווארען פראפ. בארטעל קיין ווארשא.

ווען פראפ. בארטעל איז אנגעקומען קיין ווארשא, האט ער ערקלערט פאר פארשטעהער פון דער פרעסע, אז ער האט נישט בדעה צוריק איבערצונעהמען, וועלכען עס איז מיניסטארען-אמט, דאס זעלבע איז אויך בנוגע דעם אמט פון פרעמיער.

דרייסטער רויב-אנפאל איז עקספרעס-צוג

לעמבערג, 12. (פס.) נישט ווייט פון סטאניסלאוואו זענען רויבער געפאלען אין וואגאן פון צווייטען קלאס אין אינטערנאציאנאלען עקספרעס, וואס איז געפאהרען פון בוקארעסט קיין לעמבערג די פרוי פון רומענישען אונטערשטאטס-סעקרעטאר מאלדאווין און בערויבט ציהרונג און געלד. נאכ'ן אויספיהרען דעם אנפאל זענען די רויבער פערשוואונדען אין דער נאכט-פינסטערניש.

Proszek i Mydło Regera najlepsze!

אראבער געוואלט פערקויפען גערויבטע חפצים

ירושלים 12 (י.ט.א. טעלעגראפיש) עס איז ארעסטירט געווארען אן אראבער, וועלכער האט געוואלט פערקויפען 5 זילבערנע זייגערס. עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די זייגערס האט ער צוגערויבט ביי יודען בעת די אויגוסט-אומרוהען.

פערמשפט אן אראבער

ירושלים, 12. (יט"א, טעלעגראפיש). אן אראבער פון יפו, סאלים גיזלאגא, וועלכער איז ארעסטירט געווארען בעת די אויגוסט-אונרוהען, ווייל מ'האט ביי איהם געפונען קאמוניסטישע ליטעראטור, איז פערמשפט געווארען אויף 6 חדשים טורמע.

ציהונג פון דער 20-טער מלוכה-לאטעריע

2-טע קלאס — 2-טער טאג

40.000 זל.	69252.
10.000 זל.	202599.
1.000 זל.	123749 198506.
500 זל.	11470 31006 72024 154594 200220.
400 זל.	38810 44461 46436 51646 56264 95655 111697 112145 138196 144732 146130 159910 180144 192228.

Dr. MICHAŁ LIPSKI

הויט-, ווענערישע און אורין-קראנקהייטען

ווסכאדניא 65 (פיעטריקאווער 46) טעל. 203-51

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 2 — 4 און 7 — 9, אין חגאות 9 — 1.

איבערראשענדע נייעס!

צוליב דער קריטישער צייט האב איך פערקלענערט די פרייזען פון אלערליי קאסמעטיק, ווי:

טואלעט-זייפען, פערפומען, פודערן, קעלנישע וואסערן א. א.

אויסערדעם האב איך פארגעברייט פאר דער געעהרטער קונדשאפט אן איבערראשענדע פרעמיע ביי יעדען איינקויף ווערט ארויסגעגעבען א קופאן, פערזעהען מיט מיין פירמע-שטעמפעל. ביים צושטעלען אזעלכע 10 קופאנען בעקומט דער קויפער

בחנם

א אריגינעלע אמעריקאנער זשילעט-מאשינקע — אדער ליים וואנש — 1/4 טוץ ערשטקלאסיגע טואלעט-זייף

קומט און איבערצייגט אייך ← נוצט אויס די זעלטענע געלעגענהייט! ← קומט און איבערצייגט אייך

מיט אכטונג

פערפומעריע J. DRUKIER

ZAWADZKA 11

TEL. 175-92.

GAL. NICHT ANTAMASTEN! (side panels)

נישט 2000.— נישט

פאר א 5-לאמפיגען עקראן-ראדיא-אפאראט (עקראדינא) מיט'ן צופאסען עקראן-לאמפען

נאר 950.— נאר

אין א שעהן מאהאגאניאווע קעסטעל. דאס לעצטע ווארט פון דער ראדיא-טעכניק. פראבירט און איהר וועט זיין צופרידען

Polskie Radjo

Inż. J. KRZYŻANOWSKI i S-ka

Andrzeja Nr. 4.

השבת אבדה.

ס'איז פערלוירען געווארען ד. 10/12 ד.י. א פארטפעל אין וועלכען ס'איז געלעגען מזומן-געלד, וועקסלען און פראטעסטען, וועלכע ווערען ערקלערט פאר אונגילטיג. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען אפצושיקען די וועקסלען און פראטעסטען געגען בעלוינונג צו הענדעלעם

פעטריקאווער 69, טעל. 15649

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקושעריע און פרוי'ען-קראנקהייטען

צעגעלניאנא 45, טעל. 113-47

נעמט אן פון 4 ביז 7 אין אוועגד.

MIEJSKI KINEMATOGRAF OSWIATOWY

Wodny Rynek (róg Rokicińskiej).

Od 10.XII. do 16.XII. 1929 r.

Dla dorosłych i młodzieży:

Siódmy cud świata

Legenda hinduska według utworu **Nira Dżan Pala**, w oprac. **W. Burtona**

Nadprogram:

Z ŻYCIA WĘŻÓW.

Następny program: **Spowiedź Kapelana**

פערלוירען געגאנגען.

פאלגענדע 3 וועקסלען פראטעסטירטע, וועלכע האבען פאר קונים קיין ווערט. 1) 150 זל. אויסשטעלער ל. אדלער אין לאדז, ארדרע א. ראזענבערג, צאהלבאר דעם 15/XI ה. י.; 2) 50 זל. אויסשטעלער י. באלדבערג אין לאדז, ארדרע א. ראזענבערג, צאהלבאר דעם 22/XI ה. י.; 3) 50 זל. אויס שטעלער וו. לונסקא אין לאדז, ארדרע ש. באטשאן, די לעצטע זשירע א. ראזענבערג.

אפצוגעבען צו א. ראזענבערג, פעטריקאווער 21 טוך-געשעפט פראנט נעגען בעלוינונג.

די פראטעסטען ווערען פאר אומגילטיג ערקלערט.

יונגלעדר

מיט זעהר — גוטע — שטימען

פון אנשטענדיגע עלטערן קענען זיך מעלדען יעדען דינסטאג און דאנערשטאג פון 5,30 נאכמיטאג אין פראבע-שטוב פון סינאגאגען-כאר זשעלאנא 8. גאנץ פעהיגע בעקומען גוט געצאהלט.

מאדערנע שניעגאוועצעס און קאלאשעז

ווערען אנגענומען צו רעפערירען און אלעס ווערט אויסגעפערטיגט רעיעל און ס'ווערט געמאכט פונקט ווי נייע.

ווסכאדניא 61, אין פראנט-געוועלב, ביים שירם-מאכער. זעהר ביליגע פרייזען!

פאקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסט. ארגאנ.

מאגען, מוצאי-שבת, 14/12, 6 אוועגד אין לאקאל פון דער ציוניסט. ארגאניזאציע (צעגעלנ. 4) 4. פארלעזונג (אין דער העבראישער שפראך) איבער יודישע געשיכטע

פרעלעגענט: ד"ר י. פרענקעל. איינגאנג פריי!

די נאהנטסטע פארלעזונגען:

זונטאג, 15/12, 8.30 אוועגד — רעד. י. אונגער: „ענגלאנד, אראבער און א"י-מאנדאט"

דינסטאג, 17/12, 8.30 אוועגד — אינזש. י. זשעלינסקי: „עראפלאנען, זייער קאנסטרוקציע און בעדייטונג פאר קאמוניקאציע-מיטעל".

3159

בית הכנסת „אהל יעקב"

מחר בשבת, פ' וירא, אחרי קריאת התורה

הטפה.

PEPEGE

קאלאשעז און שניעגאוועצעס

צו פאבריקס-פרייזען

צו בעקומען ביי דער פירמע

בערגער און פלאטא

לאדז נאוואמיעסקא 3, אין הויף, געוועלב 32.

בלוטיגע קאמפען ביי קאנטאָן

די בעפעלקערונג אנטלויפט אין פאניק פון דער שטאט

לאנדאָן, 12. (אטע) אויף צפון פון קאַנ־טאָן קומען פאָר אומגעהויערע בלוטיגע קאַמפּ־צווישען רעגירונגס־מיליטער און די אויפשטענדיגע. די לאַגע איז זעהר א קריטישע. דאס פאַלען פון קאַנטאָן ערוואַרט מען פון שעה צו שעה. אין דער שטאָט הערשט א געוואַלדיגע פאַניק. טויזענדער מענשען אנטלויפען פון דער שטאָט.

רעזיגנאציע פון גריכישען מלוכה־פרעזידענט

אטען, 12. (ספ. טעל.) דער גריכישער מלו־כה־פרעזידענט קאָנדוריאָטיס האט רעזיגנירט פון זיין אמט, אנגעבענדיג אלס מאָטיוו זיין שווערען גע־זונד־צושטאַנד. פרעמיער ווענעזעלאָס האט דערויף צוזאַמענגערופען די פיהרער פון אלע פאָליטישע גרו־פּירונגען אויף א קאָנפערענץ. וועגען דער רעזיג־נאציע פון מלוכה־פרעזידענט וועט ער מיטטיילען איף דער נאָהענטסטער זיצונג פון פּאַרלאַמענט, וועלכע וועט וואַהרשיינליך פאָרקומען שבת, אויפ'ן אָרט פון מלוכה־פּרעזידענט וועט ווערען אויסגערוקט די קאַנדידאַטור פון געוועזענעם מלוכה־פּרעזידענט זאַימיס, וועלכער איז שוין עטליכע מאָל געוועזען פרע־מיער, הגם ער איז שוין אלט 75 יאהר, פון ווע־ניזעלאָס אין אנר. דערווייל וועט דעם אמט איבערנעה־מען זאַימיס אלס פאָרזיצער פון סענאַט.

נייער פרעזידענט פון דער שווייץ

בערן, 12. (א.ט.א.) די פאַראייניגטע שווייצאַרישע בונדעספער־זאַמלונג האט מיט 143 שטימען פון 173 אויסגעוועהלט דעם בונדעסראַט זשאַן מאָרי מוזי אלס פרעזידענט פון דער שווייץ אויפ'ן יאהר 1930. מוזי געהערט צו דער קאַטוילישּ־קאָנסער־וואַטיווער פאַרטיי.

דעטראָיט אַנ'אויפשטאַנד אין א תפיסה

ניו־יאָרק, 12. (א.ט.א.) דער אויפשטאַנד אין דער טורמע אָבורן איז עקסטרעם דערשטיקט געוואָרען. בעת די לעצטע קעמפען זענען דערהרגעט געוואָרען 8 א־עסטאַנטען און איין וועכטער.

צוויי געליבטע געפונען טויט

ניו־יאָרק, 12. (א.ט.א.) אין דער וואָה־נונג פון קונסט־הענדלער סטע.ליי מאָרטימער האט מען געפונען דעם טויטען קערפּער פון ברודערנזוהן פון דעם בעקאַנטען באַנקיר פיערפּאָנט מאָרגאַן, הענרי קראָסבי, 22 יאהר אלט. ער איז געווען אין איין בעט מיט זיין געליבטער, א דאַמע פון דער העכסטער באַסטאָנער געזעלשאַפט. ביידע זענען געווען טויט.

א טאָכטער ערמאָרדעט איהר פאטער

ראָווגא, 12. (טעלעפאָניש). אין דאָרף בוּ־וואַלרינע טראַנערי. די טאָכטער פון אָרטיגען פּראַ־גאַראַשטש היבנער קריין איז פאָרגעקומען א גע־וואַלדאַזנעם גלח מאריא אונגאַטאַווישט אין גייסטיג קראַנק געוואָרען. בעת אַנ'אַנפאַל האט זי זיך גע־וואָרפען אויפ'ן פאטער, יענער איז געשלאָפען און האט איהם מיט אַנ'אייזען דערהרגעט.

שווערע קאַטאַסטראָפע אין לאַנדאָן

טראַמוואַי אַרויפגעפאָהרען אויף אַנ'אויטאָבוס

5 מענשען דערהרגעט 29 פערוואונדעט

לאנדאָן, 12. (אטע) דא איז פאָרגעקומען א שרעקליכע קאַטאַסטראָפע. א טראַמוואַי איז מיט דער גאַנצער האַסטיגקייט אַרויפגעפאָהרען אויף אַנ אויטאָבוס. דער אויטאָבוס איז צושמעטערט געוואָ־רען, דער טראַמוואַי האט זיך איבערגעקעהרט און שטאַרק צושעדיגט געוואָרען. פינף מענשען זענען אויפ'ן אָרט דערהרגעט געוואָרען, 26 זענען שווער פערוואונדעט.

אַראַבישע עקזעקוטיווע וועגען ים־המלח

ירושלים, (יט"א) די אַראַבישע עקזעקוטי־ווע אין ארץ־ישראל האט איבערגעשיקט א טע־לעגראַמע צום קאָלאָניאַל אמט וועגען דער קאָנ־צעסיע, וואָס איז געגעבען געוואָרען דעם אינזש. נאָוואָמייסקי אויף צו עקספּלאָאַטירען דעם ים־המלח.

די אַראַבישע עקזעקוטיווע פאָדערט, אַז די בעשטעטיגונג פון דער קאָנצעסיע דורך דער ארץ־ישראל רעגירונג זאָל אָפּגעלעגט ווערען ביז נאָכ'ן פערענדיגען די פערהאַנדלונגען פון דער אויס־פאָרשונגס־קאָמיסיע אין ארץ־ישראל. די עקזעקו־טיווע טענה'ט, אַז די קאָנצעסיע איז אין סתירה מיט'ן פּאַראַגראַף 2 פון ארץ־ישראל מאַנדאַט.

די אַראַבישע עקזעקוטיווע האט אויך געגעבען אַנ'אינסטרוקציע דעם סעקרעטאַר פון דער עקזע־קוטיווע רועמאל הוסייני, וועלכער געפינט זיך איצט אין לאָנדאָן, ער זאָל דאָרט אויפהויבען די פראַגע פון ערד־שטח וואַדי־האַוואַרים, וואָס איז אָפּגע־קויפט געוואָרען דורכ'ן נאַציאָנאַל פאָנד, כדי צו בעאיינפלוסען די עפענטליכע מיינונג לטובת די אַראַבער, וואָס ווילען איצט דעם באָדען נישט פער־לאָזען.

ווי בעקאַנט, האט די ארץ־ישראל רעגירונג אַרויסגעגעבען א שטרענגע פעראָרדענונג, אַז די אַראַבער מוזען תיכף פערלאָזען דעם באָדען, וועלכער געהערט איבער אין רשות פון נאַציאָנאַל־פאָנד.

בעאַמטע פון יודישער קרעדיט־געזעלש. פעראורטיילט צו טורמע

מאָסקווע, (יט"א) צוויי בעאַמטע פון דער גרעסטער יודישער קאָאָפּעראַטיווער קרעדיט־געז־עלשאַפט „טרוד־קרעדיט" אין מאָסקווע נ. וויראַ־ראָזימש און צ. ברודע זענען פעראורטיילט געוואָ־רען דער ערשטער — אויף צוויי און האַלב יאהר, און דער צווייטער — אויף אנדערטהאַלבען יאהר טורמע.

ביידע פעראורטיילטע זענען בעשולדיגט גע־וואָרען אין רעכענען די מיטגלידער פון דער קרעד־יט־געזעלשאַפט „טרוד־קרעדיט" צופיל פּראָצענ־טער פאַר רוה־מאַטעריאַל, וואָס זיי פלעגען בעקו־מען דורך דער געזעלשאַפט אין הלואה.

אין בעשולדיגונג־אַקט ווערט געזאָגט, אַז דער קאָאָפּעראַטיוו „טרוד־קרעדיט" איז געגרינדעט גע־וואָרען דורך א גרופע יודישע נאַציאָנאַליסטישע בור־זשויען, וואָס זענען געשטאַנען די גאַנצע צייט אין ענגע פערבינדונגען מיט דער מאָסקווער יודישער קהלה.

די קרעדיט־געזעלשאַפט „טרוד־קרעדיט" איז נאָך אַנהויב היי־יאהר ליקווידירט געוואָרען דורך דער מאָסקווער מאַכט. די געזעלשאַפט האט בעצייכנט העכער דריי טויזענד יודישע האַנדווערקער און איז געווען די גרעסטע יודישע קרעדיט־געזעלשאַפט אין ראַטען־פערבאַנד. דער פעראורטיילטער ווראַ־זימש איז אַנ'איידעם פון מאָסקווער רב.

דער ווירטשאַפטליכער אַנטיסעמיטיזם אין אונגאַרן ברענגט פיל יודען צום שמד

בודאַפּעשט, (יט"א) דער בודאַפּעשטער אָבער־ראַבינער ד"ר גראָסמאַן האט אין דער צ־טונג „עגיענלעהעג" פערעפענטליכט א גרויסע צאָהל פאַקטען, פון פערלאָזען דעם דת־משה דורך יודישע קינדער, וואָס שטאַמען פון פרומע עלטערן און האָבען בעקומען א גוטע יודישע ערציהונג. די סיבה פון שמד איז אין יעדען בעזונדערען פאַל די שווערע עקזיסטענץ־בעדינגונגען.

וועגען דעם זעלבען ענין שרייבט אַנ'אַרטיקעל דער פּרעזידענט פון דער בודאַפּעשטער יודישער קהלה, ד"ר מאַרצעל האַיזן. ד"ר האַיזן שטעלט פעסט, אַז די יונגערע יודישע גענעראַציע איז נישט אימשטאַנד זיך אַקעגענצושטעלען דעם ווירטשאַפט־ליכען אַנטיסעמיטיזם, די גרעסטע אונגאַרישע האַנ־דעלס־אינדוסטריע און פאַבריק־אונטערנעהמונגען, וועל־כע דער יודישער גייסט, יודישער קאַפּיטאַל און יודישע אַרבייט האָבען געבראַכט צו דער העכסטער ענטוויקלונג — ווילען נישט האַלטען קיין יודען אויס געשעפטס־ליטער און אפילו אלס געוועהנליכע אַנ־געשטעלטע. ביז 90 פּראָצ. פון יודישע אַנגעשטעלטע אין די ראָזינע אונטערנעהמונגען זענען רעדוצירט געוואָרען. די יודישע יונגעלייט וואָס ענדיגען האַנ־דעלס־שולען, בעמיהען זיך אַהי שוין רעזולטאַט צו בעקומען א פּאָסטען ביי יודען־אינדוסטריעלער, כוהר־רים און באַנקירען.

די יודען — ענדיגט ד"ר האַיזן — מוזען איצט ענטפערען דערויף מיט א נעגען־אַנגריף. מען טאָר נישט העלפען א יודען, וואָס שעהמט זיך מיט זיין גלויבען, וואָס נעהמט צו דעם לעצטען ביסען ברויט דער יונגער יודישער גענעראַציע. מען מוז קעמפען נישט נאָר מיט'ן ווירטשאַפטליכען אַנטיסעמיטיזם, נאָר אויך מיט'ן אַנטיסעמיטיזם אין די יודישע רייכע

סטענאָגראַפישע בעריכטען פון דער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע

ירושלים, (יט"א) דער פערלאַג „תל־אביב" פערעפענטליכט איצט א רייהע בענדער, אין דער העבּרעאישער שפּראַך, וועלכע ענטהאַלטען די סטע־נאָגראַפישע בעריכטען פון די זיצונגען פון דער ענגלישער אויספאָרשונגס־קאָמיסיע.

דער ערשטער באַנד, וואָס ענטהאַלט דעם בע־ריכט פון די ערשטע 14 זיצונגען, איז שוין ער־שינען.

וויטערדיגע פּראָטעסטען געגען דער רעדע פון דר. מאַגנעס

ירושלים, (יט"א) די היפּהיגע דאָקטוירים אינזשעניערען און אנדערע אַקאַדעמיקער האָבען אַרויסגעשיקט א בריף צום דירעקטאָר פון יודישען קאָלאָניאַל פאָנד, מ. מ. אוסישקין, אין וועלכען זיי בעגריסען זיין פּראָטעסט געגען די ליקווידאַטאָרישע טענדענצען פון ד"ר מאַגנעס און זיינע אידעאישע פריינד.

די אַקאַדעמיקער פאָדערען צו בעזייטיגען ד"ר מאַגנעס און זיינע פריינד פון פעראַנטוואָרטליכע פּאָסטען.

וואוקס פון דער שומרי־שבת־בעוועגונג אין אמעריקא

ניו־יאָרק, (יט"א) דער פערבאַנד פון די יודישע אָרטאָדאָקסישע קאָנגרעגאַציעס אין אמע־ריקא האט זיך אַנגעשלאָסען אין דעם וועלט־פער־באַנד שומרי־שבת. דער דאָזיגער אַנשלוס פון זעהר אַקטיווע פערבאַנדען און הונדערט אמעריקאַנישע קהלות איז א צייכען פון א בעדייטענדען וואוקס פון דער שומרי־שבת בעוועגונג אין נאָרד־אמעריקא.

גימנאַזיע־שילער טעראָריסטען?

סאַרנאָפּאָל, 12. (טעלעפאָניש) דאס שטעטעל בערשטשאָוו לעבט שוין א לענגערע צייט אין א טעראָר־שטימונג. דעם 15־טען און 16־טען אָקטאָבער זענען דורך די פענסטער בעשאָסען געוואָרען די גימנאַזיאַל־לעהרער פראַנק און גריץ. א חודש שפּעטער האט מען אינגעוואָרפען די שויבען ביים גימנאַזיאַל־פּראָפעסאָר גיזעלט, בערנאַרד טורנער און פראַנק. די רעוואָלווער־קוילען האָבען דורכגעשאָסען די ניבער אויפ'ן טיש און דאס האט אָפּגעראַטעוועט די פרוי פון פראַנק, וועלכע איז געשלאָפען מיט א קינד אין בעט.

די פּאָליציי־אַמטליכע אויספאָרשונג האט געבראַכט צום אַרעסט פון יודעל עקשטיין, ישראל העשקאָ־וויטש און שמעון העסינג, געוועזענע שילער פון גימ־נאַזיום און א שילער פון פינפטען קלאַס יעקב קרע־מער. העסינג און קרעמער זענען שפּעטער בעפרייט געוואָרען.

מיט עטליכע טעג צוריק איז ווידער פאָרגע־קומען אַנ'אַנפאַל אויף דער וואוינונג פון גימנאַזיאַל לעהרער. גיזעלט און ס'איז דערביי פערוואונדעט געוואָרען זיין קוזין, א שילער פון דער 5־טער קלאַס גימנאַזיע שינאַגעל. אלס פערדעכטיגטע אין דעם אַנפאַל זענען ווידער אַרעסטירט געוואָרען קרעמער און העסינג, וועלכע זענען ערשט מיט עטליכע טעג צוריק בעפרייט געוואָרען.

200 אַרעסטאַנטען האָבען געוואָלט אַנטלויפען פון א פראַנ־צויזישער טורמע

פּאַריז, 12. (א.ט.א.) אין דער טורמע פון ליימאָזש איז ענטדעקט געוואָרען א פּונקטאַם אויס־געאַרבייטער פּלאַן, לויט וועלכען 200 אַרעסטאַנטען האָבען געדאַרפט אַנטלויפען. די אַרעסטאַנטען האָ־בען געהאַט נאָכגעמאַכטע שליסלען צו די טויערען פון דער טורמע. עס זענען געווען צוגעגרייט לייטערס אַראָפּצולאָזען זיך פון די טורמע־ווענט, אלע וועכ־טער האָבען געזאָלט אויסגעהרגעט ווערען. אין לעצ־טען מאָמענט איז דאס אַנטלויפען פון די אַרעסטאַנ־טען געשטערט געוואָרען.

דער סענסאַציאָנעלער פּראָצעס פון יאָהרהונדערט

לאנדאָן, 12. (א.ט.א.) „דיילי מייל" גיט איבער, אַז אין ענגלאַנד שטעהט פאָר א פּראָצעס, וועלכער וועט זיין די גרעסטע קרימינעלע סענסאַציע פון יאָהרהונדערט. אין פּראָצעס זענען פערמישט פיל פּאָליציי־בעאַמטע, פּאָליטישע פּערזענליכקייטען א.א.

ענגלאַנד ווידער פערקלענערט דעם צינז־פוס

לאנדאָן, 12. (א.ט.א.) די באַנק פון ענג־לאַנד (מלוכה־באַנק) האט ווידער פערקלענערט דעם דיסקאָנטאָ־פוס פון 5,5 פּראָצ. אויף 5 פּראָצ.

די פּוילישע פּרעסע ערב דער דעציזיע

סאַנאַציע בלאָט אירּאָניזירט איבער דער אָפּאָזיציע, — „נאָר ליקווידאַציע פון סיסטעם", — מיסבּרויכען, — פאַרוואָס נישט גרינבוים, נאָר ראָזמאַרין

דער אָרגאַן פון דער סאַנאַציע „גאַזעטאַ פּאָל־סקאַ" אירּאָניזירט איבער דער אומפעהיגקייט פון דער אָפּאָזיציע צו שאַפען א געמיינזאַמען פּראָגראַם פאַר א רעגירונג:

„צו וואָסערע געמיינזאַמע, זאַכליכע אָדער טאַק־טישע פּראָגראַמען — פרעגט דאס בלאַט — האָבען עס געבראַכט די בלאָקען פון דעם צענטראָלעוו, א־דער דער פּרוב צו שטיצען וועלכע עס איז קאָנ־סטרוקציע אויף דער צוזאַמענאַרבייט פון בונד מיט דער מאַ־יאַ־סאָראַליזיע, וועלכע איז אַזוי פּרעכטיג אָראַנזשירט געוואָרען, צום בעדריף פון גרויס־גייסטער פון דער אָפּאָזיציאָנעלער לאָשע ה' איגנאַ־צי דאַשינסקי? די וואָפענברידערשאַפט אין דער צו־שטערערישער, נעגאַטיווער טעטיגקייט, וועלכע האט זייט עטליכע יאהר פעראייניגט די ניעוויאַראָמשטשיז־נע מיט דעם ליבערמאַניזם — איז געבליבען אומ־פּרוכטבאַר, ווען ס'האט זיך געהאַנדעלט וועגען וועל־כען עס איז שעפערישען אַקט."

„איז, — פיהרט אויס די „ג. פּ." — דער סוף פון דעם מצב, וואָס איז געשאַפען געוואָרען דעם 6־טען דעצעמבער (אומצוטרוי פאַר דער רעגירונג) וועט נישט זיין דאס צוטרעטען צו דער ליקווידאַציע פון נאָכמאַיסטעם... זאָל די אָפּאָזיציע צו אונז קיין טענות נישט האָבען, דאס וואָלט באמת געווען א צו היכע פאָדערונג".

אין דווקא די אומבעדינגטע ליקווידירונג פון דעם סאַנאַציע־רעזשים פלייסט די הויפּט־פאָדערונג פון דער אָפּאָזיציע, ווייל:

„לאָמיר רעדען אָפען, — שרייבט דער „ראָ־באָטניק": דאס ניו־איצטיגע סיסטעם פיהרט אומ־פערמיידליך צום בירגער־קריג. אינ'ם שטאַב פון אט דעם סיסטעם געפינט זיך א גרופּע מענשען, וועל־כע שאַפען — בעוואוסטזיניג, אָדער אומבעוואוסט־זיניג, — אין דער דאָזיגער ריכטונג. די דאָזיגע מענשען פערשאַפען סיסטעמאַטיש די לאַגע:... אַקעגען זייערע „פּלענער" שטעלען מיר אַרויס דעם קאָלעקטיווען ווילען פון די מאַסען. ה' קוויאַטקאָווסקי האט ערקלערט אין סיים אַז „ער וועט נישט אָפּטרע־טען" סיי אלס „אָרגאַניזאַציע", סיי אלס „אָרעאַ־לאַגיע". די דעמאָקראַטיע וועט אויך נישט אָפּטרעטען ווען זי וואָלט אָפּגעטראָטען, וואָלטען געבראַכען גע־וואָרען די יסודות פון פּוילענס עקזיסטענץ, ס'וואָלט געבראָכען געוואָרען די צוקונפט פון סאָציאַליזם".

די אינצופירענהייט אין לאַנד ערקלערט די ענדעקישע „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ" מיט די מיסבּרוי־כען אָבער נישט בלויז דאס:

מיסבּרויכען זענען תמיד געווען און וועלען זיין, ווייל מענשען זענען פערהאַן פערשידענע. אָבער וואָס עס רופט אַרויס די עמפּערונג ביי בעסערע מענ־שען און רעגט א שלעכטע מענשען צו פערברעכען איז די אומבעשטראָפטקייט פון די מיסבּרויכען, דאס דעקען דורך דעם סאַנאַציע־לאַגער די מענשען, וועל־כע זענען די מיסבּרויכען בעגאַנגען. מיר דאַרפען נישט אַנרופען קיין נאָמען, זיי זענען אַלעמען בעקאַנט".

דער ווייטער „עקספּרעס פּאָראַנני" שטרייכט אונטער דעם אומשטאַנד, וואָס מצד דעם יודישען קאָלאָ איז צום מלוכה־פּרעזידענט איינגעלאַדען גע־וואָרען נישט דער קאָלאָ־פּרעזעס י. גרינבוים, נאָר דער רעפּוטאַט העניק ראָזמאַרין.

„די גרעסטע סענסאַציע — שרייבט „ע. פּ." — האט אַרויסגערופען די איינלאַדונג פון דעם לעצטען אַנשטאָט דעם פּרעזעס פון קאָלאָ ה' גרינבוים. דעפּ. ראָזמאַרין איז אפילו נישט קיין וויצע־פּרעזעס פון קלוב. ער געהערט דאָגעגען צו דער גרופּע גאַליציאַנער רעפּוטאַטען, וועלכע האָבען זיך אונטער דער אַנפיהרונג פון פערשטאָרבענעם דעפּ. רייך, אַקעגענגעשטעלט דער קאָמפּראָמיסלאָזער פּאָליטיק פון ה' גרינבוים, און דעם שטרעבען צו א פער־שטענדיגונג מיט דער רעגירונג".

שאראדען און רעטענישען

לייזונג פון נומער 79.

רעפ. לעאן רייך.

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) לאנכאן, פיעטרקאווער 37 — 2 שפ. טואלעט־זייף; 2) ה' צוויינגענבאך, וואלבארסקא 18 — א שאכטעל פאפעטעריע; 3) פוקס, אלעקסאנדראווסקא 8 — 2 טאפעל שאקאלאד.

לייזונג פון נומער 80.

אף — אז — ויצ — פע.

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) פלאטא, אלעקסאנדראווסקא 22 — 1 פלאש קעלניש וואסער; 2) ש. באטשקא, נאווראטא־וויטשא 36 — 1 שאכטעל פאפעטעריע; 3) ל. על־יאשעוויטש, אלעקסאנדער — 1 שאכטעל קרעם.

לייזונג פון נומער 81.

זאק — אפאנע (זאקאפאנע)

געוואונען האבען פאר'ן בעסטען ענטפער:
1) רייכאפעל, קעלבאך 18 — צוויי בילעטען אין קינא; 2) פענסטער, גראנסקא 8 — 1 פלאש קעלניש וואסער; 3) מ. עפשטיין, זאיארזקא 49 — 1 שאכטעל פודער.

Nr. 82.

א ווייבערישער נאמען
איז — די ערשטע צוויי...
א זכר זיכער איז דער דריטער
די קלאנגען דריי
איין נאמען בילדען זיי —
אין ארץ־ישראל רעדט ער איצט
פון מעשים בישער...

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 82

פרעמיעס:
1) 2 שטיק טואלעט־זייף; 2) 1 פל. קעלניש וואסער; 3) א שאכטעל פאפעטעריע.

Nr. 83.

א מאכער אויף א חתונה,
א מאכער אוי'ם סיים,
זיי ווענען דאך קיין קרובים נישט
אין שטוב און אנדערהיים...
דער איינער איז א יושב ראש,
דער צווייטער טאנצט און זינגט,
רעמועלבען נאמען האבען זיי —
און... טרעפען אייך געלינגט...

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 83

פרעמיעס:
1) 2 טאפעל שאקאלאד; 2) 1 שט. טואלעט־זייף; 3) א שאכטעל פאפעטעריע.

Nr. 84.

איינס — א ראד,
צוויי — א שטאט,
דריי — רערנעבען
און דאס זעלבע —
א יודיש געזעמעל,
זאל לעבען!

שאראדען־ווינקעל
קופאן נומער 84

פרעמיעס:
1) 1 שאכטעל פודער; 2) 1 פלאש קעלניש וואסער; 3) 1 שאכטעל קרעם.

בעמערקונג: די קופאנען מיט די גע־לייזטע שאראדען, בעט מען אבצוגעבען אין קאנטאר־טען מיט אנגעגעבענע נעמען און אדרעסען אין אדמיניסטראציע פון „נייעם פאלקסבלאט" ביז מיט־וואך איינשליסליך.

די נעמען פון די זוכה בגורל זיינען וועלען אין קומענ־דיגען פרייטאג־נומער פערעפענטליכט ווערען.

בילדער־אויסשטעלונג
פון נתן שפיגעל

שפיגעל אונזער בן־עיר, וואס האט זיך שוין אויף דער לעצטער אויסשטעלונג פון „סטארט", אנטפלעקט פאר אונז, ווי א מאלער פון גרויסען פארנעמען, ווי א קינסטלער, וואס געהט זיינע אייגע־נע דרכים. האט יעצט, אין לאקאל פון „טאז", אנדזשעיא 1 אויסגעשטעלט זיינע נייע ארבייטען.

נ. שפיגעל האט א גרויסען וועג ארורכגעמאכט אין זיינע קינסטלערישער ענטוויקלונג. וואס פאר א מהלך ליגט צווישען זיינע ערשטע ארבייטען און זיינע שאפונגען פון דער לעצטער צייט.

ווי ווייט האט ער נעלאזען אונטער זיך די פרוּ־בען און עקספערימענטען, דאס בלאנדזשען צווישען שולען און ריכטונגען פון א קינסטלער, וואס האט זיין אייגענעם וועג, נאך נישט געפונען; ווייל דער אמת'ער וועג פאר'ן קינסטלער — איז נאר זיין אייגענער.

ער איז געוואקסען אין ראנגלעניש נאך אויס־דרוק. ער האט זיך געפונען נאך לאנגען זוכעניש נאך פארם, אין פערטיפען זיך און וויגלען דערנעהן יערער זאך ביז צום עצם.

זיינע בילדער זענען קאמפאזיציעס אין פאר־בען, שטימונגען ארויסגע'כישופ'טע מיט'ן פענד־זעל; אויף לייווענט ארויסגעאטעמט לעבען, וואס איז נאך ווארעם, דאכט זיך, פון קינסטלערס יצירה'־דיגען צאפעל. אפילו זאכען לעבען ביי איהם מיט א טיף פערבארגען לעבען און געהמען אן אין ליכט און פארגע אויסזעהן ווי זיי וואלטען אנ'אייגענע נשמה געהאט, די נשמה פון טויטע זאכען.

שפיגעל לעגט וועניג געוויכט אויף דער צייכ־נונג. פארב איז זיין עלעמענט; דאס איז די שפראך מיט וועלכער ער רעדט צו אונזערע חושים, דאס מען קען מיט קיין ווערטער נישט אויסדריקען.

ער ווירקט אויף אונז מיט'ן טאן, מיט'ן קאלא־ריט, אלעס איז ביי איהם ליכט, פארב און ניואנס.

ווייכע איבערגאנגען, צארטע שאטירונגען, אהן שטארקע קאנטראסטען, אהן הארטע קאנטען און גרעניצען.

א שטארקען איינדרוק מאכען די בילדער: „ביים שפיגראד", „דער יוד ביי דער גמרא" מיט'ן רחמנותדיגען פנים פון א תלמוד־חכם, „די זקנה" מיט געל־פערהארטען פארמעט־פנים אויף וועלכען עס ליגט די רוה און מילדקייט פון דער עלטער. דער קאפ פון דער אלטיטשקער מיט'ן געוויכט פול מיט קנייטשען, וואס דערמאהנט די קארע פון אן אלטען בוים. די צאפלדיגע פיש, וואס זענען אזוי לעבעדיג איינגעמאלט, או, ס'דוכט זיך, אט, אט, וועלען זיי א שפרונג טון פון דער וואנד אראפ.

שטארק איז אויך שפיגעל אין די אקווארעלען: די האלב־איינגעפאלענע הייזלעך פון קאזשמיערוש, די פערלאזענע מויערען פון אלטע קלויסטערס, וואו גרינער מאך וואקסט אויף די ווענד שוין, די פייזא־זשען פון פערהארטע ביימלעך און צובראכענע פלעד־טער קוקען אויף אונז מיט טרויער פון די ראמען ארוים.

שפיגעל זעהט אין אלעם דאס וואונדער פון ליכט און ניט אונז איבער דורך זיינע בילדער די פרייד פון זיין דערזעהען.

פ. ג.

Dr. med E. GUTMAN
קינדער־קראנקהייטען
האט זיך איבערגעצויגען אוי
פיעטריקאווער 11, טעל. 173-00
(זאוואדזקא 1) נעמט אן פון 11-12 און 4-5 נ"מ

Dr. med. J. Szmerłowski
פרויען־קראנקהייט
17 פיעטרקאווער 17
נעהמט אן פון 4—7 נאכמיטאג

כ'קויף
און צאהל די בעסטע פרייזען פאר גאלד, זילבער, בריליאנטען, דיאמאנטען, פערל
חי אויך לאמבארד־קוויטעס. פלאץ וואלנאשטשי 10 (נעבען מארק), 1-טער שטאק, פראנט, כאפעליוש. 940

Dr. med. J. BETTE
ספעציאליסט פון אינערליכע און קינדער־קראנקה.
Piotrkowska 6, tel. 44-95
נעהמט אן פון 8—11 פארמ. און פון 4—6 נאכמ.

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 41-46
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער.
איינציגע פראצעדוריע פון ווערטליכע פראפיצירישע אפאראטען, ווי: תקלטדקעס אויף פלאטפוסען, קונסט־ליבע פיס, גארסעטען א. ז. וו. עמפאנגט פון 5—7 אוו.
צוריק געקעהרט.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראלאג
ספעציאל־ארצט פאר נירען, בלאז און הארן־קראנקהייטען
8 NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעהמט אן פון 4—7 אוונד.
צוריקגעקעהרט.

די מעכאנישע שלאסערי און שווייסערי
פיהרט אויס זאמטליכע מאשין־רעפע־ראטורען, שווייסונגען, צופאסונג פון מאשינען־טיילען מיט גאראנטיע און :—: געגען ביליגען פרייז :—:
J. REDER, Łódź
11 קאנסטאנטינער 11 (ריג זאכאדניא)
פריוואט־וואוינונג: גדאנסקא 20.

Dr. med. W. EYCHNER
גינעקאלאג־אקושער
זגערזשער 11.
טעל. 34-72
נעמט אן פון 6—8 אוונד

צו פערמיטען **א פלאץ**
מיט שאפעס אויף זגיער־זשער־גאס. צו ערפאהרען ביי ה' מאראוויעץ, פאדזשעטשנא 23.
מעקלערס בעוואונשען.

א שטוב מיט א קוך
מיט בעקוועמליכקייטען, פראנטאווע זוניגע וואוי־נונג איז פון זאפארט צו פערמיטען. צו ערפאהרען פראנציסקאנער 30
ביים ווירט. 12070

2 צימער
און קוך מיט א פאר־צימער, 1 צימער און קוך מיט פארצימער, ווי אויך מיט אלע בעקוועמ־ליכקייטען: גאז, עלעקטרי
אלעקסאנדראווסקא 14
(ביים ווירט).
מעקלערס — געוואונשען.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
מיט ערצטליך־דענטיסטישער קאבינעט
זגיערסקא 17 טעל. 16-33.
ד"ר [illegible] 10—11 3—6, 7—8
ד"ר [illegible] 10—11 1—3
ד"ר גאלדשטיין־ [illegible] 1—3, 6—7
ד"ר [illegible] 12—2 [illegible]
ד"ר [illegible] קינדער־קראנקהייטען 10-12 4-5
ד"ר [illegible] 1-1½ 6-6
ד"ר [illegible] 5½-6½ 1—2
ד"ר [illegible] 12—1, 6½—7½
ד"ר [illegible] רענטגען 12—2, 4—6
א. גרשטיינמשיק צאהן־ארצט 3—7
נ. [illegible] צאהן־ארצט 3—8
[illegible]
א רענטגען־אינסטיטוט
[illegible]
די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג
ווזיט אין דער שטאט.
ארצט.־קאסמעטיש. גאבינעט
[illegible] נעהמט אן פון 5—7 אוונד

צאהן־ארצט
St. Gelberg
וואוינט יעצט
14 Zawadzka 14
נעהמט אן פון 10—2 און פון 4—7-ין

Dr. H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 25, טעל. 126-87
ספעציעל ארצט פאר הויט־ און ווענערישע קראנקהייטען, מענער־שוועכע. אלע ארט אנאליזען, בעהאנדלונג מיט קווארץ־שטראהלען
נעמט אן פון 8—2 נ.מ. און פון 5—9 אוו.

עלטערן!
אין מיין **חדר־שולע** ווערען נאכמיטאג אנגענומען
קינדער, וואס לערנען אין פאלקס־שולען צו לערנען חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא, היס־טאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריוו זעלבסט צוזאמענשטעלען. מ'ווערט אויך אנגע־נומען אנפאנגער וואס מ'ווערט איבערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך דאווענען. א שטרענג־רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען.
איינשרייבען טעגליך 4 ביז 7 אוונד.
יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ וואלנאשטשי 6 (נייע שטאט)
קווער אפיצינע, רעכטס, 2. שט.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון ראקטוירים־ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1
[illegible]
[illegible]
ויזיט 3 זל.

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעררייכט פאר דער־וואקסענע אין פוילישע יודישע און דייטשע שפראכען צו ביליגע פרייזען
לאסמאן, בושעזשינער 15

Dr. ADAM GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 51-78
הויט און ווענערישע קראנקה רענטגען און ליכטהיילאינסט.
נעמט אן פון 4—7 אין אוונד

ס'איז דא צו פערדינגען
א וואוינונג רוג וסכאדניא און רוג קעטיענא, אויפ'ן ערשטען שטאק, בעשטעהענד פון 2 שטובען און א קוך פרעזענטירדיג. צו דערוויסען זיך בא ה. לעווין, וסכאדניא 45

א לעהרער
מיט רעגירונגס־רעכט 15 יאהר פראקטיקירט ערטיילט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש, דייטש, פראנצויזיש, מאטעמאטיק, און בוכהאלטעריע.
שיפ, שוו. יאקובא 12
רעכטע אפיצינע 1 שטאק

מה שהיה הוא שיהיה, ומה שנעשה הוא שנעשה!
זא זאלמטי ווייטער קומען צו לויפען אין בעוו. רעכטסקאנסולענטי־ביורא, צו ה' מאנעלא, פיעטריקאווער 17
(זאכאדניא 52) טעל. 79-148
וואו עס ווערט ערלעדיגט און געשריבען אלערליי ביטעס: ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעס, ארוואד־לאניעס, קלאוזולעס, זאבעזפיעט־משעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, ווענען דירות אין אורושאנד ראזעמטשי, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.
מיט אכטונג
מאנעלא, רעכטסקאנסולענט
פיעטריקאווער 17.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען
און דענטיסטישער קאבינעט.
משוויינער 11, טעלעפאן 37-63
אפען פון 9 פריה ביז 7 אוונד.
ד"ר [illegible] 3½—4½
ד"ר [illegible] קינדער־קראנקה. 9-11 3-4½
ד"ר [illegible] אינערליכע קראנקהייטען 9—10
ד"ר [illegible] הויט און ווענערישע־קר. 12½—1½
ד"ר [illegible] נערווען און נעפפינע קר. 1—2
ד"ר גאלדבלאט אויגען־קראנקה. 12½—1½
ד"ר [illegible] כירורגישע קראנקהייטען 2—3
ד"ר [illegible] פרויען־און געבורט־הילף 3½—4½
[illegible]
אימפפונגען נעגען שקארלאטין.
ביי דער לעטשניצע איז געעפנט געווארען
א רענטגען־אינסטיטוט.
ד"ר [illegible]
צאהן־ארצט 10—1 3—6
[illegible]

Co to jest?

To jest kawałek mydła „Kołłontay z pralką" — odpowiedziałby każdy uczeń, widząc kawałek mydła, które co do formy i wyglądu odpowiada mydłu „Kołłontay". Żadna jednak z gospodyń domu nie powinna sprawę tak pobieżnie traktować i kupować mydło, nie oglądnąwszy go dokładnie, ponieważ małe fabryki konkurencyjne usiłą zuchwale nadać swym wyrobom podrzędnej jakości wygląd podobny zupełnie do mydła „Kołłontay z pralką". Tylko to, co jest najlepsze i najwięcej pożądane, stale się naśladuje. Tylko prawdziwe i słynne powszechnie z dobroci mydło „Kołłontay" ma na każdym kawałku napis „Kołłontay" oraz znak ochronny „pralkę". Nie pozwólcie się, Szanowne Gospodynie, oszukiwać, tylko Wasze życzenia są miarodajne, a lepszego mydła niż „Kołłontay z pralką" niema wogóle.

Wypróbujcie „Kołłontay'a sodę do bielenia" i proszek „Boraxil"!

Mydło **Kołłontay**

z pralką

Złotymedal na Wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca: S. B. Redlic, Łódź, Południowa 86.

וויכטיג פאר דרוקער!

עטליכע קאמפלעטען נייע

האליז=שריפט

(פוילישע און יודישע)
אין פערשידענע גרעסען,
פרייזווירדיג צו פערקויפען.
צו ערפאהרען אין אדמ. פון דער צייטונג. 3102

איבערצייגעבעץ

א גרויסען **קעלער** טרוקענעם
געאייגנעט פאר א געשעפט אדער ווערקשטעל.
צו ערפאהרען ביים טאפעצירער נאוועמיעסקא 4

טאפעציר=אנשטאלט און מעבעל=מאגאזין פון

Stanisław Gabała

לאדז, קאראלא 1 און פיעטריקאווער 108 אין הויף
בעזיצט אויף לאגער קאמפלעטע אייגעריכטונגען שלאף- און עס-צימער, קאבינעטען, סאלאניקעס און ענצעלנע מעבעל. גרויסער אויסוואהל פון אטאמאנעס, קאזעטקעס, שמוהלען און קלוב-מעבעל. צוגענגליכע פרייזען. איך גיב אויך אויף ראטעס

א לאנגיעהריגער געוועזענער

גערבערס-סעקרעטער

שרייבט אלערליי ביטעס און קלאגעס, קלויזולעס און זאבעזפיעטשעניעס אין אלע שטעדט פון פוילען.
א גוטער ספעציאליסט אין מיליטער-ענינים

B. MANN, Piotrkowska 10.

כירורגישע קליניק

„Sanato"

אגראדאווא 10, טעל. 113-57

עס ארדינירען פאלגענדע ד"רים:
ד"ר מעד. שארלאטא אייגעראווא
ד"ר מעד. רייטלער-קוריאנסקא
ד"ר מעד. מיכאל קאנטאר
ד"ר מעד. יוליוש באום
ד"ר מעד. וואלף אייכנער

I און II קלאס. 9426

פעלץ-ווארען

אלער ארט צו קאנקורענץ-פרייזען

לויט די נייעסטע מאדעלן אין א רייכן אויסוואל ווי אויך ענצעלנע פעלעכלעך. אלערליי רעפעראטורן אויף די בעסטע בעדינגונגען עמפפעהלט

I. SZWARCMAN

Narutowicza 42, tel. 1,66-31

בעמערקונג: קירזשנער- און שניידער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט. 1122

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט דער געעהרטער קונדשאפט, אז בא מיר בעקומט מען א גרויסען אויסוואהל פון

פערשידענע קליידער

אויף חתונות, בעלער, חופה=קליידער און וועלאנען אויף **אפנוץ**

נייעסטע פאסאנען! קומט און איבערצייגט אייך.

מיט אכטונג **פאסטאוועלסקא**

ציגעל-גאס 59, פראנט, 1 שטאק

PERŁA i POMORSKI, Łódź

Piotrkowska 69, tel. 208-24

ספעציאל ניי=מאשינען **Union Special**
נייע און גענוצטע.
אושור, דזשערגאניע, קריטע, טאמבוראציע, לעכער הענדשקעס. טריקאטאזשען, אבערלאק, אונטערלאק, מאשינען פאר אפרעטורען, פארבערייען, טישען פאר קראפט-בעטריב **ניי=מאשינען** פאר שניידער, שוסטער, קאמאשען-שטעפער, שטיקער, שניידערינס אז"וו — א. ז. וו. —

רעפעראטורען

גרעסטע רעפעראטור=ווערקשטעל אין לאדז

ארבייט שנעל און ביליג.

Kino MIMOZA

ul. Kilińskiego 178.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע פרעמיערע!

„די ליבע פון א קאזאק"

געשאפען אויפ'ן גרונד פון דער ערצעהלונג פון לעוו טאלסטאי
אין דער הויפט-ראלע

JOHN GILBERT

צו דעם דאזיגען בילד איז ספעציעל אנגאזשירט
א גרויסער רוסישער כאר
וואס וועט אויספיהרען א רייה פון די בעסטע רוסישע לידער.
נעכסטער פראגראם: „די פערשטויסענע"

ריהרענדע זיטען=דראמע געשאפען אויפ'ן גרונד פון אנ'אמת געשעהעניש

„ווייסע רויזען"

היינט און פאלגענדע טעג!!

די אקציע שפילט זיך אפ אין דער שווייץ דייטשלאנד און איז מאנטע קארלא.-אין די הויפט-ראלען:

Diana Karenne, Dolly Davis, Jack Trevor

נעכסטער פראגראם: „צארישער מאטראס"

Kino Spółdzielni

Sienkiewicza 40.

אנהויב אין געוו. טעג 4 נאכמ. שבת, זונטאג און יו"ט 12 בייטאג לעצט. סעאנס 10 אוו. אויפ'ן ערשטען סעאנס — זענען די פרייזען פערקלענערט.

היינט און פאלגענדע טעג! די קרוין פון דער פילם-קונסט! היינט און פאלגענדע טעג!

„מעטראפאליס"

מיט דער בעריהמטער **BRYGIDA HELM** אין דער הויפטראלע

אנהויב פון די סעאנסען טעגליך 4 א זייגער נאכמיטאג. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.

קינא-טעאטער

ZACHĘTA

זגערזשער 26, ביים פלאץ קאשטשעלני
פערשטארקטער ארקעסטער.
בעמ.: בעת דער פויזע קאנצערט פון גיגאנטישע מארקאני=ראדיא.

גרויסע איבעראשונג פאר אלע יודישע קינא=ליבהאבער!

פון דינסטאג, דעם 10=טען דעצעמבער ד. י. גרויסע פרעמיערע!

ס'ווערט דעמאנסטרירט דאס גרויסע יודישע מייסטערווערק, וואס שילדערט די פוילישע שטעט און דערפער בעת דער גרויסער וועלט-מלחמה א. נ. נאמען:

„דעם רבינ'ס טאכטער"

די הויפט-ראלע שפילט דער קעניג פון עקראן **IWAN MOZŻUCHIN i MARY PHILBIN**

יעדער יוד מוז זעהען דאס גרויסע בילד!

קינא „ERA"

פרי- הטר **„פלארא"** זאווישא 22 (בצלוט)

אנהויב פון די פארשטעלונגען 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12.30 א זייגער בייטאג.
פערשטארקטער סימפ. ארקעסטער

ישדן — נייער פאלקסבלאט — ראָדן
[…] דעצעמב. 1929 — 31 דעצעמבער 1929

פון בערלין קיין ניו-יארק אין א האלבער שעה

פון צבי'ז

איך ווארט מיט אומגעדולד אויף דער פראַגע פון פראפעסאר אבערטס ראקעטען-אעראפלאן, וואס זאל קענען ברענגען בריף און פעקלעך פון בערלין קיין ניו יארק אין דער צייט פון א האלבער שעה. אייגענטליך בין איך נישט אזוי שטארק פעראינטערעסירט אין די בריף און אין די פעקלעך. כ'ארט נישט, אז עס וועט דויערען עטליכע טעג צו ברענגען א פעקעל פון בערלין אין ניו-יארק. און וואס שייך צו בריף איז די שנעלקייט איצט מעהר נישט אזוי דרינגענד. מען קען אין א נויט דעפעשירען פון בערלין אין ניו-יארק אדער גאר טעלעפאנירען און דאס קען געטון ווערען נאך גיכער ווי אין א האלבער שעה. איך בין אבער פעראינטערעסירט אין פראפעסאר אבערטס ערפינדונג צוליב דעם, ווייל אויב זיין ראקעטען-אעראפלאן וועט קענען ברענגען בריף און פעקלעך פון בערלין קיין ניו יארק אין א האלבער שעה, וועט ער אויך שפעטער קענען ברענגען מענשען. און עס וועט מיך נישט שטארק ארען, אויב די לופט-רייזע פאר פאסאזשירען פון בערלין ביז ניו-יארק וועט דויערען דאפעלט, עס הייסט אנשטאט א האלבע שעה, זאל עס דויערען א שעה.

איך מוז זיך מודה זיין, אז איך וואלט זיך שטארק איבערגעלעגט, אויב איך זאל זיין פון די ערשטע פאסאזשירען אויף פראפעסאר אבערט'ס ראקעטען-אעראפלאן. עס איז א בזיון אויסצוזאגען — איך וואלט מורא געהאט.

עס טוט מיר לייד, וואס איך קען נישט איבערגעבען די איינצעלהייטען פון פראפעסאר אבערטס ערפינדונג, ווייל איך ווייס זי אליין נאך נישט גענוי. איך ווייס בלויז, אז דער נאמען ראקעטען-אעראפלאן וואס איך געברויך דא, איז נישט קיין ריכטיגער, ווייל א ראקעטען-אעראפלאן איז אן אעראפלאן, וואס אנשטאט ער זאל געטריבען ווערען פון א נאפט-מאטאר, ווערט ער געטריבען פון עקספלאזיאנען אדער שיסעריי פון ראקעטען. פראפעסאר אבערטס ערפינדונג אבער בעשטעהט נישט פון קיין אעראפלאן, וואס ווערט געטריבען פון ראקעטען, נאר עס איז א ראקעט אהן אן אעראפלאן. עס איז פראפעסאר אבערטס פרינציפ, אז א ראקעט דארף נישט פערברויכען זיין כח צו טרייבען אן אנדער מאשין. נאר צו טרייבען זיך אליין. און דאס מיינט, אז אויב איינער וויל מאכען א לופט-רייזע מיט דער הילף פון א ראקעט, דארף ער זיך אוועקזעצען אין דעם ראקעט גופא, ווי אין זשול ווערנס פאנטאזיע וועגען א רייזע צו דער לבנה, וואו דער רייזענדער זעצט זיך אוועק אין דעם נה"י-כען קויל פון הארמאט. נאר דערווייל רעדט פראפעסאר אבערט בלויז וועגען בריף און קליינע פעקלעך, וואס ער וויל שיקען פון בערלין קיין ניו-יארק און צוריק. זיין ראקעט פאר דעם צוועק וועט זיין דרייסיג פוס די לענג, און אכט צאל די גרעב. איין טייל פון דעם ראקעט וועט זיין פערנומען מיט דעם אויפרייסונגס-שטאף, וואס דארף טרייבען דעם ראקעט. א צווייטער טייל דארף זיין פערנומען מיט אפאראטען, וואס קערעווען דעם ראקעט און האלטען איהם אין דער ריכטונג וואוהין ער דארף פליהען, און דער דריטער טייל דארף בענוצט ווערען פאר די בריף און פעקלעך. דער גאנצער ראקעט דארף האבען א געוויכט פון 120 פונט און דארף טראגען 60 פונט בריף און קליינע פעקלעלעך.

נו, איך ווייס, אז פון דעם אלץ, וואס איך האב דא געזאגט, קענט איהר זיך ווייניג פארשטעלען, וואס פאר א מין אפאראט דער ראקעט איז, און ווי ער פונקציאנירט. אבער, וואס וועט אייך העלפען, ווען איך וועל אייך דערצעהלען, אז ער האט א גיראסקאפ מיט אזעלכע פליגלען, ווי פון אן אעראפלאן? עס וועט אייך ווייניג קלאהרער ווערען דערפון.

די רייזע-קאסטען פון אזא ראקעט פון בערלין קיין ניו-יארק, האט פראפעסאר אבערט בערעכענט, וועלען בעטרעפען אנ'ערך 25 דאלאר און ער וועט קענען טראגען טויזענד מיט 300 בריף. וויפיל מען וועט דארפען בעצאהלען פאר א בריף, וועט איהר שוין אזוי גוט זיין אליין אויסרעכענען. און איהר פערשטעהט שוין אליין אז אין ראקעט איז פערהאן אזא מאשינקע, אז ווען מען שטעלט איהר אן אין בערלין פאר'ן ארויסשיקען דעם ראקעט אין דער ריכטונג פון ניו-יארק, וועט זי אפשטעלען דעם ראקעט, ווען ער וועט אנקומען אין ניו-יארק און ער וועט זיך אראפלאזען אויף א בעשטימטען פלאץ.

זאל איך דערצעהלען נאך א פאר איינצעלהייטען פון פראפעסאר אבערטס ערפינדונג? קלאהרער וועט עס אייך די ערפינדונג דערפון נישט ווערען, נאר לאנגווייליגער זיכער. לאמיר דעריבער בעסער גלויבען פראפעסאר אבערט אויף זיין ווארט, אז אין א האלבע שעה צייט וועט זיין ראקעט קענען פליהען פון בערלין קיין ניו-יארק און אין א האלבע שעה צייט צוריק.

איך האב אבער שוין געזאגט, אז מיר אינטערעסירט נישט אזוי שטארק פראפעסאר אבערטס ערפינדונג צו שיקען בריף מיט א ראקעט פון דייטשלאנד קיין אמעריקא אין א האלבע שעה צייט, ווי עס אינטערעסירט מיך, אז מען זאל קענען פיהרען פאסאזשירען פון אייראפא קיין אמעריקא און צוריק אין אזא קורצער צייט. פארלויפיג אבער שווייגט דער געעהרטער דייטשער פראפעסאר וועגען דעם.

נאך מיט א קורצער צייט צוריק האב איך געלייענט, אז דער זעלביגער דייטשער פראפעסאר אבערט ארבייט אויף אן ערפינדונג, וואס וועט מעגליך מאכען, אז אן אעראפלאן זאל קענען פליהען פון דריי ביז פיר טויזענד מייל א שטונדע. נו, דאס איז אויך גאר נישט אזוי שלעכט. ביז איצט האט דער אעראפלאן דערגרייכט א געשווינדקייט פון עטוואס מעהר ווי דריי הונדערט מייל א שטונדע. אן ענגלישער פליהער האט עס געמאכט מיט עטליכע חדשים צוריק. דעם העכסטען רעקארד אין פליהען. און ווען דער ענגלישער פליהער וואלט געקענט אנהאלטען די זעלביגע געשווינדקייט פאר א לענגערער צייט און ווען אלץ וואלט געגאנגען כשורה, וואלט ער געקענט קומען צופליהען פון לאנדאן קיין ניו-יארק אין 10 אדער 11 שטונדען. אט האב איך געלייענט, אז פראפעסאר פראבסט פון בערלין האט אן ערפינדונג, וואס וועט מעגליך מאכען, אז א שיף זאל קענען פאהרען מיט א געשווינדקייט פון דריי הונדערט מייל א שטונדע. עס הייסט, אז אין צעהן אדער עלף שטונדען וועט מען קענען איבערפאהרען דעם אטלאנטישען אקעאן, וואס ליגט צווישען אייראפא און אמעריקא. און אויב מען זאל קענען פאהרען אזוי שנעל מיט'ן וואסער, דאן דארף מען אין דער לופט פאהרען א סך שנעלער. איך טראכט דעריבער וועגען דעם אעראפלאן, וואס וועט קענען פליהען פון 3 ביז 4 טויזענד מייל א שעה. דאס וועט מעגליך מאכען צו פליהען פון אייראפא קיין אמעריקא אומגעפעהר אין א שעה צייט. און איך גלויב, אז אזא אעראפלאן וועט אויך זיין גאנץ זיכער. ער וועט פשוט קיין צייט נישט האבען אראפצופאלען.

נאר אויב עס זאל זיין מעגליך צו פליהען פון אייראפא קיין אמעריקא אדער פון אמעריקא קיין אייראפא אין א שטונדע צייט אדער אין בלויז א האלבע שטונדע. טא פארוואס זאל עס אויך נישט זיין מעגליך אין א פערטעל שטונדע, אין פינף מינוטען, און אין א מינוט? אט איז דאך די געשווינדקייט פון ליכט איבער 186 מייל אין א סעקונדע.

ניין, עס לעגט זיך עפעס נישט אויפ'ן שכל, אז מען זאל קענען פליהען פון אייראפא קיין אמעריקא אין א מינוט. דאס איז נישט מעגליך, דער שכל קען עס נישט בעגרייפען. אבער קען דער שכל בעגרייפען, אז מען זאל קענען פליהען פון אייראפא קיין אמעריקא אדער פערקעהרט, אין דרייסיג מינוטען?

און ווערט דאך פראפעסאר אבערטס ערפינדונג גענומען גאנץ ערנסט אין דייטשלאנד. די דייטשע רעגירונג האט איהם אפילו בעווארנט מיט א ספעציעלען פלאץ, וואו אויסצופראבירען זיין ערפינדונג. עס הייסט, אז מען גלויבט אין דער מעגליכקייט פון זיין ערפינדונג.

אין דער ווירקליכקייט דארפען מיר נישט מאכען קיין אנשטרענגונגען זיך פארצושטעלען די מעגליכקייט פון אזא גרויסער געשווינדקייט. אונזערע בעגריפען וועגען געשווינדיגקייט פון בעוועגונג זענען גאר נישט אזוי טעמפ. מיר האבען א בעגריף וועגען דער געוואלדיגער געשווינדיגקייט פון די הימעלשע קערפער. און ווען מיר לייענען מיט וואס פאר א געשווינדיגקייט עס בעוועגט זיך די ערד און די אנדערע פלאנעטען, איבערראשט עס אונז אפילו נישט. מיר האבען צוגעוואוינט אונזער געדאנק, אז אזא געשווינדיגקייט איז מעגליך און נאטירליך. מיר האבען אבער נאך נישט צוגעוואוינט אונזער געדאנק צו די מעגליכע געשווינדיגקייטען פון בעוועגונג אויף אונזער ערד.

נאך האבען מיר מיט עטליכע צעהנדליג יאהר צוריק געקענט בעגרייפען, אז א מענש וועט זיך בעוועגען אין דער לופט מיט א געשווינדיגקייט פון 300 מייל א שטונדע? דאן איז דאס געווען א סך א גרעסערע פאנטאזיע, ווי היינט דאס אריבערפליהען דעם אטלאנטישען אקעאן אין א האלבע שטונדע.

נאר אויב די אלע פאנטאזיעס וועגען די פערגרעסערטע בעוועגונגס-געשווינדיגקייטען אויף דער ערד זאלען פערווירקליכט ווערען, און א גרויסער טייל וועט דאך זיכער פערווירקליכט ווערען, דאן ווי נישטיג קליין וועט אונזער ערד אויסקוקען אין אונזערע אויגען! מיר וועלען פערלירען אונזער גאנצען רעספעקט צו איהר. זי וועט אונז אויסזעהן ווי א קליין וועלטעלע, וואו אלע שטעט און אלע מענשען געפינען זיך געדריקט נעבען איינאנדער. נישטא קיין ווייטקייטען. אלץ איז נאהענט מיט דער האנד צו דערגרייכען.

און וועלען די יודען אויך דאן זוכען אן אייגענע טעריטאריע? צו וואס? אלע יודען פון דער גאנצער וועלט וועלען דאך זיין אזוי נאהענט איינע צו די אנדערע, אז עס וועט זיין פונקט ווי זיי וואלטען לעבען אין איין שטאט. ווארשא, ווילנע, מינסק, רינע, קאוונא, וועלען דאך זיין פארשטעטלעך פון ניו-יארק, אפילו פאלעסטינא וועלען מיר קענען מאכען פאר א טייל פון ניו-יארק, און די אראבער וועלען זיך פרעהען ווען מיר וועלען זיי נאר נישט טשעפען.

און די יודישע שולען אין פוילען וועלען זיך דארפען ווייניג קימערען, וואס דער ווארשאווער ציוניסטישער „היינט", וויל זיי אומברענגען. זיי וועלען זיך דאך קענען פעראייניגען מיט די יודישע ארבייטער רינג שולען אין אמעריקא.

נאר איך בין דא נישט אויסען פאראויסצוזאגען ווי אלץ וועט אויסזעהן, ווען מען וועט אין עטליכע מינוטען אדער נאר אין א מינוט קענען פליהען פון אייראפא קיין אמעריקא און פון אמעריקא קיין אייראפא. איך וויל בלויז זאגען, אז עס וואלט געווען אן אינטערעסאנטער עקספערימענט, דאס מיר וואלט זיך זעהר שטארק געוואלט זעהן.

אהז אקבר / ערצעהלונג

פון **M. ברייטמאן**

יתיאלין א מצבה.

ווען שמעון בערמאנס לאנדסלייט האבען געוועהן, אז ער צאנקט אויס, האבען זיי בעשלאסען צווישען זיך איהם אפצושיקען פון אמעריקא אהיים אין שטעטעל אריין.

— דארט אויף דער היימישער לופט וועט ער קומען צו זיך.

האט צונויפגעמאכט צווישען זיך עטליכע דאלאר, געקויפט איהם א שיפס-קארטע, ארויסבעגלייט צום ברעג, איינגעזעצט אויף דער שיף, און אלע זענען געווען צופרידען, ווען זיי האבען דערהערט דעם אפשידס-פייף און די שיף האט זיך שווער און אומגעשיקט, ווי א יסיהיה אנגעהויבען אוועקריהרען פונ'ם האפען.

שמעון איז ווי א שטיין אנידערגעפאלען אויף דער שיף-קאיקע און פון דארטען זיך נישט אראפגעריהרט. די לונגען זענען ביי איהם געווען צולעכערט. די טעמפעראטור הויך און פיבערדיג. די פאסאזשירען פון זיין קאיוטע איז זיין אייפפיהרען נישט געווען אויפפאלענד: מסתמא האט איהם די ים-קרענק געפאקט, און ווי האבען שמעון'ן געלאזט זיך וואלגערען אויף זיין געלעגער.

שמעון האט געפיבערט און בילדער פון זיין ווייטען עבר און פון דער נאהענטער נעגענווארט האבען זיך געמישט אין זיין צורודערטען קאפ אין ווילדע קאשמארען. אט זעהט ער זיך אין קליינעם שטעטעל ביים ברעג פונ'ם טייך, ער ער פליסקעט זיך און שטיפט אין וואסער, ווי א פישעל, און אין מערב-הימעל לעשט זיך א פערבלוטיגטע זון. און אט לויפט ער נאך מיט א ברענענדיגען שטורקאץ אנ'ערה יורען, וואס נעהען אין קלויז אריין צו די הקפות, און די קלויז איז בעלויכטען מיט טויזענטער זונען... און אט ארבייט ער אין שמוציגען ענגען שאפ, און דער שטויב פרעסט איהם די לונגען און דעם מארך....

ער קומט צייטענווייז צו זיך, בענעהמט זיין טרויעריגען מעמד, אבער פונקען פון האפנונג טליען אין איהם: וואס ניכער זיין אין דערהיים, דארטען וועט ער זיכער געזונד ווערען.

...אויף דער דריטער נאכט האט א בלוטשטורץ איהם אויסגעלייערט די לונגען פונ'ם אויסגעמאגערטען גוף, און אנ'אייביגער שמייכעל האט זיך אויסגעשפרייט אויף זיינע בלויע פערבריענטע ליפען....

די פאסאזשירען פון דער שיף זענען ארויסגעקומען צו דער משונה'דיגער לויה. מ'האט דעם מת איינגעוויקעלט אין א ווייסען לייוענט און אוועקגעלייגט ביים בארט פון דער שיף. צווי מאטראזען האבען זיך געפארעט ארום איהם. מ'האט איהם צוגעבונדען צו א ברעט, א שווער געוויכט ביי די פיס, און אזוי האט מען איהם אויסגעריכט אין טיפען וועג אריין צום ערנגעקבר.

א ליטוויש יודעל האט צונויפגעזאמעלט א מנין יודען און אפגעזאגט א קדיש.

אין געווונטע מאטראזען-הענד האבען אראפגעשטופט דאס ברעט מיט דעם צוגעבונדענעם מת אין ים אריין.

דאס ברעט האט געוואקעלט זיך א רגע אויף די כוואליעס און אויסגעזעהען, ווי אנ'אויס-טערלישער ווייסער פיש, וועלכער איז ארויס אויף דער אויבערפלאך זיך ווארעמען אויף דער זון, און באלד האט ער אנגעהויבען צו זינקען, ווי א זייל אין פערשוואונדען אין טיפען תהום.

בעטרעהרטע אויגען זענען געווען געווענדעט צום ארט, ווי דער אריינגעווארפענער קערפער איז פערשוואונדען, און עפעס א פ-עמדע יודענע האט זיך צעוויינט הויך אויפ'ן קול און בעקלאגט דעם טויטען, ווי א קרובה פונ'ם היימישען שטעטעל.

— „וועה דער מאמען... אפילו נישט נעקומען צו קבר ישראל... קיינער וועט נישט וויסען וואוהין זיין געביין איז אהינגעקומען..."

א שטאק פינסטערע נאכט. א ווינט מיט א וואויערוכע יאגט זיך איבער די אויסגעשטארבענע געסלעך, קלאפען מיט די שילדען, רייסען די לאדענס און ווארפען אן אנ'אומעט און א שרעק.

אברהם דער קאסיר, וועלכער איז נישט לאנג געווארען אנ'אלמן, שלאפט שוין נישט. ער טראגט אריין פונ'ם קעמערעל א בינטעל האלץ, פארעט זיך ביים אויסגעקילטען הריבקעלע און קרעכצענדיג, הייצט ער אונטער. דערנאך דרעהט ער זיך איבערן שטיבעל און זיין וואטאווע לייבעל, נעהמט צונויף זיין ארעם קוויטיק נעלעגער קוקט זיך ארום אין אלע ווינקעלעך, וואו אלץ איז אזוי אפגעלאזען און אונהיימליך, בעטראכט מיט טרויעריגע קמצנישע בליקען זיין ביסעל באלעבאטישקייט, וואס נעהט לאיבוד און, ווי ס'ווייזט זיך איהם אויס, יוערט עס פאמעליך ארויסגעטראגען פון דער אריינגעהעריג, וואס רוימט איהם צו דאס שטיבעל און קאכט איהם אפ א לעפעל געקעכץ.

ער טראכט וועגען זיין עלענד און פערייתומ'טקייט, וועגען דער פרוי, וועלכע איז איהם אפגעשטארבען אזוי אומגערעכט, וועגען די קינדער טראכט ער, וועלכע זענען צושפרייט אויף אלע שבעה ימים, און קיין איינער איז מיט איהם אויף דער עלטער נישט געבליבען. פון שמעון'ען טראכט זיך... ער האט די לעצטע צייט נישט קיין פ'עהליכע בריף געשריבען... ער קרענקט. די לופט אין אמעריקא פערשארט איהם, און ער פאהרט צוריק אהיים... דעם ראטום אפילו געשריבען, ווען ער זעצט זיך אויף אויף דער שיף. ונאך זיין, אברהמ'ס חשבון האט שוין שמעון בעדארפט זיין אין דערהיים, און ער קען בשום אופן נישט פערשטעהן די סיבה פון זיין פערהאלטען זיך אזוי לאנג אויפ'ן וועג.

אומרוהיג ווערט דעם אלטען אויפ'ן הארץ, ער זעצט זיך אוועק צום טיש און נעהמט זיך זאגען חצות, — און באלד קלינגט אפ אין חדר דער טרויעריגער ניגון, אומעטיג און אונבעהאלפען, ווי די אויפפלאמען פון א יאהרצייט-ליכטעל.

טרעהרען טרעטען איהם צו צום האלז. זיי רינען דורך אלע רונצלען און קנייטשען אויף זיין פנים, אהן אויפהער, ווי קוואלענדיגע ריטשקעלעך אין זיין גרויער בארד אריין....

ער וויינט לאנג אויפ'ן חורבן בית-המקדש און אויף זיין איינגענער חרוב'ער עלטער. און אזוי דויערט עס לאנג, לאנג און דער בלויער מארגען רייסט שטיקער נאכט און ער בעמערקט עס נישט און זיין צער'פולער השתפכות-הנפש.

און די זאווערוכע וואיעט און קלאפט אין פענסטער, ווי דארע פערקריפעלטע פינגער און ס'האכט זיך איהם, אז א מענשליכע האנד קלאפט עקשנות'דיג און ס'רופט איהם עמיצער ביים נאמען:

— „ראב אברהמקע, ראב אברהמקע!!!

— „ווער איז? כאפט ער זיך אויף דערשראקען.

— „דאס בין איך, וואכיל, פונ'ם וואקזאל!... דאס קעסטעל דיין זוהנ'ס איז אנגעקומען פון אמעריקא.... געהייסען אייך אריבערטראגען."

— „וואסער קעסטעל?! ווערט אברהם דערציטערט, ער לויפט ווי א משוגע'נער צו דער טיר און א בליץ צינדט זיך אן אין זיין מוח: א וויסטע בשורה זאגט מען איהם אן דורכ'ן ערל...

ער דערזעהט דאס קעסטעל און פאלט צו איהם צו, ווי צום לעבעדיגען זוהן.... — שמעון מיינער,... שמעון מיינער..."

שכנים לויפען אריין, רייסען איהם אפ פונ'ם קעסטעל און נעהמען זיך מתעסק זיין מיט'ן פערייאש'טען זקן: מ'שניידט איהם קריעה, מ'בעזעצט איהם אויף דער ערד, מ'צינדט אן א פאר ליכט און מ'שיקט צונויפברענגען א מנין...

דאס טאג-ליכט האט געטראפען אויף דער ערד א נאך מעהר פערעלטערטען צובראכענעם זקן.

בר-משען, בעסאראביען.

דאס איז דאך דער איינענער

פון אומאויסשעפליכען קוואל

פון ישראל אסמאן

אנגעהויבען האט זיך די מעשה גאנץ פריה. א צייט איידער „דער זעהער" איז געווארען רבי, ביי א פוהר, ערגעץ אין מיטען וועג, אן זיך געגענריגט ערשט מיט צוואנציג יאהר שפעטער, ווען א וועלט איז שוין געפאהרען קיין לובלין.

אייגענטליך וועגען נאר פערהאן צוויי מעשיות דא צו דערצעהלען, נאר עס ווערט זיך איינס און אנדערען, ומאהבת הקיצור וועלען מיר זיי דערצעהלען אינאיינעם, מאכען דערפון איינס.

ער איז נאך גאנץ יונג געווען און מ׳האט געזעהן, אז ער וואקסט א כלי, דער פאטער — אן ארימער למדן אין לאנצוט, א ייד מיט אן׳אפען אויג — האט זיך געקענט אויף זיין זוהן, געווען א מבין אויף איהם. די וועלט האט געמיינט, אן עילוי וואקסט, עס איז אבער מעהר געווען ווי דאס. ער אליין האט זיך געהאט זיינע גרויסע חלומות, ער פלעגט זיי אמאל אנטפלעקען פאר זיין פאטער, און דער פאטער, ווי יעקב אבינו „ואביו שמר את הדבר", ער האט געווארט און געוואוסט, אז דערפון וועט עפעס ארויסקומען.

און אז דער בחור יעקב יצחק בן מאטיל האט געש״ס׳ט און דער גאנצער סביבה פאר אן׳עילוי, האט מען דעם פאטערס טירען גענומען אפקלאפען. ווען דער זוהן איז נאך גאנץ יונג געווען, האט אבער דער פאטער געפרעגט ביים זוהן און ווען ער האט איהם געענטפערט: „נפשי חשקה בתורה", האט ער אפגעהערט אריבערצולאזען שדכנים איבער זיין שוועל. ווען דער בחור איז שוין, אבער געווארען א בן שמונה עשרה, איז שוין, דער פאטער אפילו צוגעשטאנען צו איהם. און עס האט זיך גראד דערמאלט געמאכט א גליק־שידוך, א גרויסער גביר פון א שטעטעל נעבען לאנצוט; יענער האט געהאט א בת־יחידה און האט געגעבען דעם גרויסען נדן און אייביגע קעסט, און זיך ממש גרייט געווען מוסר־נפש צו זיין, ביז צום לעצטען, כדי צו קריגען דעם לאנצוטער עילוי פאר אן׳איידעם. ער האט איהם בעקליידט און בעשוכט. בעהאנגען און בעצירט, געגעבען אלץ מיט דער ברייטער האנד, הן חתן־מתנות, הן כלה־מתנות, און א חתונה פאר ארים און רייך, פון דער גאנצער סביבה און פון ווייטע מקומות, אלץ כיד הגביר.

חופה טאג, ווען דער חתן און די מחותנים זענען אנגעקומען מיט גרויס כבוד און מ׳האט זיי אריינגעפיהרט אין דער גרויסארטיגער אכסניא, זיך אפצורוהען דארט פון וועג, האט דער חתן געזאגט צום פאטער, אויפ׳ן אויער:

— אונזערע הייליגע חכמים זאגען, אז מ׳טאר נישט מקדש זיין קיין אשה ביז מ׳זעהט זי, און איך האב דאך נישט געזעהן די כלה.

האט דער פאטער געענטפערט:

— גערעכט מיין קינד! איך וועל געהן זאגען דעם מחותן.

און עס האט נישט לאנג גענומען און מ׳האט צוזאמענגעבראכט החתן־כלה, די כלה איז געקומען אנ׳אויסגעפוצטע, אנ׳אויסגעצירטע, צום חתן, צוזאמען מיט איהרע חבר׳טעס, דער חתן האט א קוק געטון און פערמאכט די אויגען.

שפעטער, ווען די נאכט האט צוגעשלאגען און מ׳האט גענומען אונטעראיילען, מ׳זאל געהן צום בעדעקענס, ווייל החתן־כלה האבען שוין געגוג געפאסט. האט ער אוועקגערופען דעם פאטער און איהם איינגערוימט אין אויער, אז ער וויל נישט געהן צום בעדעקענס. דער פאטער האט איהם אנגעקוקט א דערשראקענער און געפרעגט:

— סטייטש!

האט ער געענטפערט:

— וואס זאל איך טון, טאטע, אז איך האב געזעהן א צלם אויף איהר פנים!

דער פאטער האט בעהאלטען, זיין שרעק און געזאגט:

— מיין קינד, אונזערע הייליגע חכמים האבען אונז געלערענט, אז א מענש זאל זיך בעסער לאזען אריינווארפען אין קאלכאויוען, איידער ער זאל מבייש זיין ברבים. בערעכען זיך, וואס פאר א בזיון דאס וועט זיין)!

האט ער געזאגט:

— וואס זאל איך אבער טון, טאטע, אז דער צלם שטעהט מיר פאר די אויגען: ממש א שתי־וערב, רחמנא־לצלן!

האט דער פאטער געענטפערט:

— מיין קינד, די וועלט זאגט: „בעסער צו שרייבען, איידער צו רייסען".

און עס איז געבליבען, אז ער זאל זיך דערווייל גארנישט וויסענדיג מאכען, חתונה זאל זיין חתונה, און גט׳ן זיך איז גלייכער איידער אזא בזיון.

און אזוי איז עס געווען: עס זענען דורכגעגאנגען עטליכע וואכען און דער יונגערמאן איז ארומגעגאנגען א צעטראגענער און אויף זיין ווייבעל האט ער זיך ממש נישט אומגעקוקט. עס האבען אלע איהרע תחבולות נישט געהאלפען. שווער און שוויגער האבען אונטערגעמורמעלט, ביז דער שווער האט איהם פשוט געזאגט:

— וואס ביסטו מבייש מיין טאכטער? דיר שטעהט נישט אן, נעהם דיר דיין פעקעל צוריסענע מלבושים און גיב איהר א גט!

מעהר האט דער יונגערמאן נישט געדארפט.

ווען ער איז ארויס פון דארט האט ער זיך מיישב געווען:

— נאך וואס זאל איך אנטון דעם טאטען אזא מין נחת און קומען צוריק צו איהם. איך וועל בעסער אוועק קיין מעזריטש, צום הייליגען מגיד!

און ער איז אוועק צום רבי ר׳ בער און אפגעזעסען ביי איהם זיבען יאהר און צוגעקומען צו זיינע אלע מדרגות.

נאך די זיבען יאהר האט ער זיך בעטראכט, אז עס איז צייט צו פאהרען מקיים זיין מצוות כבוד. און ער האט זיך געלאזט אין וועג אריין.

חנוכה־צייט איז עס געווען, א פראסט האט זיך געמאכט אין וועג, צו וואריים אנגעטאן איז ער נישט געגאנגען, און זעקעל איז זיך אויך נישט געווען מיט וואס צו דערווארעמען. ער איז געגאנגען און האט געציטערט. דער פראסט האט זיך מיט יעדער מינוט מעהר געשטארקט, און ער האט געזעהן, אז ער וועט עס נישט אריבערטראגען.

פון דער ווייטענס האט זיך געוויזען א ליכט און ער געלאפען נאך דעם ליכט ביז ער איז צוגעקומען צו א קרעטשמע: א יודיש הויז, גוט. איז אבער די קרעטשמערקע איינע אליין דארט, א יונגווייבעל, איינקוקען אין פנים וועט ער זיך נישט, אנ׳אשה. דער מאן וועט ערשט קומען שפעט אין דער נאכט. נעכטיגען קען ער דארט. אנ׳אוועקגעהן פערהאן א ווארימער, אבער, וואס טוט מען? יחוד! אבער איינשטעלען דאס לעבען צוליב יחוד טאר מען נישט. איי, ער איז געבליבען דארט. א שומר איז פערהאן א גוטער — די תורה. און ער האט זיך אוועקגעזעצט לערנען.

דאס יונגע ווייבעל האט אבער פון איהם קיין אויג נישט אראפגעלאזט. און אנהויב האט זיך איהר עפעס אנגערעכט, דערנאך איז עס געווארען ביי איהר זיכערער, ווען זי האט דערהערט דעם שטילען ניגון און ביי איהר שוין מעהר קיין ספק נישט געווען, אז דאס איז ער. עס האט זיך צופאקערט אין איהר די תאוות, רחמנא לצלן, און זי האט איהם געוואלט שטרויכלען מיט א שווערער זינד. ער האט עס דערזעהן און האט איבערגעלאזט דאס פעקעל און איז ארויסגעלאפען, בעסער פערפרוירען צו ווערען צום טויט!

ער איז געלאפען מיט די לעצטע כוחות ביז ער איז געפאלען אין שניי.

דער קרעטשמער איז דערווייל אנגעקומען און דאס דערזעהן דאס פרעמדע פעקעל. דאס ווייבעל האט געטון ווי פוטיפר׳ס ווייב. איבערגעדרעהט אלץ, דערצעהלט פונקט קאפויר.

עס איז גראד אנגעקומען א בעל־עגלה פון א שטעטעל און האט אויך געהערט די מעשה. געשמאקעט מיט די ליפען און פערביסען מיט א טרונק־בראנפען און געלאזט זיך אין וועג אריין.

אין מיטען וואלד האבען זיך די פערד אפגעשטעלט — א מענשען האבען זיי דערשמעקט. דער בעל־עגלה איז אראפגעגאנגען און געפונען א יונגען ליגען אין שניי, א האלב־פערפרוירענעם. פערשטאנען האט ער, אז דאס איז דערעולבער, און דאך האט ער רחמנות געקריגען אויף איהם, ארויפגענומען אויף דער פוהר, איינגעריבען מיט בראנפען, ביז ער האט איהם דערווארעמט און איינגעדעקט מיט וואס ער האט נאר געהאט.

ווען דער יונגערמאן איז געקומען צו זיך האט ער זיך איצט פונאנדערגעווייגט, תשובה געטון, געבעטען ביים רבונו של עולם, ער זאל איהם מוחל זיין דערויף, וואס ער האט גרינג־געשעצט דעם איסור יחוד.

דאס געוויין האט געמאכט א געוואלדיגען רושם אויף דעם בעל־עגלה, און ער האט גענומען מאכען א חשבון־הנפש מיט זיך און ער האט אויך גענומען תשובה טון. ער האט גענומען אויסרעכענען מיט געוויין אלע עבירות, וואס ער האט אפגעטון. גענומען אויף זיך מעהר אזעלכעס נישט צו טון.

ווען דער יונגערמאן האט זיך איינגעשטילט האט זיך דער בעל־עגלה אויך בערוהיגט. ער האט אבער זיך שטארק פערוואונדערט אויף זיך זעלבסט. נישט געקאנט פערשטעהן, וואס עס האט איהם געבראכט, ער זאל זיינע זינד אנטפלעקען פאר א ווילד־פרעמדען און עס איז איהם קלאר געווארען, אז דאס איז נישט קיין פראסטער ייד, און די מעשה, איז געווען פערקעהרט, די מרשעת, די קרעטשמערקע, האט אויסגעטראכט א בלבול אויף איהם.

ווען זיי זענען צוגעקומען צו א שירות, האט דער בעל־עגלה געזאגט צו איהם:

— ביוהער, ר׳ יוד, האב איך אייך געקענט מיטנעהמען, דא צושיידען זיך אבער אונזערע וועגע.

און האט איהם מיטגעגעבען א צוריסענעם פעלץ, און איהם אראפגעלאזט.

האט ער געזאגט צום בעל־עגלה:

— ר׳ יוד, איהר האט דאך מיך מציל געווען פון טויט, און פשוט מהיה געווען, זאגט, מיט וואס זאל איך אייך בענשען דערפאר.

האט דער בעל־עגלה געענטפערט:

— וואס פעהלט מיר. איך האב גאט־צו־דאנקען א ווייב מיט קינדער און א וואגען מיט פערד! וואס דארף איך פון גאט און וואס דארף ער פון מיר.

און דער יונגערמאן האט ווייטער געזאגט:

— איהר האט דאך נאר טעכטער, פאהרט א היים און גאט וועט אייך געבען א בן זכר! אם ירצה השם צו דער חופה וועל איך איהם בענשען.

דער בעל־עגלה איז נשתומם געווארען. דער יונגערמאן איז אוועק.

און כך הוה, צום יאהר איז ביים בעל־עגלה געבוירען געווארען א יונגעל.

צוואנציג יאהר זענען אריבער און דער בעל־עגלה, ווען עס האט גענומען געהן זעהר גוט, האט א שידוך געטון מיט זיין זוהן פון לובלין. פאר דער חופה האט דער לובלינער מחותן געזאגט צו איהם:

— מחותן, עס וואלט כדאי געווען אריינצוגעהן צום צדיק, ער זאל בענשען די קינדער קודם החופה.

דער בעל־עגלה איז בעשטאנען אדרבא, ער וועט אפילו געבען א שעהנעם פדיון, אז גאט האט איהם יא געהאלפען.

און ווי ער איז אריינגעקומען און האט דערזעהן דעם רבי׳ן האט ער איהם דערקאנט און האט אויסגעשריגען:

— אט דאס איז דאך דער איינענער!

ער האט זיך גארנישט געקאנט איינשטילען און עס געזאגט איינמאל און נאכאמאל.

און דער זעהער האט געענטפערט:

— יא, יא, דער איינענער. א צוואג איז א צוואג!

און ער האט געבענשט החתן־כלה און אלץ מסדר־קידושין געווען.

—=:8:=—

דער ענין זעלבסטמערדעריי

אין דער בעלייכטונג פון פילאזאפיע און פאעזיע

דאס גלויבען אין לעבען אויף יענער וועלט, ד. ה., אז דאס גליק און אומגליק אין לעבען זענען אונז פארויסבעשטימט — קענען נישט אפשטעלען די האנד פונ׳ם זעלבסטמערדער. אנ׳אטעאיסט קען גלענצענד בעווייזען, אז דאס לעבען הערט אויף מיט׳ן טויט, נאר ער איז בשום אופן נישט בכוח צו בעווייזען, אז עס איז „ווערט" צו לעבען, אז די אויסערליכע בעדינגונגען דיקטירען, אז עס איז „נישט ווערט".

אלס ביישפיל קען דינען די גרויסע פילאזאפישע לאטיינישע פאעמע פון לוקרעציוס, וועגען דער נאטור פון זאכען", אין וועלכער ס׳ווערט געזאגט: — „דאס לעבען גיט אונז נוטס, וואס מיר קענען נישט אויסנוצען, פארוואס? ווייל מיר האבען זיך נישט אויסגעלערענט צו זעהען דאס גוטע. מיר לעבען ווי אין דער פינסטער און קענען נישט די נאטור פון דער נשמה. מיר שאפען זיך טויזענדער פאנטאזיעס און ווילען לעזען די פראגע, וואס עס וועט זיין מיט אונז נאכ׳ן טויט. ווען מיר זאלען זיין פעסט איבערצייגט, אז די נשמה שטארבט צוזאמען מיט׳ן קערפער, וואלטען מיר נישט מורא געהאט פאר׳ן טויט און רוהיג געגאסען פון לעבענס־פערגעניגענס. די מורא פאר׳ן טויט פערסמ׳ט אונז דעם תענוג פון לעבען.

אין דריטען בוך פון זיין פאעמע זאגט לוקרעציוס:

— „אפטמאל רופט די מורא פון טויט ארויס אזא אפשוי צום לעבען און צום טאג־ליכט, אז אין אנפאל פון פערצווייפלונג ענדיגט מען מיט׳ן לעבען און מען פערגעסט, אז דער גרונד פון די אלע יסורים איז נאר די מורא... א קינד, וואס געפינט זיך אין דער פינסטער, שרעקט זיך, און שטעלט זיך פאר פערשיעדענע געשפענסטער, מענשען ציטערן אין העלען טאג פאר אויסגעטראכטע פאנטאזיעס. דער שוידער, וועלכער כאפט ארום אונזער מוח, די פינסטערקייט, וואס שרעקט אזוי, קען צושפליטערט ווערען נישט דורך דעם העלען ליכט פון טאג, נאר דורכ׳ן בעקענען זיך מיט דער נאטור.

אין דעם בעוואוסטען ווערק „רובאיאט" פון דעם גענ׳אלען פערסישען דיכטער אמאר כאיאם וועלכער האט געלעבט און געשאפען מיט הונדערטער יאהרען צוריק — ווערט געזאגט:

„איך קום אין דער וועלט, ווי וואסער און פליה אוועק ווי דער ווינט, איך ווייס נישט, צו וואס און פון וואנען איך קום, און ווי א ווינט איבער דער מדבר פליה איך אוועק — איך ווייס נישט וואוהין".

דער אויספיהר, צו וועלכען עס קומט דער פערסישער דיכטער איז פאלגענדער:

„נעהם פונ׳ם לעבען, וואס דו קענסט, ווייל דו לעבסט. האב פערגעניגען פון שעהנקייט, פאעזיע, ליבע, וויין, כל זמן עס איז נישט געווארען פון דיר שטויב"...

אלזא, דער פילאזאפישער „ניהיליזם" ברענגט צו א פרעהליכען בעציהונג צום לעבען.

„מארגען, קען זיין, וועט פון מיר ווערען שטויב, אבער, וואס איז דאס אומגליק? היינט דארפסטו זיך פרעהען מיט׳ן לעבען" — דאס איז דער זין פון העדאניסטישער פילאזאפישער שיטה.

אין דעם שרעקליכען בוך פון טאמסאן: „די שטאט פון דער שרעקליכער נאכט" — א פאעמע פון 10 טויזענד פערזען — זעהען מיר אין א געדיכטען נעפעל די שלאפענדע שטאט, טרויעריגע שאטענס פון היימלאזע בעטלערס, וואס וואלגערען זיך אין די גאסען. פאר טאמסאנען זענען די היימלאזע א סימבאל פון דער גאנצער וועלט.

די מענשהייט נארט זיך אפ און שפילט זיך מיט אילוזיעס, ווי מאכט, גלויבען, ליבע־פערגעניגענס, געזעלשאפטליכע ארבייט. דאס אויפוועקען און אויסניכטערען זיך בעווייזט דעם מענשען, אז ער געפינט זיך אין „דער שטאט פון דער שרעקליכער נאכט"....

עס איז א רחמנות אויף די מענשען, וועלכע עס האבען נישט קיין אילוזיעס, און אט ברענגט מען דעם מענשען די פרעהליכע בשורה, אז — „ס׳איז נישטא קיין גאט, ס׳איז נישטא דער שונא אונטערן נאמען פון גאט, וועלכער זאל האבען בעשאפען דעם מענשען, כדי איהם נאכרעכען צו מאטערן.

נישטא קיין אונשטערבליכקייט און מיר דארפען צו ליידען נאר ביז׳ן קבר. די הייליגע רוהיגקייט פון קבר איז אונבעגרייפבאר, מיר שלאפען איין אויף קיינמאל מעהר נישט אויפצושטעהן. עס בלייבט פון אונז גארנישט, א חוץ דעם צופאלענדען קערפער און עלעמענטען, וועלכע פעראייניגען זיך שפעטער און בילדען ערד, וואסער, געוויקסען און — אנדערע מענשען".

טאמסאן האט אזוי ארום אליין, וועגען דעם נישט־וויסענדיג, אנגעמערקט דעם קרייז, וואס איבערחזר׳ט זיך נאכרעכם פיל מאל, און פיהרט צום פעסימיזם, צו דער פראפאגאנדע פון זעלבסטמארד.

עס בלייבט צו דערווייזען, אז זעלבסטמארד איז ווירקליך א רעזולטאט פון א פילאזאפישער לעהרע.

און כאטש זעלבסטמארד איז אזוי אלט, ווי דער מענש אויף דער וועלט, איז דאך ביז איצט גענוי נישט דערוויזען געווארען, אז דאס איז נישט קיין רעזולטאט פון געוויסע לאגישע אויספיהרען פון פילאזאפישע בעטראכטונגען. מיר ווייסען, אז מענשען געהען אוועק פונ׳ם לעבען אחוץ דער שייכות מיט רעליגיעזע אדער פילאזאפישע אנשויאונגען, מענשען געהען אוועק פון לעבען אין א מאמענט פון פערצווייפלונג, פון מורא פאר׳ן לעבען.... מיט איין ווארט, אין מאמענט פון עמאציע, ווען דער שכל האט ווייניג וואס צו זאגען.

דער איטאליענישער געלעהרטער מארסעל זאגט אין זיין מאנאגראפיע „זעלבסטמארד", אז א זעלבסטמערדער צו איבערצייגען איז אזוי שווער, ווי צו בעפעהלען א שטורם, ער זאל זיין איינגעהאלטען, מען קען נאר קאנסטאטירען אלס פאקט, — דעם ענין זעלבסטמארד, אבער די אלגעמיינע פרינציפען פון דער דאזיגער דערשיינונג איז מען נאך נישט בכוחה פעסטצושטעלען.

דיאנעא

Dr. med.
J. Sadokierski
סטאמאטאלאג
ספעציעל-ארצט פאר מויל- און קיפער-כירורגיע
צאהנפלייש - קראנקהייטען
רענטגען-דיאגנאסטיק. נעהמט אן פון 3—7.
פיעטריקאווער 164, טעל. 27-83.

Dr. med. I. WAJNBERG
Cegielniana 47, tel. 26-02
צוריקגעקעהרט
אינערליכע קראנקהייטען.
ספעציעל פאר לונגען- און הארץ-קראנקהייטען.
בעשטראהלונגען און קינסטליכע בערג-זון.
עמפ׳ אן אין דער היים פון 3—5 נאכמיטאג.

פון ציונ. פאלקס-אוניווערזיטעט

מארגען מוצאי־שבת, 6 א זייגער אווענר קומט פאר אין לא־אס פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע די 4־טע פארלעזונג פון ד״ר י. פראגקעל׳ס העבּרעאישע קלאסיק איבער יודישע געשיכטע. זונטאג דעם 15. ה. ח. וועט ה׳ רער. י. אוגער האלטען זיין 3־טען פארטראג אויף דער אקטועלער טעמא: „ענגלאנד, אראבער און ארץ־ישראל מאנדאט" (יעדע פארלעזונג איז א גאנץ טעמא און קאן בעזונדער געהערט ווערען). דערויף וועלען נאך פארקומען פארלעזונגען פון אינוש. ושעלינסקי, ד״ר פ. פרידמאן, ד״ר וו. פאללאק (פוילינו), ד״ר ע. לעווין, י. זאנגער.

6-טער יאהרצייט פון ה׳ יוסף אוריזאהן ז״ל

צוליב דעם 6־טען יאהרצייט נאכן טויט פון ה׳ יוסף אוריזאהן ז״ל, דעם נעה. פארזיצענדען פון דער היגער ציוניסטישער ארגאניזאציע, קומט פאר מארגען שבת פריה אין דער שוהל „אהל יעקב" א הזכרה.

פראפעסאר בראדעצקי
אויף דער „התאחדות"=קאנפערענץ

דער צענטראל קאמיטעט פון „התאחדות" אין פאריז האט בעקומען א בריף פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין לאנדאן, אז צו דער 4. „התאחדות" קאנפערענץ וועלכע קומט פאר דעם 31. ד. ח. וועט קומען פון לאנדאן דער עקזעקוטיוו מיטגליד פראפעסאר ז. בראדעצקי וועלכער וועט רעפרעזענטירען אויף דער קאנפערענץ די ציוניסטישע עקזעקוטיווע.

פערזאמלונג פון ביבליאטעקארן

מארגען, שבת, 7 אזג אווענד, וועט פארקומען אין לאקאל פון דער שטאטישער ביבליאטעק, אנדזשעיא 14 א פערזאמלונג פונ׳ם לאדזשער קרייז פון ביבליאטעקארען־פערבאנד אין פוילען.

ביי די שטעפער-מייסטער

די טעג איז אין לאקאל פון האנדוועקער־פעראיין, אנגראראווע 9 פארגעקומען א פערזאמלונג פון דער שטעפער־סעקציע. עס איז בעשלאסען געווארען צו גרינדען א צעך פון שטעפער־מייסטער, מיטגלידער פון האנדווערקער־פעראיין, אנגראראווע 9. די פאך־קאמיסיע איז שוין צוגעטרעטען צו דער ארבייט.

ארבד״ר ר׳ יוסף ברוך ריבאה.

וועלכער וואוינט אויף פאמארסקא 33, איניקעל פון וואלבארושער רבין זצ״ל איז געפאהרען קיין וואלבארוש אויף דער יאהרצייט, וואס קומט פאר מאנטאג י״ד כסלו.

דער׳הרגעט געווארען א גלח

(ד) אויף דער ליניע וואַרקאוו—לענטשיץ האט געטראפען פאסירט אן אומגליק, וואס האט געקאסט א לעבען פון א מענש.

צום גלח יארושאק איז געקומען א פויער, אז ער זאל פאהרען צו א גוסס. בעת די פוהר איז אריבערגעפאהרען דעם פלאנט און פון דער זייט אנגעפאהרען א מאנעווריערענדער לאקאמאטיו, די פוהר איז צושמעטערט געווארען דאס פערד דערהרגעט און דער גלח איז ארויסגעווארפען געווארען פון דער פוהר ביז אזא קראפט, אז ער איז אפגעפלויגען געווארען אויף עטליכע מעטער און איז געבליבען ליגען טויט אויפן ארט.

פאליציי פיהרט אן אויספארשונג.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(ב) היינט דיזשורירען פאלגענדע אפטייקען: וואיטשיצקי (נאפיורקאווסקי 27) וו. דאניעלעצקי (פיעטרקאווער 127) אילניצקי און צימער (וואלטשאנסקי 37) י. הארטמאן (מליגארסקא 1) י. קאהאנע (אלעקסאנדראווסקא 81.

טעאטער-פארשטעלונג
לטובת „תומכי אורחים"

צו פערשטארקען די פינאנץ־מיטלען פון פעראיין, ארדענט „תומכי אורחים" איין־דעם זונטאג א טעאטער פארשטעלונג, מיט דער בעטייליגונג פון די ארטיסטען: פרוי זאבלאצקא, נעטליכערמאן הערשקאוויץ, געשפילט וועט ווערען „היים ויסע היים", צום סוף וועט געגעבען ווערען א אמוזירענדער דיווערטיסמענט, ס׳איז צו האפען אז די בעפעלקערונג וועט אונטערשטיצען די וואוילטעטיגע אינסטיטוציע און בעזוכען די טעאטער־פארשטעלונג.

ביי קאפשמערצען

שווינדלען, אוירען־שמערצען, געשטערטען שלאף, שלעכטע שטימונג, נעמט באלד זיך צום גלגבעקאנטען ביטער וואסער Franciszka Józefa בעריכטען פון אבער־דאקטוירים און הייל־אנשטאלטען פאר מאגן און דארם קראנקהייטען בעטאנען, אז דאס ביטער וואסער **Franciszka Józefa** איז א גאנץ פארציגליך און נאטירליך אבפיה־רונגס־מיטעל.

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד־אפטעטשנעס.

פון יודישען טעאטער

דער ערפאלג פון די גאסטשפילען פון בערטא זשעלאווסקא, לעאן געטלעכערמאן און שלמה הערשקאוויטש, האלט נאך ווייטער אן.

היינט פרייטאג ווערט ווידער געגעבען א פרעמיערע דער אמעריקאנער שלאגער „ווי אזוי מיידלעך ווערען פערפיהרט".

שבת אין אווענד ווערט ווידערהאָלט די פרעמיערע פון דעם שלאגער „ווי אזוי מיידלעך ווערען פערפיהרט".

שבת בייטאג ווערט געשפילט די ערפאלגרייכע פיעסע „היים זיסע היים."

עס נעמט אנטייל דער גאנצער אנסאמבל. מיט׳ן ארקעסטער פיהרט אן דער דיריגענט ל. עלמאן.

„שמייכעל פון גורל" אין קינא „בייקא"

אין קינא־טעאטער „בייקא" ווערט איצט רעקאמאנדירט ביים גרויס ערפאלג דער העכסט אינטערעסאנטער און פרעכטיגסטער פוילישער פילם א. נ. „דער שמייכעל פון גורל"

אין דאזיגען פילם שפילט די קעניגין פון די פוילישע עקראנען יאדוויגא סמאסארסקא, און איהרע פארטנערין יונאשא סטעמפאווסקי און יוזעף וועגנושין. סיי די שעהנע אויסשטאטונג און סיי דאס שפילען פון די שוישפילער און די הערליכע מוזיק לאזען איבער אויף די צושויער א שטארקען איינדרוק

מעלדונג

די פראפעסיאנעלע ווארשטעטען פון „אָ־ט" זענען ווייטער טעטיג.

מי מעלדען, אז אלע „אָרט"־ווארשטאטען זענען ווייטער טעטיג און אלע שילער ווערען אויפגעפאדערט צו קומען צו די למודים. די שילער פון דער וועבעריי, קאַמאַן־אפטיילונג און פון רונדן זאקען, וועלען בעקומען ספעציעלע איינלאדונגען די פערוואלטונג.

13117

פון דער יודישער פאלקס־אוניווערזיטעט די נאציאנאלע בעוועגונג צווישען די אראבער, א רעפעראט פון ד״ר ז. עלענבערג.

די יודישע פאלקס־אוניווערזיטעט ארדענט איין פאלגענדע 2 רעפעראטען: מארגען שבת ד. 14. ד. ח. 8,30 אווענד א. ד. ט. די נאציאנאלע בעוועגונג צווישען די אראבער רעפערענט, ד״ר ז. עלענבערג. זונטאג דעם 15. ד. ח. 8,30 אווענד א העברעאישער רעפעראט וועגען די נביאים וועט רעפערירען פראפעסאר א. לובאשיצקי. די רעפעראטען קומען פאר אין זאל פון דער ציוניסטישער ארבייטער־פארט „התאחדות" שיענקיעוויטשא 3[5.

„דער בוימוואל-קעניג"
מארגען—די פרעמיערע אין שטאטישען טעאטער

מארגען, שבת אינאווענד, קומט פאר אין שטאטישען פוילישען טעאטער די פרעמיערע פון דער פיעסע „דער בוימוואל־קעניג".

מיר האבען שוין אנגעוויזען אויף דער אייגענארטיגקייט פון דער דאזיגער פיעסע, וועלכע האט פאר די טעאטער־בעזוכער פון אונזער שטאט א נאר בעזונדערען אינטערעס. די פיעסע איז אהרך אין דורך א לאדזשער. דער מחבר איז א לאדזשער זשורנאליסט, די טעמע איז לאדז, די סביבה, אין וועלכער זי שפילט זיך אפ, איז א לאדזשער, די העלדען זענען גענומען פון לאדזשער פאבריק, ביורא, פאלאץ און דאך־שטוב.

לאדז איז אן אייגענארטיגע שטאט. אייגענארטיג איז דאס טעמפא פון איהר לעבען, די פסיכאלאגיע פון איהרע איינוואוינער, די מעטאדען פון זייער ארבייט, די דראמאטישע קאנפליקטען, וואס וואקסען אויס אויף דעם אריגינעלען לאדזשער באדען.

די קאלאסאלע בעריהמונג וועלכע די יודען שפילען אין לאדזשער לעבען האט געפונען איהר אפשפיגלונג אין „בוימוואל־קעניג". דער הויפט־העלד דער „קעניג", איז אן אינדוסטרי־מאגנאט, א יוד, דאסועלבע, א רייהע אנדערע כאראקטעריסטישע געשטאלטען.

דער לאדזשער טעאטער־עולם וואַרט מיט אומגעדולד צו זעהן, ווי אזוי אונזער אייגענארטיגע סביבה די מענשען, וועלכע זענען אונז אזוי גוט בעקאנט, פון פאבריק, פון גאס, פון קאפע, האבען געפונען זייער תיקון אין דער שאפונג פונ׳ם לאדזשער דראמאטורג.

„ארט"
שפילט איבערמארגען

דער גרינדליכער רעמאנט פון דעם נייעם „ארט"־לאקאל אויף אלעיע 1. מאי 2 ווערט שוין באלד פערטיג, און, לויט אלע וואהרשיינליכקייטען, וועט עס זיין דער ערשטער בינע, וואס מיט זיין א־יסערליכען אויסזעהען און טעכנישע איינריכטונגען וועט ער בעפרידיגען דעם עסטעטישען געפיהל פון דעם יודישען טעאטער־בעזוכער.

דער איבערפיהרונגס־קאמיטעט ביי דער לאדזשער יודישער טעאטער־געזעלשאפט האט נישט געשפארט קיין מיה און מיטלען, צו שאפען א מקום מקלט פאר דער יודישער טעאטער־קולטור.

דער ארטיסטען פערסאנאל איז איננאנצען רעארגאניזירט, און פערמאגט ערשט־קלאסיגע כוחות.

די נאכטשפילען אין קראקא זענען שוין פערענדיגט, און אין דער נייער וואך וועט דער „ארט" וויזען זיין ערשטע פרעמיערע אין דעם איצטיגען סעזאן.

וויכטיג נייעס!

די בעוואוסטע ארטאדאקסישע לעהר=אנשטאלט „בית תלמוד" פון ל. פאסטערנאק צעגעלניאנא 11 ווערט איבערטראגען פון 1-טען יאנואר 1930 אויף פיעטריקאווער 18 (וואָלטשאנסקא 41) אין געוועזענעם לאקאל פון ה׳ שאקינ׳ס גימנאזיום.

העמאטאגען=רעק

הייל ט: בלייכזוכט, בלוט־ארימקייט. שטארקט די נערוועז, פערגרעסערט דעם אפעטיט, געשמאק, מאכט ווייט ... די ציין. פאר דערוואקסענע ... און זקנים.

א בויד
אין דאבראָנ צקים האלע (נאָוואמיעסקא 19) איז איבערצוגעבען, ווי אויך א שטוב מיט א קיך מיט אלע בעקוועמליכקייטען קען אויך זיין עגצעל אפצוגעבען. צו ערפאהרען פאמארסקא 40 ביי מאשקאוויטש

אן אויבערלאק נייער
אויף זינגערמאשין ווערט געזוכט ביי פעבמאן קאנסטאנטינער 3 קווער אפיצינע 3 שטאק.

לעכער מאשינאוועס
ווערען אנגענומען אויסצונייהען צו ביליגע פרייזען ביי ג. גאָרדמאן צעגעלניאנא 29

צו פערמיטען א צימער
איינגעריכט אויף א ביורא אין צענטרום מיט טעלעפאן, אויך א מעבלירט צימער צו פערמיטען אפערטען אונטער A. Z. אין אדמיניסטראציע

Zaginiony został kwit inkasowy wyd. przez bank Staromiejski Ludowy w Łodzi na weksel na sumę Zł. 43.50 Kwit zostaje unieważniony. Znalazca zechce takowy zwrócić do M. Wajsfelda, Zgierska 30 A

צו פערמיטען א צימער
מיט בעלייכטונג און אלע בעקוועמליכקייטען פאר 2 יונגעלייט אדער פריילינס צו ערפארען פאלודניא־ווע 15 ביי רייכמער ס׳איז אויך אפצוגעבען א שטוב צו דער ארבייט

א גוט געלעגענהייט
א יונגעל, וועלכער וויל לערנען דאס פאטאגראפישע פאך קען זיך מעלדען פאטאגראפיע סטודיא פולנאצנא 29

צו שלאפען
עס ווערט געזוכט 2 מערזאן צו שלאפען א זעהר בעקוועם מיט מאסיגער פרייז הארענדארף גדאנסקא (דלוגא) 105 1 שטאק.

איך קויף
און צאהל גוטע פרייזען פאר מארמאר־טישען בופעטען און וואש־טישען און פערשידענע אלטע מארמאר צו ערפארען ביי יוסף כאט אלטער מארק 12, פראנט 1 שטאק

א צימער
פאר 2 אינטעליגענטע יונגעלייט אדער פריילינס איז פון דאפארט אפצוגעבען צו ערפאהרען צעגעלניאנא 52 וו. 21

סוהרים און פאבריקאנטען

פערלירט נישט אייער האפנונג, ווען איהר קריגט א פראטעסט ווערט נישט פערצווייפעלט קומט גלייך צו לויפען אין ביורא

„VERITAS"

פיעטריקאווער 31, טעל. 1,27-53

דארטען ווערט גלייך פערטיידיגט אייערע אינטערעסען ווי אויך אלע ארט סאנדאוואַ אפאד=לאשצאוואַ. ס׳ווערט געשריבען ביטעס ציווילנא, האנדלאווא, אדוואלאניעס קארנא, קלאוזולעס, זאבעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען, אינטערציזיעס, היפאטעקעס, שותפות=אקטען. מיר נעמען אן אדמיניסטראציע פון הייזער. אין מיין ביורא איז יעצט אנגאזשירט געווארען דער געוו. סעקרעטאר פון פרידענס־געריכט, געוו. סעקרעטאר פון קאמארניק טאמאשעווסקי ה׳ אנטאני מאטושקעוויטש.

די ביורא איז טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אוו.

מיט אכטונג רעכטס=קאנסולענטעז

ביורא „VERITAS" Piotrkowska 31, tel. 1,27-53

11678

Dr. med. B. FROM

ספעציאל־ארצט פאר אקושער־פרויען־קראנקהייטען

Zawadzka 46 (Żeromskiego 12)

telefon 142-61

צוריקגעקעהרט.

נעהמט אן פון 3—5 נאכמיטאג.

WSZĘDZIE DO NABYCIA:
Tow. Akc. wyrobów wełnianych i gumowych
F. W. SCHWEIKERT, Piotrkowska 147
HURTOWNICY:
M. FANTULIS, Łódź, Ogrodowa 2
B. BOY i S-ka, Łódź, Piotrkowska 154
„GUMA", Łódź, Piotrkowska 149
J. ROSENBLUM, Łódź, Piotrkowska 19
CH. MĘDROWSKI, Łódź, Nowomiejska 32 i Zgierska 34

די 1-טע קוועלע פון ניימאשינען
טיילען אויך באדלעז

קניהייבער 15-31, דאמסקע קניהייבער 13-44, נעוס־קע 33 16. דאמסקע (גאמילינע) 30 15, דאמסקע גאבינעטאווע 30 15, לי כער־מאשינען מענסקע 19 23, לינקס־מאשינען (פאר שטעפער) 2 18, אויבערלאק 4 81, צווי־נאדעל מאשינען (צו גערטעס) 2 37, זיג זאג (אקרענטקאווע) 1 32, קירזשנער „סוקצעס" א. ג. וו.

SINGER i LACHMAN, 2 ul. ALEKSANDRYJSKA 2
(מרדכי גבאי׳ס גאס)

רעפעראצי׳עס ווערען ערלעדיגט שנעל און גוט.

LUNA

אנהויב 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12 בייטאָג
לעצטער סעאַנס 10 אוו. אויפ'ן ערשטען סעאַנס
פון 1 זל. אָן. שבת און זונטאָג פון 12—3
נאָכמיטאָג זענען אַלע פלעצער 50 גר. און 1 זל.

היינט און פאָלגענדע טעג! די פערל פון דער קינעמאטאגראַפישער קונסט! היינט און פאָלגענדע טעג!

אין די סיבירער זומפּען

ריזהרענדע דראַמע פון אַ טאָכטער פון אַ פערזיקטען און אַ זוהן פון גיבערנאַטאָר. אין די הויפּטראָלען:

F. KORTNER i RENE HERIBEL

פרעכטיגע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אויסגעפיהרט פון סימפ. אָרקעסטער אונט. לייטונג פון ה' א. טשורנאָווסקי. הנהה־בילעטען זענען זונטאָג אונגילטיג.

Grand-Kino

אָרקעסטער אונטער לייטונג פון ה' ר. קאַנטאָר.
אנהויב פון די סעאַנסען: 4, 7 און 10 אָוועגד.
שבת און זונטאָג — אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען אַלע פלעצער 1 זל.

היינט און פאָלג. טעג! 2 סעריעס מיטאָמאָל (ס'נאַנצע) 3־שעה'דיגער פראָגראַם אהן פערקירצונגען
אויפ'ן אַלגעמ. פערלאַנג פון פובל. און כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטסטע מאַסען צו זעהען דאָס גענילע ווערק פון אַלעקסאַנדער דיומאַ האָבען מיר בעשלאָסען, נישט קוקענדיג אויף די אונגעהייערע קאָסטען צו דעמאָנסטרירען דאָס בילד ביידע סעריעס מיטאַמאָל, נישט צוהעכערן די פרייזען
אין די הויפט־ראָלען:

Lil Dagover, Bernard Götzke
Gaston Modot, Jean Angelo

גראַף מאָנטע קריסטאָ

APOLLO

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסע פּרעמיערע! דער העלד פון אַלע

Harry Peel

נשמה=העגדלער

אין גרויסען עמאָציאָנירענדען פילם א. נ.:
מעכטיגע סענסאַציאָנעלע סאַלאָן־דראַמע אויפ'ן גרונד פון דעם קאַמף מיט העגדלער פון לעבעדיגער חורה.
אָנהויב טעגליך 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג. אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען די פרייזען פון 50 גר. אָן

גלובנאַ 1 | WODEWIL | פילם פון אַ ריהרענדען אינהאַלט אונטער'ן נאָמען:

לעצטער ראָמאַנס

אין די הויפּט־ראָלען: Iwan Petrowicz, Hrabina Esterhazy Mary Kid א. אַנד. אויסער'ן פּראָגראַם: א פאַרס.

פּוֹשׂנישׂ 2 | ODEON | די נייעסטע פּראָדוקציע

Ramon Novarro

אין גרויסען ערָאָטישען פילם, וואָס אילוסטרירט די געשיכטען פון דער ליבע פון א מאַנספערשוין, וואָס האָט פערפיהרט יעדע פרוי אונטער'ן נאָמען:

א געוויסער יונגערמאַן

אין די איבריגע ראָלן: Reneé Andree, Marcel. Day
נעכסטער פּראָגראַם: „מענער אויף א הולייקע"

צום ערשטען מאָל אין לאָדז! וואונדערשעהנער פילם, דורכגעדרונגען מיט טרעהרען און סענטימענטען, פול מיט סובטעלקייט און פּאָעזיע
דראַמע פון 2 יונגע הערצער. מייסטער רעזשי: James Cruze די הויפּטראָלען קרעאירען:

היינט און פאָלגענדע טעג! צום ערשטען מאָל אין לאָדז!

ווערסט מיך פערגעסען...

Józefina DUNN, Ricardo CORTEZ i William Haines

ספּעציעלע מוזיקאַלישע אילוסטראַציע אונטער דער לייטונג פון ה' ש. בייגעלמאַן. — אין מוזיקאַלישען פּראָגראַם די נייעסטע שלאַגערן!

קינא-טעאַטער
פּרַאַ
פראַנציסקאַנסקאַ 31

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויס מייסטערווערק פון דער פּוילישער קינא־קונסט!

דעם גורל'ס שמייכעל

לויט דער בעוואוסטער ערצעהלונג פון L. Perzyński אין די הויפּטראָלען: די קעניגין פון פּוילישע עקראַן
Jadwiga Smosarska, Kazimierz Junosza-Stępowski i Józef Węgrzyn
אָנהויב 4.30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 1 אַ זייגער בייטאָג. פערגרעסערטער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' א. ריכטער.

קינאַ־טעאַטער
„UCIECHA"
לימאַנאָווסקיעגאָ (פּרעקסאַנ־דראָווסקאָ) 36
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג 12 א זייגער בייטאָג.
פערשט. סימפּאָנישער אָרקעסטער.

היינט און פאָלגענדע טעג! מעכטיגער פילם פון שאַטענס און גלאַנץ פון רוהם, קושען, גליק און ליבע א. נ.

„פּרעזידענט"

פרעכטיגע סענסאַציאָנעל־עראָטישע דראַמע אין די הויפטראָלען דער אפּגאָט פון עקראַן
IWAN MOZŻUCHIN אין דער ראָלע פון דער גראַפין די וואונדערשעהנע SUZY VERNON
נעכסטער פּראָגראַם „דזשעק קאָגאַן ביי די מענשען־פרעסער". נעכסטער פּראָגראַם

קינאַ־טעאַטער
RAJ
5 באַלוטער מאַרק 5

גרויסע וואָך פון געלעכטער!

„כאַהן און קעלי אין האַרעם"

הוראַגאַנען פון געלעכטער.! — טרעהרען פון פרייד. — דאָס איז אַפּלכעס, וואָס איז נאָך נישט געווען.
הומאָר! סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' ע. זילבערשאַץ. דער זאַל איז גוט בעהייצט. הומאָר!
אָנהויב פון די סעאַנסען שבת און זונטאָג 12 א זייגער בייטאָג. אין געוועהנליכע טעג 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג.
הומאָר! אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען אַלע פּלעצער צו 50 גר. הומאָר!
הומאָר! קורצליך „די שקלאַפין פון שאַנכאַי" קורצליך הומאָר!

קינאַ „סירענאַ"
KINO TEATR „SYRENA"
ŁÓDŹ ALEKSANDROWSKA 37 TEL 49-48

היינט און פאָלגענדע טעג! גרויסע פּרעמיערע! JACK HOLT אין גרויסען פילם א. נ.

דער לעצטער קאַראַוואַן

אין די איבריגע ראָלען: WILLIAM POWELL i FRED KOHLER — העלדישקייט פון פיאָנערען אין דער מדבר! וואַסער! וואַסער!
איהר ענטדעקונג און בעזיץ און די פערטיידיגונג פאָדערן קרבנות פון מענשליכע לעבענס. אויסער'ן פּראָגראַם: פרעהליכע אמעריקאַנער קאָמעדיע אין 2 אַקטען. פילם־אַקטואַליטעטען.
אנהויב פון די סעאַנסען אין געוו. טעג 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 2.30 נאָכמיטאָג, אין געוועהנליכע טעג פון 4 ביז 6 און זונטאָג פון 2.30 ביז 3 נאָכמיטאָג זענען אַלע פּלעצער 30 גראָשען 50 גראָשען.
סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' לענטשיצקי.
קורצליך: „בעלאַגערונג", מיט דעם קאָנקורענט פון עמיל יאַנינגס GEORGE BANCROFT

אַנאָנסען־פּרייז: פּאַר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט—40 „ „ „ „ „—60 „ „ 4
נאָכ'ן טעקסט—12 „ „ „ „ „—18 „ „ 8
פּאַר א פּילעטער־שורה: ... פּילעטער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א וואָרט

אַבאָנאַמענטס־פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט אַפּטראָגען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ — 6 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.
פאַר'ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פּעראַנטוואָרטליך
די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.